

**UNIVERZA V LJUBLJANI**  
**EKONOMSKA FAKULTETA**

**SPECIALISTIČNO DELO**

**MOJCA BALOH URBANČIČ**



**UNIVERZA V LJUBLJANI**

**EKONOMSKA FAKULTETA**

**SPECIALISTIČNO DELO**

**PRIMERJAVA REŠITEV V AVTORSKO PRAVNI UREDITVI  
SLOVENIJE, HRVAŠKE, MAKEDONIJE TER BOSNE IN  
HERCEGOVINE V ZVEZI Z DIREKTIVO SVETA ES  
93/98/EEC, z dne 29. oktobra 1993  
HARMONIZACIJA TRAJANJA VARSTVA  
AVTORSKE PRAVICE  
TER SORODNIH PRAVIC**

**Ljubljana, december 2002**

**MOJCA BALOH URBANČIČ**



## **I Z J A V A**

**Študentka Mojca Baloh Urbančič izjavljam, da sem avtorica tega specialističnega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Krešimirja Puhariča in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo specialističnega dela na fakultetnih spletnih straneh.**

**V Ljubljani, dne 16.12.2002**

**Podpis: Mojca Baloh Urbančič**



# KAZALO

<b>1</b>	<b>UVOD</b> .....	<b>1</b>
<b>2</b>	<b>DIREKTIVA SVETA ES 93/98/EEC – HARMONIZACIJA TRAJANJA VARSTVA AVTORSKE PRAVICE TER SORODNIH PRAVIC</b> .....	<b>3</b>
<b>2.1</b>	<b>BERNSKA KONVENCIJA ZA VARSTVO KNJIŽEVNIH IN UMETNIŠKIH DEL (2., 2. bis, 7. in 7. bis člen)</b> .....	<b>4</b>
<b>2.2</b>	<b>KONVENCIJA ZA VARSTVO IZVAJALCEV, PROIZVAJALCEV FONOGRAMOV IN RADIODIFUZIJSKIH ORGANIZACIJ (1., 3., 14. člen) – RIMSKA KONVENCIJA</b> .....	<b>7</b>
<b>2.3</b>	<b>NEKATERE DRUGE KONVENCIJE S PODROČJA VARSTVA AVTORSKE PRAVICE</b> .....	<b>8</b>
<b>2.4</b>	<b>EVROPSKA SKUPNOST</b> .....	<b>11</b>
<b>2.5</b>	<b>DIREKTIVA KOT INSTRUMENT ZA HARMONIZACIJO PRAVA V EVROPSKI SKUPNOSTI</b> .....	<b>15</b>
<b>2.6</b>	<b>HARMONIZACIJA TRAJANJA VARSTVA AVTORSKE PRAVICE TER SORODNIH PRAVIC</b> .....	<b>16</b>
<b>2.6.1</b>	<b>OBRAZLOŽITEV DIREKTIVE</b> .....	<b>17</b>
<b>2.6.2</b>	<b>JEDRO DIREKTIVE</b> .....	<b>20</b>
<b>2.6.2.1</b>	<b>BISTVENE DOLOČBE DIREKTIVE</b> .....	<b>20</b>
<b>2.6.2.2</b>	<b>DOLOČBE O STRANSKIH OBVEZNOSTIH DRŽAV</b> .....	<b>23</b>
<b>2.6.2.3</b>	<b>DOLOČBE, KI SE NANAŠAJO NA INSTITUCIJE</b> .....	<b>24</b>
<b>2.7</b>	<b>PRAVNO VARSTVO AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC V PROCESU ŠIRITVE EVROPSKE SKUPNOSTI</b> .....	<b>24</b>
<b>2.7.1</b>	<b>PROCES ŠIRITVE EVROPSKE SKUPNOSTI</b> .....	<b>25</b>
<b>2.7.1.1</b>	<b>Širitev notranjega trga Evropske skupnosti</b> .....	<b>25</b>
<b>2.7.1.2</b>	<b>Vpliv varstva avtorske pravice in sorodnih pravic na notranji trg Evropske skupnosti</b> ....	<b>26</b>
<b>2.7.1.2.1</b>	<b>Vpliv varstva avtorske pravice in sorodnih pravic na področje kulture</b> .....	<b>26</b>
<b>2.7.1.2.2</b>	<b>Vpliv varstva avtorske pravice in sorodnih pravic na ekonomskem področju</b> ....	<b>26</b>

2.7.1.2.3	<i>Vpliv varstva avtorske pravice in sorodnih pravic na socialno področje</i> .....	31
2.7.1.3	<b>DRŽAVE SREDNJE IN VZHODNE EVROPE</b> .....	32
2.7.1.4	<b>DRŽAVE JUGOVZHODNE EVROPE</b> .....	33
<b>3</b>	<b>UREDITEV V SLOVENIJI, HRVAŠKI, MAKEDONIJI TER BOSNI IN HERCEGOVINI</b> .....	<b>34</b>
3.1	<b>PRIBLIŽEVANJE NACIONALNE ZAKONODAJE K ZAKONODAJI EVROPSKE SKUPNOSTI</b> .....	<b>34</b>
3.2	<b>SKUPNA IZHODIŠČA TRAJANJA PRAVNEGA VARSTVA AVTORSKIH PRAVIC IN SORODNIH PRAVIC V NEKDANJI SFRJ</b> .....	<b>35</b>
3.3	<b>TRAJANJE VARSTVA AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC PO OSAMOSVOJITVI</b> .....	<b>40</b>
3.3.1	<b>TRAJANJE VARSTVA AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC V REPUBLIKI SLOVENIJI</b> .....	<b>40</b>
3.3.1.1	<i>Obveznosti Slovenije iz Evropskega sporazuma o pridružitvi</i> .....	<i>41</i>
3.3.1.2	<i>Dolžina trajanja varstva avtorskih pravic in sorodnih pravic</i> .....	<i>45</i>
3.3.1.3	<i>Primerjava ureditve z določbami Direktive Sveta ES 93/98/EEC</i> .....	<i>53</i>
3.3.2	<b>TRAJANJE VARSTVA AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC NA HRVAŠKEM</b> .....	<b>59</b>
3.3.2.1	<i>Avtorske in sorodne pravice, ki jih ureja hrvaški Zakon o avtorskom pravu</i> .....	<i>60</i>
3.3.2.2	<i>Dolžina trajanja varstva avtorskih pravic in sorodnih pravic</i> .....	<i>62</i>
3.3.2.3	<i>Primerjava z določbami Direktive Sveta ES 93/98/EEC</i> .....	<i>63</i>
3.3.3	<b>TRAJANJE VARSTVA AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC V MAKEDONIJI</b> .....	<b>68</b>
3.3.3.1	<i>Avtorske in sorodne pravice, ki jih ureja makedonski Zakon o avtorski in sorodnih pravicah</i> .....	<i>69</i>
3.3.3.2	<i>Dolžina trajanja varstva avtorskih pravic in sorodnih pravic</i> .....	<i>71</i>
3.3.3.3	<i>Primerjava ureditve z določbami Direktive Sveta ES 93/98/EEC</i> .....	<i>72</i>
3.3.4	<b>TRAJANJE VARSTVA AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC V BOSNI IN HERCEGOVINI</b> .....	<b>76</b>
3.3.4.1	<i>Varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic v Bosni in Hercegovini</i> .....	<i>78</i>
3.3.4.2	<i>Dolžina trajanja varstva avtorskih pravic in sorodnih pravic</i> .....	<i>79</i>
3.3.4.3	<i>Primerjava z določbami Direktive Sveta ES 93/98/EEC</i> .....	<i>79</i>
<b>4</b>	<b>MEDSEBOJNA PRIMERJAVA REŠITEV NA PODROČJU TRAJANJA VARSTVA AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC NACIONALNEGA AVTORSKEGA PRAVA SLOVENIJE, HRVAŠKE, MAKEDONIJE TER BOSNE IN HERCEGOVINE NA POTI V EVROPSKO SKUPNOST</b> .....	<b>83</b>



<b>4.1</b>	<b><i>MEDSEBOJNA PRIMERJAVA VARSTVA AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC</i></b> .....	<b>83</b>
<b>4.2</b>	<b><i>NADALJNJA PRIZADEVANJA ZA RAZVOJ VARSTVA AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC</i></b> .....	<b>91</b>
<b>4.2.1</b>	<b><i>Prizadevanje za razvoj varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v državah, vključenih v SAP</i></b> .....	<b>91</b>
<b>4.2.2</b>	<b><i>Potrebe po razvoju varstva določenih področij avtorske pravice in sorodnih pravic na mednarodnem področju</i></b> .....	<b>95</b>
<b>5</b>	<b><i>SKLEPNE UGOTOVITVE</i></b> .....	<b>96</b>
	<b><i>VIRI IN LITERATURA</i></b> .....	<b>103</b>



## ***1 UVOD***

Predmet obravnave specialističnega dela je področje pravne ureditve avtorskih pravic, predvsem z vidika trajanja njihovega varstva in prizadevanja mednarodne ter nacionalnih zakonodaj po doseganju visoke ravni njihovega varstva.

Najprej naj opozorim, da avtorsko pravo kot sistem pravnih pravil tvori posebno področje civilnega prava in posebej prava intelektualne lastnine. V svetu pridobiva vse pomembnejše mesto, saj so avtorska pravica in njej sorodne pravice zelo pomembne za pospešitev in predstavitev kulturnega ustvarjanja in kulturnega življenja družbe ter gospodarstva, saj pridobivajo gospodarske panoge, ki se navezujejo na avtorsko pravico in njej sorodne pravice, vedno večji delež v družbenem bruto proizvodu.

Prizadevanja za ureditev varstva avtorske pravice in sorodnih pravic na mednarodnem področju potekajo že mnogo let, zato v specialističnem delu predstavim tudi ureditve varstva iz najpomembnejših mednarodnih konvencij. Tudi Evropska skupnosti (ES) posveča področju varstva avtorske pravice in sorodnih pravic mnogo pozornosti. Njihovo učinkovito varstvo namreč vpliva na delovanje njenega notranjega trga. Vpliv je večplasten, v specialističnem delu pa se omejim predvsem na vpliv, ki ga ima varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic na področje kulture ter na ekonomsko in socialno področje. S procesom širitve ES pa se bo notranji trg ES razširil tudi na države, ki sedaj v pridružitvenih postopkih harmonizirajo svoje notranje zakonodaje in se tako pripravljajo za polnopravno članstvo ES.

Za izhodišče primerjav rešitev, ki so jih v nacionalni avtorsko pravni ureditvi sprejele sedaj samostojne države Slovenija, Hrvaška, Makedonija ter Bosna in Hercegovina, sem umestila Direktivo (smernico) Sveta ES št. 93/98/EEC. Za razumevanje učinkov direktiv v specialističnem delu orišem tudi teoretični del njihovega učinkovanja.

S specialističnim delom želim prispevati k razširitvi spoznanj in predstavitvi ugotovitev na področju trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, ki se s pomočjo direktiv in procesom harmonizacije ustvarja v ES. Prikazati želim tudi vpliv varstva avtorske pravice in sorodnih pravic na notranji trg ES, kot tudi prizadevanja ES, pridruženih držav in držav Jugovzhodne Evrope k poenotenju zakonodaje na tem področju.

Nadrobneje želim orisati tudi ključna spoznanja o razvojnosti področja varstva avtorskih pravic in sorodnih pravic v štirih, danes samostojnih državah, ki so od razglasitve samostojnosti dalje pričele razvijati svoje nacionalno pravo. Razvoj in oblikovanje nacionalnega prava pa ne more potekati ločeno od procesov in dosežkov zunaj meja posamezne države, zato želim razvoj in oblikovanje tega področja prava predstaviti tudi v luči ocenjevanja stanja, primerjav ter ugotovitev o različnih rešitvah v naštetih državah, v

primerjavi z ureditvijo v ES. Iz teh primerjav bom zaokrožila ugotovitve in oceno sedanjega stanja v naštetih državah, z nekaj pomembnejšimi izhodišči za prihodnost.

Cilji specialističnega dela, ki jih želim doseči, so:

- predstaviti vpliv varstva avtorske pravice in sorodnih pravic na kulturno, ekonomsko ter socialno področje, s poudarkom na prizadevanjih ES za doseganje visoke ravni njihovega varstva v procesu širitve notranjega trga ES;
- osvetliti namen, posamezne določbe, učinek in ciljnost rešitev iz Direktive Sveta ES št. 93/98/EEC, z dne 29. oktobra 1993 Harmonizacija trajanja varstva avtorske pravice ter sorodnih pravic;
- ugotoviti razvoj in dosežke nacionalnih pravnih ureditev na področju trajanja varstva avtorskih pravic ter sorodnih pravic v Sloveniji, Hrvaški, Makedoniji ter Bosni in Hercegovini kot samostojnimi državami, v primerjavi z razvojem v ES;
- oblikovati skupne ugotovitve, ki zaokrožajo spoznanja o razvoju in dosežkih Slovenije,<sup>1</sup> Hrvaške, Makedonije ter Bosne in Hercegovine na poti v polnopravno članstvo v ES in predstaviti prizadevanja ES za vzpostavitev visokega nivoja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v državah Jugovzhodne Evrope;
- nakazati nadaljnje potrebe po razvoju varstva avtorske pravice in sorodnih pravic.

Pri oblikovanju specialističnega dela uporabim metodo primerjave ureditev področja trajanja varstva avtorskih pravic in sorodnih pravic v ES in državah Slovenije, Hrvaške, Makedonije ter Bosne in Hercegovine. Posamezna področja predstavim najprej analitično, posebej za Evropsko skupnost, Slovenijo, Hrvaško, Makedonijo ter Bosno in Hercegovino, nato iz posameznih ugotovitev strnem skupne ugotovitve. Pri oblikovanju skupnih ugotovitev uporabim metodo sinteze.

Besedilo specialističnega dela je opremljeno s tabelami, v katerih so podatki urejeni na pregleden način, ki omogoča njihovo lažjo medsebojno primerjavo.

V prilogi specialističnega dela je neuradni slovenski prevod Direktive sveta ES 93/98/EEC z dne 29. oktobra 1993 o Harmonizaciji trajanja varstva avtorske pravice ter sorodnih pravic.

Za razumevanje v specialističnem delu uporabljenih tujih izrazov so v prilogi uvrščeni tudi slovenski prevodi uporabljenih tujih izrazov.

---

<sup>1</sup> pridružena članica

## ***2 DIREKTIVA SVETA ES 93/98/EEC – HARMONIZACIJA TRAJANJA VARSTVA AVTORSKE PRAVICE TER SORODNIH PRAVIC***

Mednarodna trgovina je v zadnjem letu dosegla visoko stopnjo rasti, njeno rast pa je spremljalo mnogo sprememb, npr. na globalni trg mednarodne trgovine so se vključile mnoge države, ki so nastale iz nekdanje Sovjetske zveze, Jugoslavije, Čehoslovaške ipd. Poleg tega v okviru globalnega trga zaznavamo spremembe v kvaliteti uvoza in izvoza blaga, z občutnim povečanjem števila novih proizvodov (Puharič, 1997, str. 155) in storitev. Vprašanje pojava novih proizvodov in storitev na tržišču ter njihovo vključevanje na posamezno tržišče, npr. na tržišče ES, pa so spremljale tudi potrebe po razvoju zakonodaje na področju njihovega varstva.

Na nacionalno zakonodajo v okviru katere je posamezna država članica ES pred sprejemom Direktive Sveta ES 93/98/EEC urejala varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic, je nedvomno vplivalo tudi mednarodno okolje v katerem so države članice samostojno sklepale različne mednarodne pogodbe.

Posamezne države članice ES so bile v času sprejetja Direktive sveta ES 93/98/EEC že podpisnice nekaterih mednarodnih konvencij in sporazumov s področja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic. Pri tem je potrebno poudariti, da so bile posamezne države članice podpisnice posameznih, ne pa vseh mednarodnih sporazumov s področja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic. To ugotavlja v svoji obrazložitvi tudi Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, ko poseben pomen namenja vlogi in vplivu Bernske konvencije za varstvo književnih in umetniških del z dne 24. 7. 1971 in Konvencije za varstvo izvajalcev, proizvajalcev fonogramov in radiodifuznih organizacij (Rimska konvencija) z dne 26. 10. 1961 (Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, 1993).

Medtem ko so bile v letu 1993, tj. v letu sprejema Direktive Sveta ES 93/98/EEC), vse takratne države članice ES podpisnice Bernske konvencije, tega ne moremo trditi za Rimsko konvencijo. Med podpisnicami v letu 1993 ni bilo Belgije (pristopila 1999) in Portugalske (pristopila šele v letu 2002), prav v letu 1993 pa so k Rimski konvenciji pristopile Grčija in Nizozemska (Contracting parties, 2002, str. 1).

Zaradi pomembnosti Bernske konvencije in Rimske konvencije se v okviru njunih določb, ki se nanašajo na dobo trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, v nadaljevanju osredotočim najprej nanju, saj sta imeli močan vpliv na ureditev dobe trajanja varstva avtorske in sorodnih pravic v nacionalnem pravu držav članic ES, ki je veljal pred sprejemom in uveljavitvijo Direktive Sveta ES 93/98/EEC. Na kratko pa bom orisala tudi primere nekaterih novejših mednarodnih aktov, sprejetih nekoliko kasneje, in sicer Sporazum o

trgovinskih vidikih intelektualne lastnine iz leta 1994 (TRIPS), Pogodbo svetovne organizacije za intelektualno lastnino o avtorski pravice iz leta 1996 in Pogodbo svetovne organizacije za intelektualno lastnino o izvedbah in fonogramih iz leta 1996.

Če se ozremo na področje mednarodnega prava, ugotovimo, da je bilo področje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic pogosto predmet mednarodnega urejanja. Posamezne države so pristopile k številnim multilateralnim mednarodnim konvencijam in mednarodnim pogodbam, s katerimi so uredile posamezna vprašanja s področja avtorske pravice in sorodnih pravic, zlasti k Bernski konvenciji za varstvo književnih in umetniških del, Konvenciji za varstvo izvajalcev, proizvajalcev fonogramov in radiodifuznih organizacij, Svetovni konvenciji o avtorski pravici, Sporazumu o trgovinskih vidikih intelektualne lastnine ipd.

Za boljše medsebojno razumevanje in sodelovanje ter varstvo intelektualne lastnine v svetu so države ustanovile tudi mednarodne organizacije, kot je npr. Svetovna organizacija za intelektualno lastnino.<sup>2</sup> Ponovno pa je potrebno poudariti, da niso vse države pristopile k vsem mednarodnim pravnim aktom s tega področja, zato so prisotne razlike v urejenosti tega področja.

Glede varstva avtorskih pravic sta do nedavnega obstajala dva sistema njihovega varstva, in sicer bernski sistem, po katerem nastanejo avtorske pravice s stvaritvijo, ter sistem t. i. panameriške konvencije, po katerem je pogoj za varstvo pravic avtorjev izpolnitev določenih formalnosti, npr. deponiranje, registracija (Piano, 1997, str. 388).

## **2.1 *BERNSKA KONVENCIJA ZA VARSTVO KNJIŽEVNIH IN UMETNIŠKIH DEL*** **(2., 2. bis, 7. in 7. bis člen)**

Številni mednarodni pravni akti s področja avtorskega prava, med drugimi tudi Direktiva Sveta ES 93/98/EEC se pogosto sklicujejo na določbe 2. in 2. bis člena Bernske konvencije. V teh določbah je namreč opredeljen izraz »književna in umetniška dela« ter ureditev nekaterih drugih vprašanj, s katerimi je določeno, katera področja oziroma razmerja so prepuščena samostojnemu urejanju z nacionalnimi predpisi držav članic. Doba trajanja varstva pa je opredeljena v 7. in 7. bis členu Bernske konvencije.

Izraz »književna in umetniška dela« v smislu določb 2. in 2. bis člena Bernske konvencije zajema vse stvaritve s književnega, znanstvenega in umetniškega področja, ne glede na način in obliko njihovega izražanja, kot so:

- knjige, brošure in drugi spisi;
- predavanja, govori, besede in druga dela enake narave;

---

<sup>2</sup> Ustanovljena s Konvencijo o ustanovitvi Svetovne organizacije za intelektualno lastnino z dne 14. 7. 1967

- dramska ali dramsko glasbena dela;
- koreografska in pantomimska dela;
- glasbene skladbe z besedilom ali brez besedila;
- kinematografska dela in z njimi izenačena dela, izražena s postopkom, ki je podoben kinematografiji;
- dela s področja risanja, slikarstva, arhitekture, kiparstva, rezbarstva, litografije;
- dela s področja fotografije in z njimi izenačena dela, izražena s postopkom, ki je podoben fotografiranju;
- dela uporabne umetnosti;
- ilustracije, zemljevidi;
- načrti, skice in plastična dela, ki se nanašajo na zemljepisje, topografijo, arhitekturo ali znanost (1. odstavek 2. člena Bernske konvencije).

Bernska konvencija prepušča državam podpisnicam, da v svojih zakonih predpišejo, da bodo dela uživala varstvo le, če so fiksirana na materialni podlogi (2. odstavek 2. člena Bernske konvencije).

V 3. odstavku 2. člena konvencija določa, da enako varstvo kot izvirna dela uživajo tudi prevodi, priredbe, glasbene obdelave in druge predelave književnega ali umetniškega dela. Avtor književnega ali umetniškega dela s prevodom, priredbo, glasbeno obdelavo ali drugo predelavo, ne sme biti oškodovan (3. odstavek 2. člena Bernske konvencije).

Državam je na temelju 4. odstavka 2. člena konvencije prepuščeno, da določijo v svojih zakonih varstvo uradnih besedil z zakonodajnega, administrativnega ali sodnega področja ter uradnih prevodov teh besedil.

Zbirke književnih ali umetniških del, kot so enciklopedije in antologije, ki glede na izbiro in razpored vsebine pomenijo intelektualne stvaritve, so kot takšne zavarovane brez škode za pravice avtorja na vsakem takem delu, ki je sestavni del teh zbirk. Zbirka ne vpliva na status avtorskih del, ki so njen sestavni del. Pravice avtorjev na vsakem delu, ki je sestavni del teh zbirk, so zavarovane (5. odstavek 2. člena Bernske konvencije).

Dela, zavarovana na podlagi Bernske konvencije, uživajo varstvo v vseh državah podpisnicah. Varstvo je v korist avtorjev in imetnikov njihovih pravic (6. odstavek 2. člena Bernske konvencije).

Konvencija prepušča državam tudi ureditev na področju, ki se nanaša na dela uporabne umetnosti ter na industrijske risbe in modele, kakor tudi na pogoje, pod katerimi bodo takšna dela, risbe in modeli zavarovani (7. odstavek 2. člena Bernske konvencije).

Konvencija pa ne zagotavlja varstva dnevnim novicam ali raznim vestem, ki imajo značaj navadnega tiskovnega poročila (8. odstavek 2. člena Bernske konvencije).

Države podpisnice lahko na podlagi 1. odstavka 2. bis člena Bernske konvencije v svojih zakonih deloma ali popolnoma izključijo iz varstva politične govore in govore na sodnih obravnavah. Prepuščeno pa jim je tudi, da za varstvo določijo pogoje, pod katerimi smejo biti predavanja, govori in druga javno izrečena dela enake narave reproducirana po tisku, oddana po radiodifuziji ali prenesena javnosti po žici in biti predmet javne priobčitve. Taka dela lahko zbere izključno avtor.

Trajanje varstva je določeno v 7. in 7. bis členu Bernske konvencije. Ta določba določa, da traja varstvo avtorske pravice za avtorjevega življenja in 50 let po njegovi smrti (1. odstavek 7. člena Bernske konvencije). Za kinematografsko delo lahko države določijo, da preneha varstvo s pretekom 50 let, odkar je s privolitvijo avtorja delo postalo dostopno javnosti ali, če se to v 50 letih ne realizira, v 50 letih od realizacije (2. odstavek 7. člena Bernske konvencije).

Za anonimna dela ali dela pod psevdonimom preneha varstvo s pretekom 50 let, odkar je delo na dovoljen način postalo dostopno javnosti. Če psevdonim ne dopušča nobenega dvoma glede njegove istovetnosti, traja varstvo za avtorjevega življenja in 50 let po njegovi smrti. Države niso dolžne varovati anonimnih del ali del pod psevdonimom, za katera se lahko upravičeno domneva, da je njihov avtor umrl pred 50 leti (3. odstavek 7. člena Bernske konvencije).

Glede trajanja varstva fotografskih del in za dela uporabne umetnosti je prepuščeno državam, da trajanje varstva določijo v svojih zakonih (Chitrakar, 1998, str. 728). Za primer, če je varstvo določeno, pa slednje ne sme biti krajše od 25 let od realizacije dela.

Države imajo pravico predpisati daljše trajanje varstva, kot je predvideno v predhodnih navedbah dolžine varstva trajanja avtorske pravice. Države podpisnice, ki jih zavezuje Rimski akt konvencije in s svojimi domačimi zakoni, veljavnimi ob podpisu tega akta, priznavajo krajše trajanje varstva, imajo ob pristopu ali ratifikaciji Bernske konvencije pravico tako krajše varstvo obdržati (Bernska konvencija, 1971). Države članice, ki so danes vezane le z Rimskim aktom Bernske konvencije iz leta 1928, kasnejšim spremembam pa niso pristopile oziroma niso ratificirale kasnejših aktov, so: Libanon, Nova Zelandija, Sri Lanka. Rimskemu aktu Bernske konvencije iz leta 1928 so zavezane tudi Zimbabve in Malta, ki so kasneje sprejele tudi Pariški akt iz leta 1971 (od 22. do 38. člena Bernske konvencije). Pakistan je pristopil k Stokholmskemu aktu iz leta 1967 (od 22. do 38. člena Bernske konvencije). Navedene države so upoštevalo točko b) 1. odstavka 28. člena Bernske konvencije v svoji ratifikacijski listini podale izjavo, da se njihova ratifikacija ali pristop ne nanaša na člene 1 do 21. člena Bernske konvencije. V tem delu Bernske konvencije so članice vezane na Rimski akt iz leta 1928 (Contracting parties, 2002, str. 3).



Pomen Bernske konvencije za varstvo književnih in umetniških del je tudi v tem, da je uvedla določeno stopnjo harmonizacije v mednarodno avtorsko pravo in določila minimalne standarde za določanje avtorskih pravic. Do tedaj je bilo z nacionalnimi predpisi urejeno samo stanje znotraj posameznih držav ter kvečjemu med dvema državama, podpisnicama bilateralnega sporazuma (Perše, 2000, str. 34).

Bernsko konvencijo je do 31. 5. 2002 podpisalo 149 držav, med drugimi nekdanja SFRJ (1975), ter kasneje, kot samostojne države, Slovenija (1991), Hrvaška (1991), Makedonija (1991) in Bosna in Hercegovina (1992) (Contracting parties, 2002, str. 1).

## **2.2 KONVENCIJA ZA VARSTVO IZVAJALCEV, PROIZVAJALCEV FONOGRAMOV IN RADIODIFUZIONIH ORGANIZACIJ (1., 3., 14. člen) – RIMSKA KONVENCIJA**

Druga konvencija, ki jo Direktiva Sveta ES 93/98/EEC omenja, je Konvencija za varstvo izvajalcev, proizvajalcev fonogramov in radiodifuznih organizacij (Uradni list RS MP 8/96) (1. odstavek obrazložitve direktive).

Namen, s katerim so podpisnice sklenile to konvencijo, je zagotovitev varstva pravic izvajalcev (to so igralci, pevci, glasbeniki, plesalci in druge osebe, ki igrajo, pojejo, podajajo, deklamirajo, nastopajo ali drugače izvajajo književna ali umetniška dela), proizvajalcev fonogramov in radiodifuznih organizacij (3. člen Rimske konvencije). Varstvo ne posega in ne vpliva na varstvo avtorske pravice na književnih in umetniških delih (1. člen Rimske konvencije).

Varstvo, ki ga zagotavlja konvencija, traja najmanj 20 let, šteto od konca leta, v katerem (14. člen Rimske konvencije):

- je bil narejen posnetek – za fonograme in izvedbe na teh fonogramih,
- je bila izvedba – za izvedbe, ki niso na fonogramih,
- je bila predvajana oddaja – za radiodifuzne oddaje.

Konvencija določa, da lahko vsaka država pogodbenica s svojimi zakoni in predpisi določi izjeme od varstva, ki ga zagotavlja glede zasebne uporabe, uporabe kratkih izvlečkov pri poročanju o aktualnih dogodkih, efemernih posnetkov, ki jih naredijo radiodifuzne organizacije s svojimi lastnimi napravami in za potrebe svojih lastnih oddaj, ter določi izjeme, uporabne le za pouk ali znanstveno raziskovanje (15. člen Rimske konvencije). Vsaka država pa lahko s svojimi zakoni in predpisi določi enake vrste omejitev pri varstvu izvajalcev, proizvajalcev fonogramov in radiodifuznih organizacij, kot jih v svojih zakonih in predpisih določa glede varstva avtorskih pravic na književnih in umetniških delih. Prisilne licence pa so predvidene le v obsegu, v katerem so združljive s konvencijo (Rimska konvencija, 1961).

Rimsko konvencijo je do 15. 10. 2002 podpisalo 69 držav, med drugimi kot samostojne države Slovenija (1996), Hrvaška (2000) in Makedonija (1998). Med podpisnicami ni Bosne in Hercegovine, pri pristopu Jugoslavije pa je navedeno leto 1992, tj. že v času osamosvojitvenih procesov (Contracting parties, 2002, str. 1).

### **2.3 NEKATERE DRUGE KONVENCIJE S PODROČJA VARSTVA AVTORSKE PRAVICE**

Ob v točkah 2.1 in 2.2 citiranih konvencijah urejajo dobo trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic tudi nekatere druge mednarodne konvencije, zato v nadaljevanju tega poglavja na kratko predstavim še nekaj mednarodnih konvencij, ki so veljale v času sprejema Direktive Sveta ES 93/98/EEC kot tudi nekatere konvencije, ki so bile sprejete nekoliko kasneje.

Zaradi želje po premostitvi razlik med sistemom, kot ga predvideva Bernska konvencija in sistemom, kot ga predvideva panameriška konvencija, in z namenom prepričanja ZDA k pristopu k Bernski konvenciji, je bila sklenjena Svetovna konvencija o avtorski pravici (Univerzalna konvencija), ki je bila za razliko od drugih mednarodnih konvencij s področja intelektualne lastnine pripravljena v okviru UNESCO<sup>3</sup> (Piano, 1997, str. 388). Države so z njo želele v vseh državah zagotoviti varstvo avtorske pravice na književnih, znanstvenih in umetniških delih, s sistemom varstva pa olajšati širjenje duhovne ustvarjalnosti in prispevati k boljšemu razumevanju med narodi (Svetovna (univerzalna) konvencija, 1971). Pri tem je potrebno opozoriti, da je bilo prvotno besedilo Svetovne (univerzalne) konvencije o avtorski pravici podpisano v Ženevi, dne 6. 9. 1952, spremenjeno pa je bilo v Parizu, dne 24. 7. 1971.

Kot so pogodbenice v uvodu konvencije izrazile, je namen pristopa k tej konvenciji zagotovitev varstva avtorske pravice na književnih, znanstvenih in umetniških delih.

S konvencijo so se podpisnice zavezale, da bodo sprejele vse potrebne predpise za zagotovitev zadostnega in učinkovitega varstva pravice avtorja in vseh drugih imetnikov teh pravic na književnih, znanstvenih in umetniških delih, kot so spisi, glasbena, dramska in kinematografska dela, slikarstvo, rezbarstvo in kiparstvo (1. člen konvencije).

Konvencija določa (točka a) 2. odstavka 4. člena), da varstvo del ne sme biti krajše od dobe trajanja življenja avtorja in 25 let po njegovi smrti. Država, ki od uveljavitve konvencije na svojem območju omeji ta rok za določene kategorije del na obdobje, ki se šteje od prve objave dela, lahko ta odstopanja zadrži ali jih razširiti tudi na druge kategorije. Za vse te kategorije ne sme varstvo trajati manj kot 25 let, šteto od prve objave.

---

<sup>3</sup> United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, ustanovljena 1946, sedež v Parizu

Država pogodbenica, ki na svojem območju ne šteje trajanja varstva pravice avtorja na podlagi avtorjevega življenja, ima pravico, da ga šteje od prve objave dela ali, kjer je to primer, od registriranja tega dela, če je bilo registrirano pred objavo; varstvo ne bo krajše kot 25 let, šteto od dneva prve objave, kjer je to primer od registriranja dela, če je bilo registrirano pred objavo (točka b) 2. odstavek 4. člena).

Glede varstva fotografskih del in del uporabne umetnosti konvencija določa, da v državah pogodbenicah, ki slednje varujejo, varstvo ne sme biti krajše kot 10 let (3. odstavek 4. člena). Fotografska dela in dela uporabne umetnosti izrecno izvzema iz skupine vseh ostalih avtorskih del (Chitrakar, 1998, str. 728).

Med podpisnicami na dan 1. 1. 2000 je tudi večina držav članic ES (upoštevajoč sedanje članstvo med podpisnicami ni Belgije, Grčije, Irske, Luxemburga, Nizozemske). Podpisnice so tudi Slovenija (1992), Hrvaška (1992), Makedonija (1997) ter Bosna in Hercegovina (1993) (State of ratification, 2000, str. 1 – 3).

V svetovnem merilu je najpomembnejši Sporazum o trgovinskih vidikih intelektualne lastnine iz leta 1994 (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights – TRIPS), sprejet v okviru Svetovne organizacije za trgovino (WTO) (Zupančič, 2000, str. 1293). Njegov namen je ureditev pravil GATT, ki se nanašajo na pravice intelektualne lastnine, predvsem njihove tržne vidike, in sprejem novih predpisov, namenjenih zlasti zatiranju mednarodne trgovine s ponaredki (Senkovič, 1995, str. 5). Namreč, dolga leta pred tem je bilo v svetovni trgovini zaznati veliko naraščanje piratskih in ponarejenih produktov (Šabec, 2002, str. 11). Tudi sporazum TRIPS zahteva sprejetje enotnih standardov za zaščito in uveljavljanje pravic intelektualne lastnine z mednarodnim nadzorom (Senkovič, 1995, str. 5). Sporazum nalaga državam članicam Svetovne trgovinske organizacije, naj nacionalno ureditev prilagodijo določenim minimalnim standardom s področja intelektualne lastnine zaradi zmanjšanja ovir, ki se pojavljajo pri mednarodnem trgovanju, preprečevanju negativnega vpliva uveljavljanja pravic intelektualne lastnine na obseg trgovanja in krepitve učinkovitega varstva pravic intelektualne lastnine (Perše, 2000, str. 34).

TRIPS v svojih določbah ureja mnoga poglavja s področja intelektualne lastnine (avtorske in sorodne pravice, znamke, geografske označbe, industrijske vzorce in modele, patente, topografije integriranih vezij, varstvo neobjavljenih informacij), vendar v nadaljevanju na kratko predstavim le določbe, ki se nanašajo na avtorsko in sorodne pravice. Glede avtorske pravice določa razmerje med TRIPS-om in Bernsko konvencijo, ki je v tem, da se članice TRIPS-a ravna po 1. do 21. členu Bernske konvencije, med drugim tudi po že navedenem 2., 2. bis, 7. in 7. bis členu (9. člen TRIPS). V TRIPS-u tako poleg sklica na Bernsko konvencijo najdemo varstvo računalniških programov, bodisi v izvorni bodisi v strojni kodi, in zbirke podatkov (10. člen TRIPS) ter varstvo izvajalcev, proizvajalcev fonogramov in radiodifuznih organizacij (14. člen TRIPS).

Glede časa trajanja varstva nekega dela, ki ni fotografsko delo ali delo uporabne umetnosti in če se slednje ne računa na podlagi življenjske dobe fizične osebe, določa, da varstvo ne sme biti krajše od 50 let. Trajanje se šteje od konca koledarskega leta avtorizirane izdelave, če pa le-te ni bilo, v 50 letih od izdelave dela (12. člen TRIPS).

Trajanja varstva za izvajalce in proizvajalce fonogramov mora trajati vsaj do konca obdobja 50 let, šteto od konca koledarskega leta, v katerem je bil posnetek narejen ali izvajan. Varstvo radiodifuznih organizacij traja najmanj dvajset let od konca koledarskega leta, v katerem se je izvajalo radiodifuzno oddajanje (14. člen TRIPS).

Do danes je TRIPS podpisalo 142 držav. Med podpisnicami TRIPS-a so vse države članice ES posamezno, podpisnica pa je tudi ES. Podpisnici TRIPS-a sta tudi Slovenija in Hrvaška, medtem ko Makedonija ter Bosna in Hercegovina nista njegovi podpisnici (Contracting Members, 2002, str. 6).

Prav tako je na področju avtorskih in sorodnih pravic prevzela pobudo Svetovna organizacija za intelektualno lastnino v Ženevi (WIPO), ki je leta 1996 sprejela dva pomembna akta na tem področju in sicer Pogodbo svetovne organizacije za intelektualno lastnino o avtorski pravici (WIPO Copyright Treaty – WCT) ter Pogodbo svetovne organizacije za intelektualno lastnino o izvedbah in fonogramih (WIPO – Performances and Phonograms Treaty – WPPT). Pogodbo WIPO o avtorski pravici je do 4. 11. 2002 podpisalo 38 držav, med njimi sta tudi Slovenija in Hrvaška. Med podpisnicami ni nobene države članice ES, kot tudi Makedonije ter Bosne in Hercegovine ne (Contracting parties, 2002, str. 1). Tudi med podpisnicami Pogodbe WIPO o izvedbah in fonogramih je 38 držav, med katerimi ni držav članic ES. Podpisnici sta Slovenija in Hrvaška, medtem ko Makedonija ter Bosna in Hercegovina nista podpisnici te mednarodne pogodbe (Contracting members, 2002, str. 1).

Vendar niti TRIPS niti WPPT nista uredila vprašanja pravic izvajalcev pri avdiovizualnih delih. Zato je bila v decembru 2000 v Ženevi sklicana nova diplomatska konferenca pod okriljem WIPO, na kateri naj bi bil sprejet poseben protokol k WPPT, ali pa nova samostojna mednarodna pogodba, ki bo uredila tudi pravni položaj teh upravičencev (Zupančič, 2000, str. 1293). WIPO se s problematiko premika od nacionalnega obravnavanja k mednarodnim standardom uspešno ukvarja že vrsto let.

Avtorska pravica in nekatere druge pravice intelektualne lastnine so uvrščene tudi v določbe osrednjih mednarodnih aktih o človekovih pravicah, ki zavezujejo tudi Slovenijo: v 27. členu Splošne deklaracije o človekovih pravicah iz leta 1948, v 15. členu Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah iz leta 1966 (Uradni list SFRJ MP 7/71), v 14. členu Konvencije o statusu beguncev iz leta 1951 (Uradni list FLRJ MP 7/60) in v Konvenciji o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954 (Uradni list SFRJ MP 7/60).

## **2.4 EVROPSKA SKUPNOST**

Direktiva Sveta ES 93/98/EEC je bila sprejeta v okviru pravnega sistema ES. Za lažje razumevanje vloge in učinka, ki jih imajo pravni akti, sprejeti v okviru zakonodajnih organov ES in obveznosti držav članic, ki jim jih nalagajo, v nadaljevanju dela predstavim najprej značilnosti pravne ureditve ES.

Posebnost pravne ureditve v ES, katerega del je tudi Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, je v tem, da se je v njej oblikoval pravni red, ki se po svojih pravnih značilnostih razlikuje od pravnih redov ostalih mednarodnih organizacij. To razlikovanje se kaže predvsem v veljavnosti prava ES in njegovega učinkovanja v državah članicah. Teorija in praksa sta namreč razvili tri temeljna načela, ki opredeljujejo status pravnega reda ES ter razmerje med tem pravnim sistemom in pravnimi redi držav članic:

- prvo načelo predstavlja načelo avtonomnosti, na podlagi katerega so pravila ES neodvisna od pravnih redov držav članic (Ilešič, 1983, str. 43). Veljavnost pravil, sprejetih v organih ES, ni odvisna od naknadne odobritve v državah članicah. Organi ES imajo originarno zakonodajno pristojnost (Galič, 1992, str. 25);
- drugo načelo je načelo primarnosti prava ES nad nacionalnim pravom držav članic, na podlagi katerega pravila, sprejeta na ravni ES, prevladajo nad pravili, vsebovanimi v pravnih redih držav članic (Prechal, 1994, str. 121);
- tretje načelo je načelo neposredne uporabnosti in neposrednega učinka določb prava ES, ki pa morajo izpolnjevati določene pogoje (Ilešič, 1983, str. 55). Načelo neposredne uporabnosti pomeni, da mednarodna norma za svoj učinek v pravnem sistemu držav članic ne potrebuje nobenega posredovanja, tj. nobenega zakonodajnega akta države članice. Načelo neposrednega učinka označuje možnost, da se na takšno pravno normo neposredno sklicujejo posamezniki v postopkih, ki potekajo v okvirih njihovega pravnega reda (Ilešič, 1997, str. 1323).

V zakonodajno pristojnost organov ES sodijo le tista področja, ki omogočajo vzpostavitev skupnega trga in to le v tisti meri, ki je nujno potrebna za uresničitev ciljev ES (načelo proporcionalnosti). Izpolnjen mora biti tudi pogoj, da lahko organi ES te naloge opravijo učinkoviteje kot države članice same (načelo subsidiarnosti). Države članice so se sicer odpovedale delu svoje suverenosti, vendar le v tisti meri, ki je nujno potrebna za delovanje skupnega trga (točka h) 1. odstavek 3. člena Amsterdamske pogodbe) in uresničevanje ciljev ES (Galič, 1992, str. 26).

V okviru ES tako nastaja pravo na dva načina in sicer v postopku unifikacije in postopku harmonizacije pravnih predpisov držav članic (Galič, 1992, str. 26). V ta namen zakonodajni organi ES sprejemajo primarne pravne akte (pogodbe, sporazume, konvencije) in sekundarne pravne akte (direktive, uredbe, odločbe, priporočila in mnenja) (Relacije v evropski zakonodaji, število dokumentov in vloga MGD, 2002, str. 1). Vendar znotraj pravnega sistema ES ne moremo govoriti o klasičnem sistemu hierarhije pravnih aktov, predvsem zato, ker tudi med institucijami, ki so pristojne za sprejem in izdajo posameznih pravnih aktov, ni razmerij, ki bi bila podobna razmerjem delitve oblasti v državah članicah. Medsebojno si delijo zakonodajne in izvršilne pristojnosti, ista institucija nastopa enkrat kot zakonodajalec in drugič kot izvajalec norme (Prek, 2001, str. 527).

Pogodba o ustanovitvi ES (Amsterdamska pogodba, 1997), tj. »ustava« Evropske skupnosti, neposredno ne ureja avtorske in sorodnih pravic ali drugih splošno avtorskih vprašanj. Avtorska pravica je sicer posredno obravnavana v dveh sklopih določb ustanovitvene pogodbe ES:

- prvi sklop se nanaša na pravila o prostem pretoku blaga (tu je v 30. členu posredno omenjeno tudi avtorsko pravo, ko govori o izjemah v zvezi s prepovedjo količinskih uvoznih omejitev med državami članicami);
- drugi sklop se nanaša na varstvo pred nelojalno konkurenco (81. člen – prepoved kartelov in 82. člen – prepoved zlorabe prevladujočega položaja na trgu). V varstvo pred nelojalno konkurenco lahko trčijo tudi avtorske in sorodne pravice.

Glavni namen integracije ES je namreč v tem, da z ustanovitvijo skupnega trga, ekonomske in denarne unije ter z izvajanjem skupne politike na teh področjih ustvarijo v skupnosti skladen uravnotežen in stalen razvoj gospodarskih dejavnosti, visoko stopnjo zaposlenosti in socialne varnosti, enakost med spoloma, ekonomsko stabilnost, visoko raven konkurence, uravnoteženje gospodarstva, visoko stopnjo varstva in izboljšanja okolja, pospešeno rast življenjske ravni in kakovost življenja ter tesnejše gospodarske, socialne in solidarne odnose med državami članicami (12. člen Amsterdamske pogodbe, 1997). Notranji trg temelji na odprtem tržnem gospodarstvu, v katerem morajo konkurenca in gospodarska ter socialna povezanost priti do polnega izraza (1999 Regular Report from the Commission of Slovenia's progress towards accession, 1999, str. 30).

Notranji trg ES je največji trgovinski blok na svetu, šteje 15 držav s približno 370 milijoni prebivalcev (Ustroj Evropske unije, 2002, str. 1). Gre za področje brez notranjih meja, v katerem je zagotovljen prost pretok blaga, oseb, storitev in kapitala. (točka c), 1. odstavek 3. člena Amsterdamske pogodbe, 1997).

Ne glede na to, da je razvoj enotnega trga avtorsko zaščiteneh proizvodov ključnega pomena za nadaljnji razvoj ES (Perše, 2000, str. 34), se je harmonizacija avtorskega prava v ES začela

razmeroma pozno, tj. na posameznih izbranih točkah, ozko vezanih na potrebe skupnega trga. Prvotno je bilo izhodišče harmonizacije predvsem industrijsko-politično. V nasprotju s tem pa danes harmonizacija prava v ES zajema tudi kulturno-politične razsežnosti. Slutiti pa je tudi obrise prihajajočega evropskega avtorskega prava (Trampuž, 2000, str. 49).

Države članice ES skušajo pri zagotavljanju in izkoriščanju avtorskih pravic vzpostaviti enoten trg za prosto prehajanje zaščitene proizvodov med državami članicami. Naloge na tem področju so povezane z uskladitvijo sistemov zaščite avtorskih pravic (anglosaški sistem copyright in kontinentalni sistem droit d'auteur) ter harmonizacijo nacionalnih zakonodaj z namenom skupnega nastopanja na svetovnih trgih (Perše, 2000, str. 34). Sistem droit d'auteur spada med kontinentalne avtorskopravne sisteme. Avtorsko pravico utemeljuje kot človekovo pravico, središče celotne ureditve je avtor kot fizična oseba (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 18). Ta sistem je značilen za države kontinentalne Evrope (tudi za Slovenijo) in njihove nekdanje kolonije v Afriki in Južni Ameriki (Mežnar, 2002, str. 82). V anglosaškem sistemu copyright pa je pogoj za pridobitev, uveljavljanje in varstvo avtorskih pravic potrebna registracija in nostrifikacija avtorskih del (Piano, 1997, str. 8). V tem sistemu je avtorska pravica zaradi širših družbenih interesov omejena. Ustvarjalnost je v sistemu copyright zagotovljena predvsem z ekonomsko motiviranostjo, avtorjem daje močne materialne pravice (Mežnar, 2002, str. 82).

Leta 1988 je bila v ES sprejeta Zelena knjiga o avtorski pravici in tehnološkem izzivu (Trampuž, 1992, str. 16). Po njenem izidu so bile na področju pravic intelektualne lastnine sprejete direktive, ki so uredile posamezna vprašanja v zvezi z njimi. Direktive namreč zavezujejo države članice, da jih prenesejo v svojo nacionalno zakonodajo. Pravo v ES se tako harmonizira (Zupančič, 2000, str. 1293). V Zeleni knjigi so podrobneje opredeljene tudi avtorske in sorodne pravice v razvijajočem se digitalnem okolju ter smernice za harmonizacijo nacionalnih zakonodaj.

Upoštevač navedeno, naj omenim še nekatere druge direktive, predvsem tiste, ki so bile poleg Direktive Sveta ES 93/98/EEC sprejete v začetku 90-ih let, z namenom harmonizacije nacionalnih zakonodaj držav članic ES na področju avtorskega prava in sorodnih pravic:

- Direktiva 92/100/EEC z dne 19. novembra 1992 »O pravici dajanja v najem in posojanja ter o določenih pravicah, ki so sorodne avtorski pravici na področju intelektualne lastnine«. Direktiva vsebinsko ureja dve različni področji: prvi del se nanaša na pravico dajanja v najem in javnega posojanja za avtorje in imetnike sorodnih pravic, po drugi strani pa ureja sorodne pravice izvajalcev, proizvajalcev fonogramov, filmskih producentov in RTV organizacij;
- Direktiva 93/83/EEC z dne 27. septembra 1993 »O uskladitvi določenih predpisov glede avtorske pravice in sorodnih pravic, ki se nanašajo na satelitsko radiodifuzijo in kabelsko retransmisijo«. Direktiva opredeljuje priobčitev javnosti po satelitu in po

kabelski retransmisiji (kabel ali mikrovalovni sistem) ter določa izključne pravice avtorjev, izvajalcev in radiodifuznih organizacij glede priobčitve javnosti v primeru satelitske radiodifuzije, ne pa tudi v primeru kableske retransmisije;

- Direktiva 91/250/EEC z dne 14. maja 1991 »O pravnem varstvu računalniških programov« (Trampuž, 1992, str. 263), po kateri se računalniški programi varujejo z avtorsko pravico, tj. kot književna dela, kot jih opredeljuje Bernska konvencija za varstvo književnih in umetniških del.

Poleg navedenih direktiv je še nekaj novejših in sicer Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 96/9/EC z dne 11. 3. 1996 »Pravno varstvo baz podatkov,« Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2001/84/EC z dne 27. 9. 2001 »Pravica ponovne prodaje izvirnega umetniškega dela v korist avtorja«, Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2001/29/EC »Harmonizacija določenih vidikov avtorske in sorodnih pravic v informacijski družbi« ter nekatere druge (Trampuž, 2000, str. 53). V okviru trajanja varstva sorodnih pravic je pomembna predvsem zadnje navedena direktiva, tj. Direktiva 2001/29/EEC, saj v določenem delu spreminja 2. odstavek 3. člena Direktive Sveta ES 93/98/EEC v delu, ki se nanaša na trajanje varstva proizvajalcev zvočnih zapisov. S tem njene določbe usklajuje z že omenjeno mednarodno pogodbo WIPO – Pogodbo o izvedbah in fonogramih (Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society, 2001).

Iz navedenega naj povzamem misel, da Direktiva Sveta ES 93/98/EEC z dne 29. oktobra 1993 Harmonizacija trajanja varstva avtorske pravice in določenih sorodnih pravic ni edina, ki v ES ureja področje varstva avtorske in sorodnih pravic. Njeno vlogo in pomen moramo razumeti v smislu njene vključenosti v celoten splet reševanja vprašanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v okviru ES. Poudariti je potrebno tudi prizadevanja ES za odpravo pravnih razlik za nemoteno prehajanje avtorskih del čez državne meje, predvsem pa na vpliv reguliranja učinkov, ki jih ima zakonodaja na delovanje konkurenčnosti, tj. predvsem glede odprave monopola (Perše, 2000, str. 34). Pri tem ne smemo pozabiti, da so ES kot tudi večina držav članic ES podpisnice najpomembnejših mednarodnih konvencij in sporazumov, ki urejajo področje avtorskih in sorodnih pravic, s čimer morajo pri svojem delovanju znotraj ES spoštovati poleg določb Direktive Sveta ES 93/98/EEC tudi obveznosti iz teh mednarodnih konvencij in sporazumov.



## **2.5 DIREKTIVA KOT INSTRUMENT ZA HARMONIZACIJO PRAVA V EVROPSKI SKUPNOSTI**

V mnogih primerih, v katerih razlike med obstoječimi pravnimi ureditvami posameznih vprašanj v zakonodaji držav članic ES sicer ovirajo nemoteno delovanje skupnega trga, se bo pokazalo, da zaradi doseganja skupnega trga ni potrebna popolna unifikacija pravne ureditve, temveč je isti cilj moč doseči že z uskladitvijo zakonodaj, tj. s harmonizacijo oziroma zbliževanjem zakonodaj držav članic ES (Ilešič, 1983, str. 133).

Predmet harmonizacije so zakoni ter drugi predpisi v državah članicah, vključno z izvršilnimi predpisi lokalnih oblasti na ozemlju države članice, tj. vsako pravno obvezno pravilo, ki ga izda organ javne oblasti (Ilešič, 1983, 134). Državam članicam ES je naložena prilagoditev njihovih zakonov samo toliko, kot je potrebno za doseg ciljev (Prechal, 1994, str. 4). To pomeni, da je potrebno odpraviti tiste razlike med obstoječimi pravnimi ureditvami posameznih vprašanj v zakonodaji držav članic ES, ki predstavljajo oviro za nemoteno delovanje skupnega trga.

Najpomembnejši pravni instrument, ki je v ES namenjen harmonizaciji prava, je direktiva (smernica) (Trampuž, 2000, str. 53).

Direktiva je naslovljena na države članice. Gre za akt obvezne narave, vendar zavezuje le države članice in ne neposredno posameznikov. Države članice zavezuje glede cilja, ki naj se s posamezno direktivo doseže, države članice pa same izberejo obliko in sredstva za doseg teh ciljev (3. odstavek 249. člena Amsterdamske pogodbe, 1997). Proces harmonizacije je tako v smislu Amsterdamske pogodbe oblika omejene intervencije v nacionalno pravo držav članic.

Direktiva je torej pravni instrument, ki ustreza omejenemu poseganju v nacionalno pravo držav članic, saj je obveznost držav članic v doseganju »rezultata, ki mora biti dosežen,« državam članicam pa dopušča izbiro »oblike in metod za doseg tega rezultata.« Članice morajo direktivo upoštevati pri svoji nacionalni zakonodaji (Igličar, 2002, str. 7). Ker direktive praviloma niso neposredno uporabne, jih ni mogoče uspešno uporabljati na tistih področjih, na katerih je cilj unifikacija pravne ureditve, kot npr. področje organizacije kmetijskega trga, pravila o izvozu in uvozu blaga, ureditev konkurence, prostega gibanja delavcev. Enotnost ureditve nekega posameznega področja se doseže z uredbami, ki so neposredno uporabne (Ilešič, 1983, str. 27). Uredbe veljajo neposredno za vse državljane ES in druge pravne osebe (Igličar, 2002, str. 7).

## **2.6 HARMONIZACIJA TRAJANJA VARSTVA AVTORSKE PRAVICE TER SORODNIH PRAVIC**

Direktiva Sveta ES 93/98/EEC z dne 29. oktobra 1993 »O harmonizaciji trajanja varstva avtorske pravice in določenih sorodnih pravic« je v prilogi specialističnega dela. Že na prvi pogled ugotovimo, da se po svojih nomotehničnih rešitvah nekoliko razlikuje od nam poznanih oblik, v katerih se sprejemajo predpisi slovenskega nacionalnega prava.

Oblika je v ES izrecno predpisana za pravne akte, ki jih sprejema Svet ES. Ne glede na to pa se taka oblika uporablja tudi za druge akte (Rules of Procedure of the Council, 2000).

Posebnosti oblike, v katerih se akti sprejemajo, so: v vsakem aktu morajo biti oznaka, za kakšno vrsto akta gre, oznaka organa, ki ga je sprejel, zaporedna številka ter naslov, iz katerega mora biti razvidno področje, ki ga akt ureja. Posebnost je tudi členitev direktive na:

- »obrazložitev« (formalno in vsebinsko) ter na
- »vsebinski del direktive.«

V formalnem delu obrazložitve so navedeni podlaga ter predlogi in mnenja, ki so v postopku za sprejem direktive obvezna. Ta del obrazložitve se karakterizira kot klavzula »having regard to« oziroma »glede na to.«

Drugi, vsebinski del obrazložitve navaja razloge, zaradi katerih je bil akt sprejet, predvsem pa tudi cilje, ki jih želi doseči. Ta del obrazložitve spoznamo po tipični klavzuli »whereas« oziroma »ker« (Ilešič, 1983, str. 30).

Vsebinski del direktive se nahaja v jedru direktive. Vsebuje določbe, oblikovane v člene. Po vsebini te določbe lahko razdelimo na:

- bistvene določbe,
- na določbe o stranskih obveznostih držav in
- določbe, ki se nanašajo na institucije.

Bistvene določbe direktive so vse tiste določbe, iz katerih sta razvidna področje in vsebina, ki ju direktiva ureja, pogosto pa je iz bistvenih določb direktive razviden tudi namen direktive (Prechal, 1994, str. 45). V tem delu direktive najdemo najpomembnejše določbe, ki, upoštevajoč naravo direktive in njeno funkcijo v pravnem sistemu ES, določajo »rezultat, ki mora biti dosežen« s harmonizacijo. V primeru direktive, ki jo obravnavam, gre za harmonizacijo dobe trajanja avtorskih pravic, nekaterih sorodnih pravic, ter harmonizacijo posameznih pomembnih prvin, kot je npr. računanje časa.

### **2.6.1 OBRAZLOŽITEV DIREKTIVE**

Iz formalnega dela obrazložitve Direktive Sveta ES 93/98/EEC z dne 29. oktobra 1993 o harmonizaciji trajanja varstva avtorske pravice in določenih sorodnih pravic je razvidno, da je bila pravna podlaga za njeno izdajo vsebovana v 100. a in 57. členu Pogodbe o ES, za njen sprejem je bil pridobljen tudi predlog Komisije ES, mnenje Ekonomskega in socialnega sveta, sodeloval je tudi Parlament ES.

Direktiva v nadaljevanju obrazložitve, tj. v vsebinskem delu obrazložitve, podaja razloge za njen sprejem in cilje, ki jih s sprejemom direktive želi doseči (1. – 27. odstavek obrazložitve direktive).

V 1. odstavku obrazložitve se direktiva osredini na razmere, v katerih je bila sprejeta, ter utemeljuje potrebo po sprejetju direktive. Navaja Bernsko konvencijo o varstvu književnih in umetniških del in Mednarodno konvencijo o varstvu izvajalcev, proizvajalcev fonogramov in radiodifuznih organizacij (Rimska konvencija), ki določata najmanjšo dobo trajanja varstva pravic, na katere se nanašata, državam podpisnicam pa prepuščata svobodo pri zagotovitvi daljšega trajanja varstva. Svet ES v obrazložitvi direktive ugotavlja, da so nekatere države to varstvo že zagotovile ter da nekatere države članice niso podpisnice Rimske konvencije. Posledično obstajajo razlike med nacionalnimi zakoni držav članic ES, ki določajo trajanje varstva avtorske pravice ter sorodnih pravic ter tako preprečujejo svobodno gibanje proizvodov in storitev. S tem je konkurenca na skupnem trgu izkrivljena. Zato morajo biti zakoni držav članic, ki urejajo to področje z vidika pospeševanja delovanja notranjega trga, harmonizirani na tak način, da se določi enako trajanje varstva v vsej ES.

Poleg osnovnega namena, ki sem ga predstavila v prejšnjem odstavku, je namen omenjene direktive urediti še nekatera druga pomembna vprašanja (3. odstavek obrazložitve direktive), zato poudarja, da harmonizacija ne obsega le trajanje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, temveč tudi določene dopolnilne ukrepe, kot npr. trenutek, od katerega se začne računati trajanje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic. Svet ES v nadaljevanju obrazložitve ugotavlja, da minimalna doba varstva, določena v Bernski konvenciji, obsega varstvo za avtorjevega življenja in 50 let po njegovi smrti. Varstvo je predvideno za dobo avtorjevega življenja ter prvih dveh generacij njegovih potomcev, ob tem pa svet ES ugotavlja, da se povprečna življenjska doba v ES daljša do te mere, da ne zadostuje dvema generacijama. Nekatere države članice pa so, da bi nadomestile učinke svetovnih vojn v smislu izkoriščanja avtorjevih del, že zagotovile varstvo, daljše kot 50 let po smrti avtorja.

V nadaljevanju obrazložitve direktive razberemo (7. odstavek obrazložitve direktive), da so nekatere države članice uvedle trajanje varstva 50 let od trenutka, ko je delo na dovoljen način postalo dostopno javnosti. Skupnost je v Urugvajski rundi pogajanj v okviru Splošnega sporazuma o carinah in trgovini (GATT) zavzela stališče, da je doba varstva za proizvajalce zvočnih zapisov 50 let po prvi objavi.

Obveza, ki se nanaša na ustanovitev pravic, predstavlja eno splošnih načel prava, varovanih s pomočjo pravnega reda ES. Opozarja tudi na to, da učinek harmonizacije trajanja varstva avtorske pravice ter sorodnih pravic ne sme biti v zmanjšanju dobe trajanja varstva, ki ga uživajo imetniki avtorske pravice v ES, temveč je učinek harmonizacije v podaljšanju le-te.

Obrazložitev direktive se sklicuje tudi na delovni program iz leta 1991 »Slediti Zeleni knjigi – delovni program Komisije na področju avtorske pravice ter podobnih pravic« (Follow – up to the Green Paper – Working program of the Commission in the field of copyright and neighbouring rights, 17. 01. 1991), v katerem Komisija poudarja potrebo po harmonizaciji avtorske pravice ter sorodnih pravic na nivoju njihovega varstva, saj so te pravice temelj intelektualnih kreacij. Ob tem poudarja, da njihovo varstvo zagotavlja podpiranje ter razvoj kreativnosti, ki je v interesu avtorjev, industrijske kulture, potrošnikov in družbe kot celote (10. odstavek obrazložitve direktive).

Z namenom doseganja visoke ravni varstva, ki se srečuje z zahtevami notranjega trga, ter potrebe po oblikovanju pravnega okolja, sprejemljivega za harmonični razvoj književnih in umetniških kreacij v ES, mora biti doba trajanja varstva avtorske pravice harmonizirana na 70 let po smrti avtorja oziroma 70 let, odkar je delo na dovoljen način postalo dostopno javnosti, ter za sorodne pravice na 50 let po dogodku, ki sproži začetek štetja trajanja varstva.

Glede stanja na področju varstva zbirke je v obrazložitvi direktive podana ugotovitev (12. odstavek obrazložitve direktive), da so, upoštevajoč 5. odstavek 2. člena Bernske konvencije, varovane, ko zaradi delitve ter ureditve vsebine predstavljajo intelektualno stvaritev. Ta dela so varovana, brez škode za avtorsko pravico vsakega dela, ki tvori del te zbirke. Posledično se določena doba trajanja varstva lahko uporabi za posamezno delo, vključeno v zbirko.

V primeru, ko se ena oziroma več fizičnih oseb identificira kot avtor, se doba varstva računa od njihove smrti (13. odstavek obrazložitve direktive). Ugotavlja, da o vprašanju avtorstva celotnega dela oziroma njegovega dela odločajo nacionalna sodišča.

Glede računanja trajanja varstva pojasnjuje, da se trajanje računa od prvega dne januarja tistega leta, ki sledi dogodku, tj. na tak način, kot je določeno v Bernski in Rimski konvenciji (14. odstavek obrazložitve direktive).

Obrazložitev se dotakne tudi varstva računalniških programov. V obrazložitvi je namreč ugotovitev, da 1. člen Direktive Sveta 91/250/EEC z dne 14. maja 1991 o pravnem varstvu računalniških programov predvideva, da države članice varujejo računalniške programe z avtorsko pravico kot književno delo, v smislu pomena Bernske konvencije. Sledi ugotovitev, da Direktiva Sveta ES 93/98/EEC harmonizira dobo trajanja varstva književnih del v ES. Ta direktiva pa razveljavlja 8. člen Direktive 91/250/EEC, ki določa le začasno ureditev dobe varstva računalniških programov.

Direktiva v obrazložitvi pojasnjuje vzroke za razveljavitev določb 11. in 12. člena Direktive Sveta 92/100/EEC z dne 19. novembra 1992 o pravici dajanja v najem in posojanja ter o drugih pravicah, ki so sorodne avtorski pravici na področju intelektualne lastnine. Ti dve določbi namreč vsebujeta le določbo o minimalni dobi trajanja varstva, s pridržkom nadaljnje harmonizacije. Ker je predvidena nadaljnja harmonizacija, se obe določbi razveljavita (16. odstavek obrazložitve direktive).

Na področju varstva fotografij je v obrazložitvi (17. odstavek obrazložitve direktive) umeščena ugotovitev, da je njihovo varstvo v državah članicah podvrženo različnim režimom. Zaradi dosega zadostne stopnje harmonizacije dobe trajanja varstva fotografskih del, še posebej tistih, ki imajo zaradi svojega umetniškega oziroma profesionalnega značaja poseben pomen na notranjem trgu, je potrebno definirati nivo izvirnosti, ki ga zahteva Direktiva Sveta ES 93/98/EEC. Fotografsko delo je znotraj pomena Bernske konvencije izvirno, če je avtorjeva lastna kreacija, ki odseva njegovo osebnost, pri tem se ne upoštevajo drugi kriteriji, kot npr. vrednost oziroma namen. Zaščita drugih fotografij pa je prepuščena določbam nacionalnega prava.

V nadaljevanju obrazložitve navaja (18. odstavek obrazložitve direktive), da se je potrebno izogniti razlikam glede trajanja varstva sorodnih pravic, zato je potrebno določiti trenutek, od katerega začne teči rok varstva le-teh, ki bo veljal enako v vsej ES. Izvedbe, posnetki, prenosi, dovoljeni načini objav ter dovoljeni načini sporočanja javnosti predstavljajo dogodke, s katerimi iz avtorske pravice izhajajoče pravice postanejo dostopne javnosti na splošno. Ti dogodki se upoštevajo za začetek računanja časa varstva, ne glede na države, kjer so bili nastopi, predstave, oddaje, dovoljeni načini objave in dovoljeni načini sporočanja predstavljeni javnosti.

Sledi navedba (19. odstavek obrazložitve direktive), da pravica radiodifuznih organizacij, ki je v tem, da prenašajo oddaje, bodisi po žicah bodisi zraku, vključujoč kabel oziroma satelit, ne more biti stalna. Potrebno je določiti trajanje varstva, ki se začne s prvim oddajanjem določene oddaje. Ta določba se razume kot izogibanje ponovnemu začetku trajanju varstva, v primerih, ko je oddaja AB identična predhodni oddaji A.

Državam članicam je prepuščeno svobodno uvajanje sorodnih pravic (20. odstavek obrazložitve direktive), še posebej glede varstva kritik in znanstvenih del, o ureditvi tega pa je potrebno obvestiti ES.

Obrazložitev Direktive Sveta ES 93/98/EEC opozarja, da se harmonizacija ne nanaša na moralne pravice avtorja. To področje ostaja v pristojnosti držav članic. V posameznih ureditvah namreč obstaja različen odgovor na vprašanje, ali naj se moralne pravice varujejo večno ali pa le v rokih, ki veljajo za materialno pravico (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str.

174). Direktiva tega vprašanja izrecno ne ureja in ga prepušča ureditvi posamezne države članice (21. odstavek obrazložitve direktive).

Glede varstva avtorskih del, ki v skladu z določbami Bernske konvencije izhajajo iz tretjih držav, katerih avtor ni državljan ES, je potrebno opraviti primerjavo trajanja varstva ter zagotoviti, da v skupnosti usklajeno trajanje varstva ne prekorači dobe, določene v Direktivi Sveta ES 93/98/EEC.

Če upravičenec varstva sorodnih pravic ni državljan ES in uživa varstvo pravic po mednarodnem sporazumu, traja varstvo sorodnih pravic tako, kot to določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, razen če tako določena doba varstva ne prekorači dobe, ki je določena v državi, katere državljan je upravičenec. Primerjava dobe trajanja varstva ne sme nasprotovati mednarodnim obveznostim držav članic (23. odstavek obrazložitve direktive).

Z namenom nemotenega delovanja notranjega trga na področju prostega gibanja varovanih del se direktiva uporablja od 1. julija 1995 (25. odstavek obrazložitve direktive). V samem besedilu direktive (13. člen direktive) je s tem datumom določen skrajni rok, do katerega morajo države članice uveljaviti s to direktivo harmonizirane predpise.

Države članice so proste (26. odstavek obrazložitve direktive) pri sprejemanju predpisov o interpretaciji, spreminjanju ali izvrševanju pogodb o izkoriščanju varovanih del ter drugih vsebin, ki so bile sklenjene pred podaljšanjem trajanja varstva, ki ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC.

Pridobljene pravice ter zakonita pričakovanja so del pravnega reda ES. Države članice lahko določijo, da v nekaterih okoliščinah avtorska pravica ter sorodne pravice, usklajene s to direktivo, ne smejo povzročiti škode osebam, ki so v dobri veri začele izkoriščati delo v času, ko je tako delo bilo del javne dobrine (27. odstavek obrazložitve direktive).

## **2.6.2 JEDRO DIREKTIVE**

### **2.6.2.1 BISTVENE DOLOČBE DIREKTIVE**

V tem delu direktive (1. – 10. člen direktive) najdemo najpomembnejše določbe, ki določajo vsebino besedne zveze »rezultat, ki mora biti dosežen.«

Pri varstvu avtorske pravice književnega oziroma umetniškega dela, v smislu 2. člena Bernske konvencije za varstvo književnih in umetniških del, direktiva določa dobo trajanja varstva za čas življenja avtorja ter 70 let po njegovi smrti, ne glede na datum, kdaj je bilo delo na

dovoljen način dostopno javnosti (1. odstavek 1. člena direktive). V primeru dela, nastalega s sodelovanjem več avtorjev, se doba varstva šteje od smrti zadnjega preživelega avtorja (2. odstavek 1. člena direktive).

Za anonimna dela in dela pod psevdonimom določa dobo trajanja varstva 70 let, odkar je delo na dovoljen način postalo dostopno javnosti. Če je avtorjev psevdonim nedvomno identificiran, oziroma če avtor odkrije svojo identiteto v obdobju, odkar je delo na dovoljen način postalo dostopno javnosti, se računa varstvo 70 let, odkar je delo na dovoljen način postalo dostopno javnosti. Enako se varuje kolektivno delo oziroma delo, pri katerem je upravičenec pravna oseba, razen če je prispevek oseb, ki so delo ustvarile, kot tak identificiran v verziji dela, ki je bilo dostopno javnosti. V tem primeru oziroma v primeru dela, nastalega s sodelovanjem več avtorjev, velja doba varstva 70 let po smrti avtorja pri čemer se šteje ta varstvena doba od smrti zadnjega preživelega avtorja.

Če je delo objavljeno v zvezkih, delih, nadaljevanjih, izdajah oziroma epizodah, začne varstvo teči od trenutka, ko je delo na dovoljen način dostopno javnosti in sicer ločeno za vsak zvezek, del, nadaljevanje, izdajo, epizodo (5. odstavek 1. člena direktive).

Za delo, katerega varstvo se ne računa od trenutka smrti avtorja oziroma avtorjev in ki ni bilo na dovoljen način dostopno javnosti v času 70 let od njegovega ustvarjanja, varstvo preneha.

Direktiva določa varstvo kinematografskega oziroma avdiovizualnega dela (2. člen direktive). Kot avtor kinematografskega oziroma avdiovizualnega dela je določen glavni režiser, države članice pa lahko določijo tudi druge soavtorje (prvi odstavek 2. člena direktive). Doba varstva teh del preneha 70 let po smrti zadnje preživele osebe, ne glede, ali je določena kot soavtor: glavni režiser, pisec scenarija, pisec dialogov in skladatelj glasbe, namensko ustvarjene za kinematografsko oziroma avdiovizualno delo (drugi odstavek 2. člena direktive).

Trajanje varstva sorodnih pravic (3. člen direktive): pravica izvajalcev preneha 50 let po izvajanju. Če je posnetek izvajanja v tem obdobju na dovoljen način predvajan oziroma na dovoljen način predstavljen javnosti, preneha pravica 50 let po dnevu prvega takega predvajanja oziroma prve take predstavitve.

Prvotno besedilo drugega odstavka 3. člena direktive je glede pravice proizvajalcev zvočnega zapisa določalo, da slednja preneha 50 let po končanem snemanju. Če je zvočni zapis v tem obdobju na dovoljen način objavljen oziroma na dovoljen način predstavljen javnosti, preneha pravica 50 let po dnevu prve take objave oziroma prve take predstavitve. V tem delu pa je bila direktiva spremenjena. Sedaj določa, da pravica proizvajalcev zvočnega zapisa preneha 50 let od posnetka. Če je bil zvočni zapis v tem obdobju na dovoljen način objavljen, varstvo preneha 50 let od dneva prve take objave. Če zvočni zapis v tem obdobju ni bil objavljen in če je bil zvočni zapis v tem obdobju zakonito sporočen javnosti, varstvo preneha po 50 letih od dneva, ko je bil zvočni zapis sporočen javnosti.

Pravica producentov prvega posnetka filma preneha 50 let po končanem snemanju (3. odstavek 3. člena direktive). Če je film v tem obdobju zakonito objavljen ali na dovoljen način predvajan javnosti, preneha pravica 50 let po dnevu zakonite objave oziroma prvem takem predvajanju. Direktiva definira tudi pojem »film,« ki obsega vsako kinematografsko oziroma avdiovizualno delo oziroma gibljive slike, ne glede na to ali ga spremlja zvok.

Pravica radiodifuznih organizacij preneha 50 let po prvi oddaji, ne glede na to ali je bila oddaja predvajana po žici ali zraku, vključujoč kabel in satelit (4. odstavek 3. člena direktive).

Direktiva Sveta ES 93/98/EEC ureja tudi varstvo predhodno neobjavljenih del (4. člen direktive). Predhodno neobjavljeno delo, ki se na dovoljen način prvič objavi oziroma sporoči javnosti po prenehanju varstva avtorske pravice, uživa enakovredno varstvo materialnih pravic avtorja. Trajanje dobe varstva te pravice je določeno na 25 let od prve objave dela oziroma priobčitve javnosti.

Glede kritik in znanstvenih objav lahko države članice zagotovijo varstvo objavljenih kritik in znanstvenih del, ki so postale javna dobrina. Direktiva določa maksimalno dobo trajanja varstva takih pravic in sicer 30 let od prve objave.

Izvirne fotografije, ki predstavljajo avtorjevo lastno intelektualno stvaritev, se varujejo tako, kot je to določeno za književna oziroma umetniška dela (6. člen direktive). Doba trajanja varstva traja za čas življenja avtorja ter 70 let po njegovi smrti, ne glede na datum, ko je bila izvirna fotografija na dovoljen način dostopna javnosti. Način varstva drugih vrst fotografij lahko določijo države članice. Direktiva glede varstva fotografij ne predvideva dodatnih meril (Chitrakar, 1998, str. 726).

Za primer, ko je izvor dela v smislu Bernske konvencije tretja država ter avtor dela ni državljan ES, doba, ki jo zagotavljajo države članice za varstvo takega dela, preneha, ko preneha varstvo v državi, iz katere delo izvira, vendar ne sme prekoračiti dobo, določeno v 1. členu Direktive Sveta ES 93/98/EEC.

Doba trajanja varstva, določena za sorodne pravice (3. člen direktive), se uporabi tudi v primeru, ko države članice zagotovijo varstvo tudi upravičencem, ki niso državljani ES. Brez vpliva na obveznosti držav članic, ki izhajajo iz mednarodnih sporazumov, doba varstva, ki jo zagotavljajo države članice, preneha najkasneje na dan, ko preneha varstvo, zagotovljeno v državi, katere državljan je upravičenec ter ne sme presežati dobo, določeno v 3. členu direktive.

Države članice, ki na dan sprejema direktive, v skladu s svojimi mednarodnimi obveznostmi vis-à-vis tretjih držav zagotavljajo daljše trajanje varstva, lahko zagotavljajo tako določeno



varstvo do sklenitve mednarodnih sporazumov o dobi trajanja zaščite avtorske pravice in sorodnih pravic (3. odstavek 7. člena direktive).

Računanje rokov (8. člen direktive): roki varstva, določeni v direktivi se računajo od 1. januarja leta, ki neposredno sledi letu, v katerem je prišlo do dogodka, od katerega začne teči rok.

Direktiva ne vpliva na določbe predpisov držav članic, ki urejajo moralne pravice avtorjev (9. člen direktive). Varstvo moralne pravice avtorjev se ureja v okviru nacionalnega pravnega reda držav članic ES tudi po sprejemu Direktive Sveta ES 93/98/EEC. Tako je npr. Španija vsebino in značilnosti moralne avtorske pravice uredila v 14. členu nacionalnega Zakona o intelektualni lastnini (Ley de Propiedad Intelectual, 1996), s katerim je tudi sicer uredila in harmonizirala področje dobe trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic.

Direktiva ne vpliva na izkoriščanje dela, ki se izvaja pred 1. julijem 1995 (3. odstavek 10. člena direktive). Države članice sprejmejo potrebne predpise za varstvo pridobljenih pravic tretjih strank.

Če je rok varstva v državi članici daljši, kot določa direktiva, in je dne 1. julija 1995 že začel teči, se rok trajanja varstva v tej državi članici ne skrajša (1. odstavek 10. člena direktive). Doba trajanja varstva, določena v direktivi, se uporabi za vsa dela in ustrezne vsebine, ki so dne 1. julija 1995 varovane v vsaj eni državi članici, v skladu z nacionalnimi določbami o avtorski pravici in sorodnih pravicah, ki izpolnjujejo kriterije varstva, ki jih določa Direktiva 92/100/EEC.

Glede kinematografskih in avdiovizualnih del, ki so ustvarjena pred 1. julijem 1994, državam članicam ni potrebno uporabiti določbe direktive, ki določa, da za avtorja oziroma enega avtorjev kinematografskega oziroma avdiovizualnega dela velja glavni režiser in da lahko države članice določijo tudi druge soavtorje. Države članice lahko določijo dan, od katerega se ta določba uporablja, vendar slednji ne sme biti kasnejši od 1. julija 1997.

#### **2.6.2.2 DOLOČBE O STRANSKIH OBVEZNOSTIH DRŽAV**

Poleg določb, v katerih je določen »rezultat (1. – 10. člen direktive), ki mora biti dosežen,« vsebuje direktiva še nekatere druge obveznosti, ki jih morajo države članice uresničiti (12. – 13. člen direktive). Preko teh določb se uresničuje nadzor nad aktivnostmi na področju ureditve trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic.

Države članice morajo tako nemudoma sporočiti Komisiji ES vsak osnutek za priznanje nove sorodne pravice, vključujoč bistvene razloge za priznanje ter utemeljenost roka varstva.

Predpisi, ki jih države sprejemajo v okviru svoje nacionalne zakonodaje in s katerimi se izvaja harmonizacija trajanja dobe varstva avtorske in sorodnih pravic, se morajo sklicevati na Direktivo Sveta ES 93/98/EEC oziroma morajo biti ob svoji uradni objavi dopolnjeni s sklicevanjem na to direktivo (1. odstavek 13. člena direktive). Metodo sklicevanja določijo države članice. Države članice sporočajo Komisiji ES besedila določb nacionalnih predpisov, ki jih sprejmejo na področju, ki ga ureja ta Direktiva Sveta ES 93/98/EEC (12. člen direktive).

### ***2.6.2.3 DOLOČBE, KI SE NANAŠAJO NA INSTITUCIJE***

Direktiva Sveta ES 93/98/EEC neposrednih določb, ki bi določale konkretne dolžnosti institucij ES, nima. Iz posameznih določb (npr. 1. odstavek 13. člena direktive) pa je razvidno, da direktiva nalaga državam članicam dolžnost obveščanja Komisije ES, iz česar sledijo nadaljnje aktivnosti Komisije ES.

Iz tega je razvidno, da lahko Komisija ES zagotovi kontrolo in nadzor nad ustreznostjo nacionalnih predpisov, ki bodo sprejeti z namenom izvrševanja direktive, ter da lahko posreduje, kjer so pozneje sprejeti nacionalni predpisi nezdržljivi z direktivo (Prechal, 1990, str. 51).

## ***2.7 PRAVNO VARSTVO AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC V PROCESU ŠIRITVE EVROPSKE SKUPNOSTI***

Pravo ES in v njegovem okviru pravila, ki urejajo varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic, močno vplivajo na delovanje notranjega trga ES. Ko je blago, upoštevajoč privolitev avtorja, na notranjem trgu ES v neki državi članici, se to blago, upoštevajoč načelo prostega pretoka blaga, prosto giblje po notranjem trgu, lahko je uvoženo v katerokoli drugo državo članico ES (Davis, 2001, str. 127).

Tudi v okviru procesa širitve ES, ki vsebuje tudi elemente širitve notranjega trga, je potrebno spoštovati načelo, da morajo kandidatke brezpogojno prevzeti temeljna načela in postulate, na katerih temelji ES, od zasnove skupnega trga do spoštovanja vladavine prava (Pogačnik, 1999, str. 525).

## **2.7.1 PROCES ŠIRITVE EVROPSKE SKUPNOSTI**

### **2.7.1.1 Širitev notranjega trga Evropske skupnosti**

Notranji trg ES je ključno področje, na katerega se morajo države Centralne in Vzhodne Evrope pripraviti na svoji poti do članstva v ES. V ta proces so vključena prizadevanja ES in prizadevanja držav kandidatk za članstvo v ES (The Internal market in an enlarged Europe, 2000, str. 2). S 370 milijoni potrošnikov je notranji trg ES največje tržišče na svetu (Internal market, 2002, str. 6), po zaključeni širitvi pa se bo število potrošnikov povečalo na 500 milijonov. Širitev pa ne sme negativno vplivati na enotnost notranjega trga (The Internal market in an enlarged Europe, 2000, str. 8).

Notranji trg ES prispeva k uspehu ES, saj vzpodbuja trgovanje med članicami ES, vpliva na zmanjševane stroškov trgovanja in povečuje produktivnost. Pri svojem delovanju se notranji trg neprenehoma razvija ter srečuje s številnimi izzivi (Internal market, 2002, str. 6).

Poseben izziv vključuje tudi napredek na področju varstva intelektualne lastnine, saj vse ovire na področju notranjega trga ES še niso odpravljene (Internal market, 2002, str. 6), kljub prizadevanjem ES. Ovire v procesu harmonizacije, ki izhajajo predvsem iz tradicije posamezne države članice, se pojavljajo npr. pri institutu moralnih pravic (Krisper-Kramberger, 2000, str. 836).

Zaradi potrebe po zagotovitvi prostega pretoka blaga in storitev predstavlja varstvo intelektualnih pravic osrednji pogoj, ki vpliva na delovanje notranjega trga ES. Dokler varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic ni enako v vseh državah članicah, ki jih obsega notranji trg, obstajajo ovire za prost pretok blaga in storitev.

Upoštevajoč načelo subsidiarnosti sprejema ES določene ukrepe, s katerimi odpravlja ovire pri prostem pretoku blaga in storitev. Njena prizadevanja obsegajo procese harmonizacije zakonodaje na področju varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, tudi z namenom, da se na notranjem trgu prepreči ustvarjanje izkrivljene konkurence. Ta bi povzročila npr. ugodnejši položaj nekaterih podjetij ali proizvodov iz določene države (Green paper, Copyright and Related Rights in the Information Society, 1995, str. 10). V teh prizadevanjih ES se uresničuje tudi konkurenčna funkcija pravic intelektualne lastnine, ki se je zunaj naših meja široko uveljavila tako v razvojni, poslovni in trženjski politiki večine gospodarskih družb (Puharič, 1996a, str. 131).

### ***2.7.1.2 Vpliv varstva avtorske pravice in sorodnih pravic na notranji trg Evropske skupnosti***

Tudi na področju notranjega trga ES je namen avtorskega prava varstvo avtorskih pravic pri izkoriščanju avtorskih del, preprečevanje njihovega nekontroliranega pretoka in uveljavitev ustreznih mehanizmov za učinkovito uveljavljanje pravic avtorjev (Perše, 2001, str. 213). V povezavi z delovanjem notranjega trga ES ima vpliv varstva avtorske pravice in sorodnih pravic več dimenzij. Kaže se predvsem na kulturnem, ekonomskem in na socialnem področju.

#### ***2.7.1.2.1 Vpliv varstva avtorske pravice in sorodnih pravic na področje kulture***

Varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic je temelj politike, ki jo je ES začrtala za področje kulture. Na notranjem trgu se na področju kulture srečujemo npr. z multimedijskimi proizvodi, ki vsebujejo elemente razvoja, znanosti, širjenja kulture in zgodovine evropskih narodov, promocijo kulturne dediščine in umetniškega ustvarjanja kot tudi poznavanja in priznavanja vrednot skupne kulturne dediščine. Kulturna dediščina pa vpliva tudi na področje proizvodnje blaga in storitev, vsebuje vrednote, ki imajo vpliv na tržišče. Dohodek, ki ga imetniki avtorske pravice in sorodnih pravic pridobijo na notranjem trgu, vzpodbuja razvoj intelektualnih in umetniških stvaritev ES. Avtorji, izvajalci in ostali imetniki avtorskih pravic in sorodnih pravic morajo imeti pri ustvarjanju učinkovito varstvo. Vzpostaviti je potrebno ravnotežje med varstvom kulturne dediščine ES in pravnim varstvom intelektualne lastnine ter njihovim gospodarskim izkoriščanjem (Green paper, Copyright and Related Rights in the Information Society, 1995, str. 12).

#### ***2.7.1.2.2 Vpliv varstva avtorske pravice in sorodnih pravic na ekonomskem področju***

V razvitih državah je vse večji delež gospodarskih dejavnosti neoprijemljiv in nematerialen. Delež proizvodnje in poljedelstva v BDP zavzema le še približno 20 % BDP in delovnih mest. Svoj delež v BDP pa povečuje storitveno področje. Intelektualna lastnina, kot ena izmed neotipljivih in neopredmetenih sredstev, predstavlja enega najpomembnejših dejavnikov poslovne uspešnosti. Ugotovimo lahko, da se gospodarske dejavnosti vedno manj ukvarjajo z manipuliranjem materialnih stvari, vse več je intelektualnih dejavnosti, obravnavanja in analiziranja informacij, izdelave ocen in presoj.

Vedno več tistega, kar proizvajamo, predstavlja informacije, analize, presoje, svetovanje, storitve in tudi zabavo. Vse bolj se opiramo na informacijsko tehnologijo, programe, oblikovanje in razne osebne veščine ter sposobnosti. Vse manj je tega, kar za potrošnike ali vlagatelje pomeni vrednost, ki bi jo bilo mogoče uskladiščiti, natovoriti na vagone ali stehitati.

Ustvarjanje, uporaba, upravljanje in izkoriščanje znanja ter sposobnosti posameznikov postajajo kritični za razvoj podjetij, regij in gospodarstev ter za pridobivanje in ohranjanje konkurenčne prednosti (Maček, 2002, str. 19).

K razvoju konkurence prispeva tudi učinkovito varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic. Njihovo varstvo je postalo bistvena sestavina vzpodbujanja konkurence, ki se je tudi sicer široko uveljavila tako v razvojni, poslovni kot tudi trženjski politiki (Puharič, 1996a, str. 131).

Na mednarodnem področju, predvsem pa na enotnem trgu ES, bi razlike med ureditvami varstva intelektualne lastnine v posamezni državi članici povzročile protekcionistične ovire za svobodno gibanje blaga in storitev. Protekcionistične ovire se izkazujejo tudi v tem, da lahko država s strogimi predpisi in sankcijami na področju varstva intelektualne lastnine v primeru pojava ponaredkov in piratskega blaga takoj ukrepa, država, ki tako strogih predpisov in sankcij nima, pa tega ne more storiti. Razlike v načinu varstva, zagroženih sankcijah in izvrševanju varstva bi v državah članicah ES zmanjšale učinek njihovega prizadevanja za preprečevanje ponarejanja in piratstva. Tako je s procesom harmonizacije varstva avtorske pravice in sorodnih pravic vzpostavljena visoka stopnja primerljivosti varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v vseh državah članicah, taka ureditev na enotnem trgu prispeva tudi k večji ustvarjalnosti.

Učinkovito varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic vzpodbuja investicije, razvoj ustvarjalnosti in inovacij, tj. ključne dejavnike, ki povečujejo konkurenco v različnih panogah notranjega trga ES. Investicije v kreativne in inovativne dejavnosti so namreč prisotne le, če je njihovo varstvo zagotovljeno. Pomembno je, da investitorji zaupajo, da bodo uživali v rezultatih svojih investicij ves čas, ki je predviden za dobo trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic.

Mnoge študije ekonomskega pomena varstva avtorske pravice in sorodnih pravic so pokazale podobne rezultate. Proizvodnja in dodana vrednost na področjih, na katerih je zagotovljeno varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic je močno narasla. V povprečju je na področju, ki ga pokriva varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic rast proizvodnje višja kot povprečna rast proizvodnje v gospodarstvu, npr. tržišče z avdiovizualnimi proizvodi in storitvami se vsako leto poveča v povprečju za 6 %.

Za dejavnosti, v katerih je varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic ključnega pomena, se ocenjuje, da obsegajo delež 5 – 7 % BDP (Follow-up to the Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society, 1996, str. 5). Po nekaterih ocenah utrpi gospodarstvo zaradi ponarejanja in piratstva na leto izgubo v višini 200 do 300 milijard Evrov (Zagorac, 2001, str. 3). Najpogostejše pojavne oblike piratstva se pojavljajo predvsem na področju računalništva, glasbene industrije in televizijske oziroma video produkcije (Repanšek, 1997, str. 39). Piratstvo, npr. na področju računalništva, se pojavlja v naslednjih oblikah:

- ponarejanje, tj. neavtorizirano reproduciranje in distribuiranje zavarovanih programov na disketah ali CD-ROM-ih, običajno v ponarejeni embalaži;
- nalaganje na disk, tj. brezplačno nalaganje neavtoriziranih programov na disk, ki ga izvajajo proizvajalci ali prodajalci, da pridobijo kupce;
- mehko piratstvo, tj. primer, ko uporabnik nabavi samo eno legalno kopijo programa in jo neavtorizirano reproducira za vse svoje računalnike oziroma delavce;
- dajanje v najem, ki predstavlja novo absolutno avtorsko pravico in se kaže kot protipravno dajanje v najem primerkov avtorskega dela;
- piratstvo elektronskih oglasnih desk, tj. neavtorizirano naložitev računalniškega programa na elektronsko oglasno desko (Jakulin, 1999, str. 423).

Varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic vpliva na široko paleto različnih industrij, npr. na informacijsko in zabavno industrijo. Prav tako sta od sistema varstva avtorske pravice in sorodnih pravic odvisni ustvarjalnost in konkurenca na področju založništva, glasbene industrije in filmske industrije. Razvoj tehnologije in varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic vpliva tudi na področje televizije, založništva, glasbe in računalniških programov.

Zaradi neprestanega razvoja tehnologije in vedno novih metod širjenja ter reproduciranja varovanih del in izvedb mora ES zagotoviti primeren način za njihovo vključitev v obstoječ sistem varstva avtorske pravice in sorodnih pravic.

To pa ni vedno preprosto. Področje različnih vrst avtorskih del in del, varovanih s sorodnimi pravicami, je izjemno široko, njihova uporaba je praktično nepregledna (Bergant-Rakočević, 2002, str. 4). Podobno velja za področje notranjega trga ES, na katerem se prosto gibljejo avtorska dela in dela, varovana s sorodnimi pravicami, npr. tiskani proizvodi, filmi, zvočni zapisi, grafična in plastična umetniška dela, elektronski proizvodi, satelitska in kabelska oddajanja, CD in video proizvodi, gledališke in koncertne predstave, literatura, glasba, umetniške izvedbe, dražbe umetniških predmetov itd. S tem pa še zdaleč niso obsežene vse oblike načinov trgovanja z intelektualno lastnino, ki se odvija na področju notranjega trga.

Prav zaradi množice različnih del, ki so varovane bodisi z avtorsko pravico bodisi s sorodnimi pravicami, se bom v nadaljevanju tega poglavja osredotočila le na nekaj konkretnih primerov del in storitev, ki so bila tesno povezana z razvojem tehnologije ter kot taka tudi vključena v obstoječ sistem varstva avtorske pravice in sorodnih pravic.

Pojav hitrega napredka računalniške tehnologije je sredi petdesetih let omogočil začetek rasti trga komercialnih računalnikov in trga programske opreme. Sprva so bili računalniki

uporabljeni v industriji, raziskovalnih inštitutih in vladnih agencijah, pri ostalih uporabnikih je bila njihova uporaba omejena tako s finančnimi kot tudi s tehničnimi ovirami. V primerjavi z letom 1965, ko je bilo npr. v ZDA prodanih 260 miniračunalnikov in 5.350 mainframeov, se za leto 2000 ocenjuje, da je bilo na svetu prodanih 136 milijonov enot računalnikov, število prodaje pa iz leta v leto narašča. V omenjenem obdobju, tj. od petdesetih let do danes, je cena enakovrednih procesnih enot padla za 99,999 %.

Na strukturo in delovanje industrije programske opreme so vplivali trendi tržnega razvoja, ki so bili usmerjeni v poenotenje in združljivosti, usmerjene v proizvodnjo programske opreme prilagojene posameznim strankam. Danes programska oprema še zdaleč ni namenjena le industriji, raziskovalnim inštitutom in vladnim organizacijam, temveč pokriva praktično vsa področja (Strojin, 2001, str. 28).

Prav ta razlika v obsegu in namenu proizvodnje računalnikov ter večanje števila njihovih uporabnikov sta vplivala na spremembe v obliki varstva programske opreme. Sprva so bili računalniški programi varovani kot poslovne skrivnosti, kar na začetku njihovega razvoja, ko je bilo njihovo število majhno, ni bilo težko. S širitvijo in večanjem združljivosti strojne opreme je narasla verjetnost, da se poslovne skrivnosti, skrite v programih, obide s tehničnimi sredstvi. Večina proizvajalcev danes ne more v zadostni meri zavarovati svojih kod pred njihovim odpiranjem in njihovo uporabo oziroma predelavo (Strojin, 2001, str. 28).

Razvoj varstva računalniških programov v okviru avtorske pravice se je pričel konec šestdesetih let. Varovan je računalniški program kot pisano delo, izraženo v določenem jezikovnem zapisu, software pa z njo ni varovan (Strojin, 2001, str. 28).

Naj ob tej priložnosti nekoliko natančneje pojasnim, da sta pojma »software« in »računalniški program« različna pojma. Pojem »software« je vrstni pojem, z njim razumemo duhovno nadgradnjo ob elektronski obdelavi podatkov, njegov pomen je širši od pojma »računalniški program.« Računalniški programi so šteti kot programi v vsaki izrazni obliki, vključno s pripravljanim gradivom za njihovo izdelavo. V primeru, da pomenijo lastno intelektualno stvaritev njihovega avtorja, uživajo posebno pravno varstvo (Puharič, 1998a, str. 340).

Na notranjem trgu ES so se konec devetdesetih let pojavile nove storitve, ki so bile posledica nadaljnega razvoja tehnologije. Locirane so nekje med informacijsko tehnologijo, telekomunikacijami in televizijo. Skupno jim je to, da se odvijajo v digitalnem okolju (Green paper, Copyright and Related Rights in the Information Society, 1995, str. 12). Od tradicionalnih televizijskih programov se te storitve razlikujejo po tem, da ima uporabnik v tradicionalnih televizijskih programih le pasivno vlogo, nad novimi storitvami pa ima kreativno kontrolo.

Nove storitve, do katerih je uporabnikom omogočen dostop preko Interneta so npr. telebančništvo, elektronski časopisi, zabava, elektronske knjižnice, učenje, športni prenosi,

turizem na razdaljo ipd. (Green paper, Copyright and Related Rights in the Information Society, 1995, str. 12).

V svetu neoprijemljivih digitalnih dobrin – v današnji dobi je tudi do 80 % vseh podatkov v podjetjih v digitalni obliki (Jakhel, Stražišar, 2001, str. 21), – postajamo vedno bolj odvisni od informacij, zato so ti proizvodi postali pomemben del gospodarstev. V te storitve je lahko vloženo mnogo dela in informacij, dostop do njih pa je zelo preprost.

Če za primer predstavim le eno skupino proizvodov, ki so se na tržišču pojavili kot posledica razvoja tehnologije v smeri digitalizacije, tj. na tržišče CD-ROM-ov, lahko iz podatkov tabele št. 1 povzamemo ugotovitev, da se je izdajanje CD-ROM-ov na področju Evrope v letih 1993–94, tj. v obdobju, ko so potekali procesi harmonizacije trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, močno povečalo. Poleg večanja števila izdajanja CD-ROM-ov je iz tabele razvidna tudi pestrost področij, ki jih vsebinsko pokrivajo.

**Tabela št. 1: Področja izdajanja CD-ROM-ov v letu 1994 v Evropi**

<b>10 POGLAVITNIH PODROČIJ IZDAJANJA CD-ROM V LETU 1994</b>			
<b>PODROČJE</b>	<b>Število naslovov CD-ROM</b>	<b>% od vseh naslovov</b>	<b>% rasti 1993 – 1994</b>
Splošna kultura, zabava	1 043	19,0	73,8
Umetnost, literatura, klasika	724	13,2	61,9
Vzgoja, šolanje, kariere	631	11,5	48,8
Informacijska tehnologija, računalniški programi	510	9,3	47,8
Oglaševanje, design, trženje	429	7,8	53,2
Poslovanje, podjetja	426	7,7	60,7
Jeziki, jezikoslovje	417	7,6	61,6
Kriminal, pravo, zakonodaja	399	7,3	34,3
Znanost, tehnologija	386	7,0	37,8
Zemljevidi, geografija	322	6,0	26,7

**Vir: Green paper, Copyright and Related Rights in the Information Society, 1995, str. 21**

Glede na način uporabe duhovnih stvaritev je današnje življenje s tehnološkim razvojem vedno bolj pomembna vsakodnevna pravna problematika (Sajovic, 1999, str. 305).

V tem okviru tehnološkega razvoja naj omenim tudi Internet, ki je na področje življenja in gospodarjenja ter poslovanja prinesel mnoge spremembe, ki potekajo med trgovinskimi družbami, državnimi oziroma javnimi službami ter potrošniki in uporabniki (Puharič, 2001,



str. 842), na vseh nivojih. Internet namreč ne pozna niti geografskih razdalj niti državnih meja, ni stvar, je medsebojna povezanost več deset tisoč računalniških omrežij, sestavljenih iz več deset milijonov povezanih računalnikov in omrežij po vsem svetu (Možina, 2000, str. 322). Internet je v tem trenutku najhitreje razvijajoč se medij (Puharič, 1997, str. 1063), število uporabnikov Interneta se iz leta v leto neprenehoma povečuje. V ES je bilo v letu 2000 najvišje število uporabnikov Interneta na 100 gospodinjstev na Švedskem (56,4), sledita Danska (48,4) in Nizozemska (45,9). V letu 2000 je bilo najnižje število uporabnikov Interneta na 100 gospodinjstev v državah članicah ES v Grčiji (9,5) in na Portugalskem (10,0) (Eurostat yearbook, 2002, str. 296). V Sloveniji smo v letu 2000 beležili 15,2 uporabnikov na 100 gospodinjstev (Eurostat yearbook, 2002, str. 427). Število uporabnikov na 100 gospodinjstev pa se povečuje, npr. Švedska, ki v letu 2000 beleži najvišje število uporabnikov, je še v letu 1995 imela le 5,1 uporabnikov na 100 gospodinjstev, le tri leta kasneje, tj. leta 1998, pa se je njihovo število povišalo na 33,5 (Eurostat yearbook, 2002, str. 296).

Avtorska dela se tako lahko izražajo v digitalni obliki v okviru globalnega omrežja, kar avtorjem oziroma imetnikom avtorskih pravic otežuje kontrolo nad njihovo uporabo. Reprodukcijska in distribucijska avtorskih del v digitalni obliki sta namreč zelo enostavni in poceni (Bogataj, 2002, str. 34). Tehnologija namreč omogoča uporabnikom, da v digitalnem okolju enostavno, z minimalnimi stroški in znanjem izdelajo kopije in distribuirajo avtorska dela (Perše, 2000, str. 34). Avtorsko pravo bo tudi za tako obliko del moralo najti rešitev (Oman, 1996, str. 448). Zaznati pa je mogoče nekoliko premajhno odzivnost nadnacionalnega oziroma konvencijskega prava, kot tudi vloge, ki naj bi jo imele nacionalne zakonodaje glede avtorskih in sorodnih pravic v globaliziranih in »internetnih gospodarstvih« (Puharič, 2001, str. 842).

### ***2.7.1.2.3 Vpliv varstva avtorske pravice in sorodnih pravic na socialno področje***

Evropska konkurenca je vedno bolj odvisna od novih idej, ki vodijo k razvoju novih proizvodov in postopkov, ki zagotavljajo nove zaposlitve. Varstvo avtorskih pravic in sorodnih pravic je na tem področju vitalnega pomena. V procesu razvoja tehnologije, ki se odraža tudi v pojavu novih storitev in proizvodov, se ustvari priložnost za nove zaposlitve (Green paper, Copyright and Related Rights in the Information Society, 1995, str. 12). Z učinkovitim varstvom avtorske pravice in sorodnih pravic se zmanjšuje pojav ponaredek in piratskega blaga, ter s tem povezanih neugodnih ekonomskih in družbenih posledic (Intellectual property, 2002, str. 3). ES ocenjuje, da predstavlja trgovanje s ponarejenim in piratskim blagom kar 5 – 7 % svetovne trgovine, posledica tega pa je izguba 200.000 – 300.000 delovnih mest. (Zagorac, 2001, str. 3), tega pa seveda ne gre zanemariti.

### **2.7.1.3 DRŽAVE SREDNJE IN VZHODNE EVROPE**

Širitev ES je prednostna naloga (Communications strategy for Enlargement, 2000, str. 1), saj je Evropski svet leta 1993 v Kopenhavnu sprejel odločitev, da bodo v ES vključene vse tiste države Srednje in Vzhodne Evrope, ki bodo tako želele, če bodo izpolnjevale zahtevane ekonomske in politične pogoje. Med drugimi pogoji mora biti izpolnjen pogoj delujoče tržne ekonomije, država kandidatka pa mora biti tudi sposobna izpolniti pridružitvene obveznosti, kar med drugim pomeni prevzem pravnega sistema ES (Hostej, 1999, str. 421).

Slovenija je vključena v proces širitve ES. V proces širitve so vključene tudi naslednje kandidatke za članstvo v ES: Bolgarija, Ciper, Češka Republika, Estonija, Madžarska, Latvija, Litva, Malta, Poljska, Romunija, Slovaška Republika in Turčija (Enlargement, 2002, str. 19). V zadnjih letih so vse pridružene članice v gospodarsko, politično in splošno reformo družbenih vrednot vložile neprecenljive napore in potencialne, ki naj bi jih približali h končnemu cilju članstva v ES.

Z vidika ES naj bi širitev utrdila sposobnosti integracije pri soočanju z izzivi novega stoletja, pri čemer so v ospredju dogajanja tudi izkušnje preteklih širitvev, ki niso privedle zgolj do povečanega članstva, temveč so povzročile novo politično in gospodarsko dinamiko. Na takšnem temelju naj bi bila ES boljše pripravljena na izpolnitev projektov skupne zunanje in varnostne politike, na izoblikovanje območja varnosti, svobode in pravičnosti ter na izzive globalizacije, na boj s kriminalom, na urejanje socialnih vprašanj in na nadzor nad migracijskimi pritiski. Naštete vrednote pa so prav tako v gospodarskem interesu članic ES, saj so podlaga razvoja ekonomske blaginje (Pogačnik, 2000, str. 15).

Promocija in sodelovanje z državami Srednje in Vzhodne Evrope sta med ključnimi elementi politike ES, z namenom močnega in razširjenega enotnega trga ES. Prizadeva si za progresivno ustanovitev območja proste trgovine. To pa pomeni, da se morajo pridružene članice še pred polnopravnim članstvom v ES pripraviti na obvladovanje pritiska in na moč trga ES. ES jim odpira trg na asimetrični način, tj. vstop na Evropski trg dovoli najprej proizvodom in šele nato partnerjem, brez zahteve po reciprociteti (Trade liberalisation: prepare a future free trade area, 2002, str. 1).

#### **2.7.1.4 DRŽAVE JUGOVZHODNE EVROPE**

Procesi približevanja k ES potekajo tudi v Jugovzhodnem delu Evrope. Na pobudo ES je bil v letu 1999 sklenjen Pakt stabilnosti za Jugovzhodno Evropo. Gre za politično pobudo ES, ki si prizadeva k vzpostavitvi sodelovanja z državami Jugovzhodne Evrope, kot tudi k politični, gospodarski in varnostni integraciji Evrope. Kot možne kandidatke za članstvo v ES so v proces SAP (Stabilisation and Association Process), vključene Albanija, Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Makedonija, in Zvezna Republika Jugoslavija. V tem delu Evrope potekajo priprave v smislu vzpostavitve področja proste trgovine. Kot izhaja iz dosedanjih izkušenj ES je vzpostavitev področja proste trgovine temeljni dejavnik za vzpostavitev pogojev za investiranje in trgovanje (European union and Southeastern Europe: Regional projects, 2002, str. 1).

Sporazumi SAA (Stabilisation and Association Agreement), ki jih ES sklepa s posameznimi državami v okviru SAP, so pravno obvezujoči mednarodni sporazumi. SAA v svojem bistvu zahtevajo uveljavitev temeljnih načel, ki pomenijo osnovo za članstvo v ES. SAA zahtevajo spoštovanje načel demokracije, človekovih pravic in prava, poleg tega pa merijo na vzpostavitev cone proste trgovine z ES. Urejajo tudi pravice in obveznosti na področju konkurence, pravne države, intelektualne lastnine ter njihovo uveljavljanje. Vse to pa vodi k možnostim, da bodo regionalna gospodarstva držav, vključenih v SAP, pričela z integracijskimi procesi ES (Report from the Commission, The Stabilisation and Association process (SAP): First Annual Report, 2002, str. 4). Vzodbudo za uresničitev potrebnih političnih in gospodarskih reform predstavljajo predvsem realna pričakovanja za članstvo v ES. Za gospodarsko in politično stabilnost regije pa je potrebno vzpostaviti tudi normalne medsebojne odnose med državami v tej regiji (CARDS Assistance Programme to the Western Balkans, Regional strategy paper 2002 – 2006, 2002, str. 4).

Več o medsebojnem sodelovanju na področju varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, ki poteka med posamezno državo (Hrvaška, Makedonija in Bosna in Hercegovina) in ES v okviru SAP, podrobneje predstavim v nadaljevanju specialističnega dela, predvsem v poglavjih, namenjenih predstavitvi ureditve varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, ki velja v posamezni državi.

### **3 UREDITEV V SLOVENIJI, HRVAŠKI, MAKEDONIJI TER BOSNI IN HERCEGOVINI**

#### **3.1 PRIBLIŽEVANJE NACIONALNE ZAKONODAJE K ZAKONODAJI EVROPSKE SKUPNOSTI**

Danes samostojne države Slovenija, Hrvaška, Makedonija ter Bosna in Hercegovina, so po razdružitvi od SFR Jugoslavije pričele samostojno pot približevanja nacionalne zakonodaje k zakonodaji ES. Slovenija in Hrvaška sta se osamosvojili junija 1991, Makedonija septembra 1991 in Bosna in Hercegovina marca 1992. Za vsako izmed držav lahko ugotovimo, da je na poti k svoji samostojnosti ubrala sebi lastno pot do ES. V okviru ES potekajo pogajanja individualno, za vsako državo posebej. Na tej poti države spremlja nekaj skupnih značilnosti, ki izvirajo iz nekdanje skupne države SFR Jugoslavije.

Slovenija je pridružena članica ES. Hrvaški, Makedoniji ter Bosni in Hercegovini se je možnost integracije v ES prvič pokazala z začetkom pogajanj v okviru SAP, seveda v okviru pogojev, ki se za vsako izmed držav ugotavlja samostojno. V tem procesu sta poleg navedenih držav še Albanija in FR Jugoslavija.

Z namenom razvoja medsebojnega odnosa z ES morajo v SAP vključene države doseči politični, ekonomski in institucionalni razvoj do nivoja vrednosti in modelov, ki je značilen za ES: demokracijo, spoštovanje človekovih pravic in tržno ekonomijo.

SAP vključuje sklenitev SAA, ki predstavlja nov način pogodbenega odnosa med ES in naštetimi državami; vključuje tudi neenakomerno trgovinsko liberalizacijo, ekonomsko in finančno podporo, proračunsko podporo, podporo demokratizaciji in civilni družbi, humanitarno pomoč beguncem, povratnikom in drugim osebam, sodelovanje v pravosodni in notranjih zadevah ter razvoj političnega dialoga (Road map to Europe: The Stabilisation and Association Process, 2001, str. 1).

Makedonija je SAA podpisala 9. 4. 2001 (Results of the Luxemburg General Affairs Council on 9. 4. 2001, str. 1), Hrvaška pa 29. 10. 2001 (Croatia signs SAA, 2001, str. 1). V tem procesu Albanija, Bosna in Hercegovina in ZR Jugoslavija nekoliko zaostajajo.

Naj ob tej priložnosti posebej opozorim, da SAP vključuje tudi postopke pospeševanja in podporo harmonizaciji posameznih področij zakonodaje, med drugim tudi področju varstva intelektualne lastnine.

### **3.2 SKUPNA IZHODIŠČA TRAJANJA PRAVNEGA VARSTVA AVTORSKIH PRAVIC IN SORODNIH PRAVIC V NEKDANJI SFRJ**

Nekdanja SFRJ je bila podpisnica mnogih večstranskih mednarodnih konvencij in sporazumov, s katerimi se je urejalo področje varstva avtorskih in sorodnih pravic, od katerih naj navedem najpomembnejše:

- Bernske konvencije za varstvo književnih in umetniških del z dne 24. 7. 1971 (Uradni list SFRJ MP 14/75 in 4/86),
- Svetovne (univerzalne) konvencije o avtorski pravici z dne 24. 7. 1971 (Uradni list SFRJ MP 54/73),
- Konvencije o ustanovitvi Svetovne organizacije za intelektualno lastnino z dne 14. 7. 1967 (Uradni list SFRJ MP 31/72, 86),
- Konvencije o razdelitvi signalov za prenos programa po satelitu z dne 21. 5. 1974 (Uradni list SFRJ MP 13/77),
- Konvencije ZN o pogodbi o mednarodni prodaji blaga z dne 11. 4. 1980 (Uradni list SFRJ MP 10/1/84),
- Mednarodni konvenciji o usklajevanju mejnih kontrol blaga z dne 21. 10. 1982 (Uradni list SFRJ MP 4/85),
- Splošne deklaracije o pravicah človeka z dne 10. 12. 1948,
- Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah z dne 16. 12. 1966 (Uradni list SFRJ 7/71),
- Konvencije o statusu beguncev z dne 28. 7. 1951 (Uradni list FLRJ 7/60),
- Konvencije o statusu oseb brez državljanstva z dne 28. 9. 1954, (Uradni list FLRJ 8/59 in 7/60) ipd. (Trampuž, 1991).

O nekaterih izmed naštetih mednarodnih dokumentov sem v 2. poglavju tega dela že navedla nekatere najpomembnejše značilnosti (glej str. 4 – 10), zato nadaljujem z značilnostmi nacionalne zakonodaje nekdanje SFRJ, ki je ob osamosvojitvi posamezne države bila v veljavi. Ta zakonodaja je namreč bila osnovno izhodišče za Slovenijo, Hrvaško, Makedonijo ter Bosno in Hercegovino, in je veljala v času njihove osamosvojitve. Kasneje pa so, vsaka s svojo dinamiko in na svoj način, pričele ustvarjati svojo zakonodajo tudi na tem področju.

V Ustavi SFRJ (Uradni list SFRJ št. 9/74, 38/81 in 70/88), tj. v ustavi nekdanje skupne države SFR Jugoslavije, so bile med posameznimi svoboščinami in pravicami navedene tudi kulturno prosvetne pravice (169. člen ustave), med katere je spadala tudi svoboda znanstvenega in umetniškega ustvarjanja. Po ustavi so imeli ustvarjalci znanstvenih in umetniških del ter znanstvenih odkritij in tehničnih izumov na svojih stvaritvah moralne in materialne pravice. To sta bili avtorska pravica in iznajditeljska pravica, ki sta bili zavarovani s posebnimi zakoni, med drugim z Zakonom o avtorski pravici in Zakonom o varstvu izumov in tehničnih izboljšav in znakov razlikovanja. Pri avtorski pravici je šlo za pravico avtorja, da je označen

kot avtor znanstvenega, knjižnega, glasbenega, likovnega ali drugega umetniškega dela, pravico avtorja, da nasprotuje okrnjenju ali drugačni spremembi njegovega dela ali siceršnji uporabi njegovega dela, ki bi kršila avtorjevo čast in ugled. Poleg tega je imel avtor pravico izkoriščati svoje delo, pravico zahtevati plačilo, pravico prenesti svoje materialne pravice na druge ipd.

V ustavi prejšnje države je bilo tudi navedeno (169. člen ustave), da avtorska in iznajditeljska pravica nista zgolj osebni pravici avtorjev in iznajditeljev, ampak opravljata pomembno družbeno funkcijo. Zaradi tega je v 169/1 členu hkrati s tem, ko je avtorjem in iznajditeljem zagotavljala moralne in materialne pravice na njihovih stvaritvah, istočasno obvezovala avtorje, da ne smejo teh pravic, ki jih imajo na stvaritvah, uresničevati tako, da bi bilo to v nasprotju z interesi družbe glede uporabe novih znanstvenih dosežkov in tehničnih izumov (Ustava SFRJ, 1974).

Nekdanja republiška Ustava SR Slovenije (Uradni list SRS št. 6/74, 22/81, 32/89, 8/90, 35/90 in 7/91) je uvedla novo pravico, poleg omenjene svobode znanstvenega in umetniškega ustvarjanja. V 230. členu je namreč določala, da ima vsakdo pravico do kulturnega ustvarjanja in do uživanja kulturnih vrednot (Strobl, Kristan, Ribičič, 1986, str. 125). V 211. členu je ustava določala, da imajo ustvarjalci znanstveno-raziskovalnih in umetniških del ter znanstvenih del in tehničnih izumov moralne in materialne pravice na stvaritvah. Obseg, trajanje, omejitve, prenehanje in varstvo pravic ustvarjalca na lastnih stvaritvah ter pravice organizacije združenega dela določa zakon (Ustava SRS, 1974).

Kot že navedeno, je področje urejanja varstva avtorskih in sorodnih pravic urejal zvezni Zakon o avtorski pravici (Uradni list SFRJ 19/78, p. 34/78, 24/86, p. 75/89, 21/90). Več o posameznih določbah zakona, ki se nanašajo na samo trajanje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, navajam v nadaljevanju.

V nekdanji skupni državi SFRJ je v začetku devetdesetih let veljal sistem varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, kot ga je v nekdanji SFRJ določal Zakon o avtorski pravici iz leta 1978. Zakon je pri določenih institutih uvedel samoupravljanje, kar je bilo tudi vzrok za njihove pomanjkljivosti in neučinkovitost. Tudi ureditev nekaterih moralnih avtorskih pravic je bila v zakonu nedosledna in v nasprotju z Bernsko konvencijo, pri materialnih avtorskih pravicah pa v primerjavi s prejšnjo jugoslovansko zakonodajo iz leta 1968 ni bilo nobenih novosti. Zakon ni urejal osebnostnih pravic, ker je to področje prešlo v zakonodajno pristojnost republik in pokrajin. Nasploh lahko pri marsikaterem vprašanju avtorske pravice govorimo o stagnaciji v razvoju.

V letu 1990 je bil zakon predmet spremembe. Sprememba zakona o avtorski pravici (Uradni list SFRJ 21/90), ki je pričela veljati 28. 4. 1990, izrecno omenja računalniške programe kot avtorska dela in prvič v zgodovini zakonsko uredi sorodno pravico izvajalcev in sicer v skladu z že omenjeno Rimsko konvencijo (Trampuž, 2000, str. 38).

Ob osamosvojitvi Slovenije, Hrvaške, Makedonije ter Bosne in Hercegovine so posamezne države Zakon o avtorski pravici so prevzele v svojo nacionalno zakonodajo tudi v času po osamosvojitvi in ga le deloma prilagodile (Puharič, 1996, str. 1025). V slovenskem pravnem redu so se določbe tega zakona uporabljale vse do sprejetja Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (Uradni list RS št. 21/95 in 9/21) (Puharič, 1996, str. 1025).

Naj ob tej priložnosti opozorim, da se v nadaljevanju podrobneje osredotočim le na tiste določbe zakona, ki so urejale področje trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic.

Kaj je zakon štel za avtorsko delo, je bilo določeno v 3. členu zakona. Omenjeni člen je v krog avtorskih del uvrščal:

- pisana dela (knjige, brošure, članki in drugi sestavki);
- govorna dela (predavanja, govori, besede in druga dela enake narave);
- dramska in dramsko glasbena dela;
- koreografska in pantomimska dela, pri katerih je uprizoritev napisana ali kako drugače določena, kakor tudi dela, ki izvirajo iz folklore;
- glasbena dela z besedilom ali brez besedila;
- kinematografska dela in dela, ustvarjena na način, ki je podoben kinematografskemu ustvarjanju;
- dela s področja slikarstva, kiparstva, arhitekture in grafike, ne glede na material, iz katerega so narejena, ter druga dela upodablajočih umetnosti;
- dela vseh panog uporabne umetnosti in industrijskega oblikovanja;
- fotografska dela in dela, napravljena po postopku, ki je podoben fotografiranju;
- kartografska dela (zemljevidi, topografske karte ipd.), načrte, skice in plastična dela, ki se nanašajo na zemljepisje, topografijo, arhitekturo ali kakšno drugo znanstveno ali umetniško področje;
- računalniške programe;

V nadaljevanju zakona je navedeno (1. odstavek 4. člena zakona), da so bila kot avtorska dela mišljena tudi zbirke avtorskih del, kot so enciklopedije, zborniki, antologije, glasbene in fotografske zbirke ipd., ki glede na izbiro in razpored gradiva pomenijo samostojne stvaritve. Z avtorskim delom so bile mišljene tudi zbirke ljudskih književnih in umetniških stvaritev, dokumentov, sodnih odločb in drugega podobnega gradiva, ki same po sebi ne pomenijo zavarovanih avtorskih del, če pomeni taka zbirka glede na izbiro, razporeditev in način podajanja gradiva samostojno stvaritev (2. odstavek 4. člena zakona).

Prevodi, priredbe, glasbene obdelave in druge predelave avtorskega dela so uživali enako varstvo kot samo izvirno delo. Tako varstvo so imeli tudi prevodi uradnih besedil s področja

zakonodaje, uprave in sodstva, če niso napravljeni za uradno objavo in niso kot taki objavljeni (5. člen zakona).

Uporaba ljudskih književnih in umetniških stvaritev za književno umetniško ali znanstveno obdelavo je bila prosta (6. člen zakona). Enako varstvo kot avtorsko delo je užival tudi naslov avtorskega dela (7. člen zakona) (Zakon o avtorski pravici, 1978).

Materialne avtorske pravice, ki jih je urejal zakon, so trajale za avtorjevega življenja in 50 let po njegovi smrti, če ni bilo za posamezne vrste materialnih avtorskih pravic v zakonu drugače določeno (1. odstavek 82. člena zakona).

Kadar je bila imetnica materialne avtorske pravice v smislu 20. člena zakona pravna oseba (avtorsko delo, ustvarjeno v delovnem razmerju ali po naročilu), je avtorska pravica prenehala s pretekom 50 let od objave dela oziroma 50 let od uresničitve računalniškega programa. Roki so pričeli teči od 1. januarja leta, ki je neposredno sledilo letu, v katerem je avtor umrl, oziroma objavi dela (2. odstavek 82. člena zakona). Materialna pravica avtorjev na kinematografskem delu je prenehala po preteku 50 let od smrti tistega avtorja dela, ki je zadnji umrl (1. odstavek 83. člena zakona). Materialna pravica avtorjev na kinematografskem delu, ki ima značaj fotografskega dela, je prenehala po preteku 25 let, računano od dneva, ko je bilo delo končano (2. odstavek 83. člena zakona). Materialna avtorska pravica na fotografskih delih, na delih, ustvarjenih po podobnem postopku, in na delih uporabne umetnosti je prenehala po 25 letih od objave (84. člen zakona). Zakon je obdržal ureditev varstva fotografskih del, kot ga je v jugoslovansko zakonodajo uvedel že Zakon o avtorski pravici iz leta 1968 (Uradni list št. 30/68) (Chitrakar, 1998, str. 728).

Materialna avtorska pravica na anonimnih avtorskih delih in avtorskih delih, objavljenih pod psevdonimom, je prenehala po 50 letih. Če je šlo za kinematografsko delo, ki je imelo značaj fotografskega dela, za delo, ustvarjeno po podobnem postopku, in za delo uporabne umetnosti, je varstvo prenehalo po 25 letih od objave (1. odstavek 85. člena zakona).

Če psevdonim ni dovolil nobenega dvoma o tem, kdo je avtor, ali če je avtor razkril svoje pravo osebno ime, je materialna avtorska pravica trajala toliko časa, kolikor bi trajala, če bi bilo avtorsko delo objavljeno z avtorjevim imenom in priimkom (2. odstavek 85. člena zakona).

Trajanje materialne avtorske pravice, ki je skupaj pripadala sodelavcem na kakšnem avtorskem delu, je pričelo teči od smrti sodelavca, ki je zadnji umrl (86. člen zakona). Tudi v tem primeru so roki pričeli teči od 1. januarja leta, ki je neposredno sledilo letu, v katerem je avtor umrl, oziroma objavi dela (88. člen zakona).

Če je bilo avtorsko delo ustvarjeno v delovnem razmerju, sta imela pravna oseba ali delodajalec izključno pravico, da v okviru svoje redne dejavnosti 5 let izkorišča avtorska dela,



ki jih je pri izvrševanju svoje delovne obveznosti ustvaril delavec v tej pravni osebi, ne da bi pri tem bilo potrebno vprašati za dovoljenje delavca kot avtorja. Delavec je na takem delu obdržal druge avtorske pravice (21. člen zakona).

Imetnik avtorske premoženjske pravice na računalniškem programu, ustvarjenem v podjetju ali drugi pravni osebi oziroma pri delodajalcu, je bila ta pravna oseba (6. odstavek 21. člena zakona). Člen je na ta način reševal kolizijo interesov med delodajalcem in delojemalcem.

Pri ustvarjanju računalniškega programa v delovnem razmerju ali po naročilu naletimo na konflikt med načelom avtorstva in načelom, da delodajalcu pripadajo rezultati delojemalčevega dela. Mednarodne konvencije vprašanja avtorskih del, ustvarjenih v delovnem razmerju, ne rešujejo. Posledica tega je, da se ureditve držav na področju reševanja tega vprašanja medsebojno razlikujejo (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 230).

Ugotovimo naj tudi, da teorija in zakonodaja nekdanje države pravnemu varstvu računalniških programov nista posvečali pozornosti vse do leta 1990, tj. do že omenjene novele Zakona o avtorskem pravu (glej str. 36). Pozornosti nista posvečali niti delovanju WIPO, ki je leta 1971, tj. slabih 20 let pred novelo jugoslovanskega zakona, pričela temeljito proučevati vprašanje možnosti zagotovitve pravnega varstva računalniških programov in vprašanje priprave mednarodnega sporazuma, ki bi olajšal pot do informacij o računalniškem softwaru (Puharič, 1996, str. 1025).

Besedilo vzorčnih določb za varstvo računalniškega softwara je WIPO pripravil in objavil v letu 1977. Določbe so predstavljale pomemben prispevek k pospeševanju varstva intelektualne lastnine v svetu. Besedilo določb je omogočalo njihovo uporabo pri pripravi nacionalnih zakonov oziroma vključitve posameznih vzorčnih določb v že veljavne zakone, npr. v nacionalne zakone o avtorski pravici ipd. (Puharič, 1996, str. 1025).

Zakon je v svojem drugem delu (99. a do 99. u člen zakona) urejal tudi pravice poustvarjalcev.

Zakon je kot poustvarjalce določal (99. b člen zakona) osebe in umetniške ansamble, ki umetniško uprizarjajo, recitirajo, deklamirajo, pojejo, igrajo, plešejo ali kako drugače izvajajo književna, glasbena in druga umetniška dela.

Trajanje varstva pravice poustvarjalcev književnih, glasbenih in drugih umetniških del je trajalo 20 let in sicer (99. n člen zakona):

- za posnete izvedbe je rok pričel teči z iztekom leta, v katerem so bile posnete;
- za izvedbe, ki niso bile posnete, je rok pričel teči z iztekom leta, v katerem so bile izvedene;

- za oddaje je rok prišel teči od leta, v katerem so bile predvajane (Zakon o avtorski pravici, 1978).

Jugoslovanski zakon o avtorski pravici je po mnenju posameznih avtorjev, npr. Ilešič (Ilešič, 1992, str. 11) in Trampuž (Trampuž, 2000, str. 38), bil nekoliko zastarel. Tudi organizacijsko stvari niso bile povsem dorečene, čeprav v avtorskem pravu to ni tako odločilno, saj poseben formalni postopek za zavarovanje pravic ni potreben. Vendar sta sam obstoj zakonodaje in delovanje ustreznih institucij le potreben, nikakor pa ne zadosten pogoj, da bi bili z varstvom pravic intelektualnih stvaritev res zadovoljni (Ilešič, 1992, str. 11). O učinkovitosti določb Zakona o avtorski pravici iz leta 1978 pa obstaja tudi anekdota, ko so v osemdesetih letih izredno popularno ameriško avtorico romanov Erico Jong v intervjuju vprašali, ali je že bila v Jugoslaviji. Odgovorila je da ne, ve pa, da ji iz te države še nikdar niso plačali avtorskih pravic. Jugoslavija je namreč slovela po tem, da je bila raj za kršitelje avtorskih pravic vseh vrst (Bergant–Rakočević, 2002, str. 4).

### ***3.3 TRAJANJE VARSTVA AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC PO OSAMOSVOJITVI***

Institucionalna in zakonska ureditev pravnega področja intelektualne lastnine (avtorsko pravo in pravo industrijske lastnine) je pomembna za ustvaritev klime, v kateri se vsi zavedamo potrebe po učinkoviti zaščiti duhovnih kreacij. Neučinkovitost in pomanjkljivosti, ki jih je ob osamosvojitvi vsebovala zakonodaja nekdanje SFRJ, so zahtevali drugačno in sodobnejšo ureditev pravnega varstva avtorske pravice.

#### ***3.3.1 TRAJANJE VARSTVA AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC V REPUBLIKI SLOVENIJI***

Varstvo avtorskih in drugih pravic, ki izvirajo iz umetniške, znanstvene, raziskovalne in izumiteljske dejavnosti, je zagotovljeno z ustavo (Bogataj, 2000, str. 29). Ustava RS (Uradni list RS št. 33/91-I in 42/97) namreč v določbi 60. člena določa, da je zagotovljeno varstvo avtorskih in drugih pravic, ki izvirajo iz umetniške, znanstvene, raziskovalne in izumiteljske dejavnosti (Ustava RS, 1991). Gre torej za ustavno človekovo pravico, za posebno varstvo ustvarjalnosti kot najpomembnejšega dejavnika družbenega razvoja in nacionalne identitete (Trampuž, 2000a, str. 1283). Podrobneje pa so avtorska pravica in sorodne pravice urejene v Zakonu o avtorski pravici in sorodnih pravicah – ZASP (ZASP, 1995). Veljavna pravna ureditev, ki jo določa ZASP, spada med sodobne zakonodaje s področja prava intelektualne lastnine (Puharič, 1998, str. 748).

Za kvalifikacijo avtorskega dela mora biti v vsakem konkretnem primeru kumulativno izpolnjenih pet zakonsko določenih predpostavk:

1. stvaritev: gre za rezultat človeškega ustvarjalnega ravnanja; tu torej ne gre za proizvode strojev, živali in t. i. najdene predmete ali »objets trouvés«;
2. področje književnost – znanost – umetnost: triada je v ZASP sprejeta iz mednarodnih konvencij in se razlaga široko. S temi pojmi se želi predvsem postaviti razmejitev do tehničnih dosežkov, kot so npr. izumi ali tehnične izboljšave;
3. duhovnost: značilnost, da gre za delo človekovega duha, za duhovno stvaritev;
4. izraženost: avtorsko delo se manifestira v zunanjem svetu, zaznavno je za človekove čute;
5. individualnost: kot konkretizacija pojma stvaritve in kot posebna predpostavka, ki izhaja iz človeškega ustvarjanja, ki je po naravi stvari osebna, izvirna, individualna; podana je določena kvantiteta, določena raven individualnosti (Trampuž, 2000a, str. 1283).

### ***3.3.1.1 Obveznosti Slovenije iz Evropskega sporazuma o pridružitvi***

Preden se bom osredinila na vsebino obveznosti Slovenije na področju avtorskega prava, ki jih je prevzela s podpisom pridružitvenega sporazuma, naj nekoliko osvetlim vlogo, ki jo imajo pridružene članice v razmerju do pravnega sistema ES.

Namreč, pridružene države tudi po podpisu pridružitvenih sporazumov ostajajo povsem zunaj pravnega sistema ES. Položaj njihovih pravnih redov ni primerljiv s tistim, ki obstaja v državah članicah ES.

Pridružitveni sporazumi torej skušajo problem tega dejstva pravno-tehnično rešiti tako, da vsebujejo določbe, ki naj »začasno nadomestijo« pravila o notranjem trgu, vsebovana v Amsterdamski pogodbi. Pri tem upoštevajo poseben položaj pridruženih članic ter potrebo po prehodnem obdobju, ki naj omogoči »mehak prehod.« Pri tem ne smemo prezreti vsebinske razlike med na prvi pogled podobnimi določili Amsterdamske pogodbe in pridružitvenimi sporazumi:

- pridružitveni sporazumi merijo le na vzpostavitev območja proste trgovine (»free trade area«) in ne na oblikovanje carinske unije (»customs union«), ki je temelj pravnega sistema ES.

Ti sporazumi torej ne podpirajo koncepta »notranjega trga,« kot ga opredeljuje točka c) 1. odstavka 3. člena Amsterdamske pogodbe, temveč se omejujejo na zagotavljanje prostega pretoka blaga. Prav tako v njih ne najdemo izrazov prost pretok (»free movement«) pri poglavjih o delavcih (»workers,« 38. člen pridružitvenega sporazuma), ustanovitvi sedeža (»establishment,« 45. člen pridružitvenega sporazuma) ter storitvah (»services,« 53. člen pridružitvenega sporazuma). Sklenitev pridružitvenega sporazuma torej ne le, da še ne pomeni polnopravnega članstva v ES, temveč tudi ne pomeni vstopa v »notranji trg,« kot ga opredeljuje Amsterdamska pogodba; pomeni le fazo, v kateri naj se pridružena članica ES pripravlja na vstop v ta notranji trg.

Naslednja okoliščina, ki potrjuje, da pridružitve kljub odpravi ovir za prost pretok blaga ne bi smeli razumeti kot širitev »notranjega trga ES,« je v dejstvu, da so se v razvoju ES poglobljena pravila o praktičnem uresničevanju skupnega trga oblikovala skozi sodno prakso sodišča ES v Luksemburgu. Ker na videz podobne določbe pridružitvenih sporazumov v ozadju nimajo enakega mehanizma za njihovo razlago, je težko pričakovati, da bo na njihovi podlagi mogoče vzpostaviti pretok blaga, primerljiv tistemu znotraj ES, če bi se slovenska sodišča ob neposredni uporabi določil pridružitvenega sporazuma oprla tudi na sodno prakso sodišča ES, ki je oblikovala razlago podobnih pravil, vsebovanih v ustanovitvenih pogodbah ES (Ilešič, 1997, str. 1323).

Slovenija je dne 10. 6. 1996 sklenila Evropski sporazum o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in Evropskimi skupnostmi in njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru Evropske unije na drugi strani (v nadaljnjem besedilu Pridružitveni sporazum). Pridružitveni sporazum je pričel veljati 1. 2. 1999 (Obvestilo o začetku veljavnosti nekaterih sporazumov Republike Slovenije z Evropskimi skupnostmi, 1999). Med drugimi področji je v besedilu sporazuma, v njegovem prvem delu, kjer so navedeni temelji in cilji njegove sklenitve, navedena ugotovitev o zavezanosti pogodbenic prosti trgovini, ki temelji na načelih, določenih v Splošnem sporazumu o carinah in trgovini iz leta 1994 (GATT 1994), kot je bil spremenjen in dopolnjen na urugvajskem krogu trgovinskih pogajanj, ob upoštevanju ustanovitve Svetovne trgovinske organizacije (STO).

Podpisnice Pridružitvenega sporazuma so v njegovem 68. členu potrdile pomen, ki ga pripisujejo zagotavljanju ustreznega in učinkovitega varstva in uveljavljanja pravic intelektualne, industrijske in poslovne lastnine. Slovenija se je obvezala, da od začetka veljavnosti sporazuma varuje pravice intelektualne, industrijske in poslovne lastnine na ravni varstva, podobnega ravni varstva v ES, vključno z učinkovitimi ukrepi za uveljavljanje takih pravic. Pred začetkom veljavnosti Pridružitvenega sporazuma pa Slovenija pristopi k mnogostranskim konvencijam o pravicah intelektualne, industrijske in poslovne lastnine, ki so omenjene v prvem odstavku Priloge X:

- Mednarodna konvencija za varstvo izvajalcev, proizvajalcev fonogramov in radiodifuznih organizacij (Rim, 1961);

- Protokol v zvezi z Madridskim aranžmajem o mednarodnem registriranju znamk (Madrid, 1989);
- Budimpeštanska pogodba o mednarodnem priznanju depozita mikroorganizmov za namene postopkov patentiranja (1977, spremenjena v letu 1980);
- Mednarodna konvencija o zaščiti novih rastlinskih sort (UPOV), (Ženevska listina, 1991)

V 68. členu pridružitvenega sporazuma so pogodbenice potrdile tudi pomen, ki ga pripisujejo obveznostim, ki izhajajo iz naslednjih mnogostranskih konvencij:

- Pariške konvencije za varstvo industrijske lastnine (Stockholmska listina, 1967, dopolnjena v letu 1979);
- Madridskega sporazuma o mednarodnem registriranju znamk (Stockholmska listina 1967, dopolnjena v letu 1979):
- Nicejskega sporazuma o mednarodni klasifikaciji proizvodov in storitev zaradi registracije znamk (Ženeva 1977, dopolnjen v letu 1979);
- Pogodbe o sodelovanju na področju patentov (Washington 1970, dopolnjen v letu 1979 in spremenjen v letu 1984);
- Bernske konvencije za varstvo književnih in umetniških del (Pariška listina 1971).

Slovenija se je s Pridružitvenim sporazumom glede priznavanja in varstva intelektualne, industrijske in poslovne lastnine, družb in državljanov ES obvezala, da slednjih ne sme obravnavati manj ugodno kot katerokoli tretjo državo po dvostranskih sporazumih (68. člen v povezavi s prilogo X. Pridružitvenega sporazuma).

V določbi 68. člena Pridružitvenega sporazuma in njegovi prilogi X. je razbrati temeljno načelo ES, tj. načelo spoštovanja pravno predpisanih postopkov. To načelo lahko delimo na zunanjo in notranjo dimenzijo: zunanja dimenzija je opredeljena z občim mednarodnim pravom, v tem primeru s pravom, vsebovanim v določbah mednarodnih konvencij in sporazumov, ki urejajo področje intelektualne lastnine ter notranjo dimenzijo, ki se nanaša na pravila ES ter ustavne in zakonske zahteve držav v pogajalskem procesu (Pogačnik, 1999, str. 524). Pristop k ES zahteva uskladitev njenih mednarodnih pogodbenih in drugih obveznosti. Nova država članica je z vidika prava ES dolžna sprejeti vse potrebne ukrepe, da se odpravijo neskladja med obstoječimi sporazumi s tretjimi državami ali mednarodnimi organizacijami in zahtevami članstva v ES (Pogačnik, 1999, str. 524). Določba v luči navedenih načel zahteva zagotovitev varstva intelektualne lastnine na podobni ravni, kot velja v ES (Krisper-Kramberger, 2000, str. 834). Slovenija je že pristopila k vsem pomembnim konvencijam s področja avtorske pravice in sorodnih pravic kot tudi mednarodnim konvencijam na področju industrijske lastnine (2002 Regular Report on Slovenia's progress towards accession, 2002, str. 55).

Glede avtorske pravice in sorodnih pravic naj omenim tudi 99. člen Pridružitvenega sporazuma, v katerem so se pogodbenice obvezale, da bodo spodbujale medsebojno kulturno sodelovanje. Programi kulturnega sodelovanja ES ali taki programi ene ali več držav članic se lahko razširijo še na Slovenijo in razvijejo tudi druge dejavnosti, zanimive za obe strani. Tako sodelovanje lahko vključuje zlasti: knjižne prevode, netržno izmenjavo umetniških del in umetnikov, ohranjanje in obnovo spomenikov ter drugih znamenitosti (arhitekturne in kulturne dediščine), usposabljanje oseb, ki delajo na področju kulture, organizacijo evropsko usmerjenih kulturnih prireditvev, širjenje informacij o pomembnih kulturnih delih.

Pogodbenice lahko sodelujejo z namenom spodbujanja avdiovizualne industrije v Evropi. Še zlasti slovenski avdiovizualni sektor bi se lahko potegoval za sodelovanje pri dejavnostih ES v okviru programa MEDIA v skladu s postopki, ki jih določijo organi, odgovorni za različne dejavnosti, in določbami sklepa Sveta EGS št. 90/685, s katerim je bil ta program uveden. Pogodbenice usklajujejo in po potrebi prilagajajo svojo politiko čezmejne radiodifuzije, pri čemer namenjajo posebno pozornost pridobivanju pravic intelektualne lastnine za satelitske in kabelske prenose kot tudi avdiovizualnim tehničnim standardom in pospeševanju evropske avdiovizualne tehnologije.

Pomemben je tudi 119. člen Pridružitvenega sporazuma, v katerem se je vsaka pogodbenica zavezala, da bo zagotovila, da imajo fizične in pravne osebe iz druge pogodbenice v primerjavi z njenimi državljani nediskriminacijski dostop do pristojnih sodišč in upravnih organov pogodbenic, da tam branijo svoje osebne in premoženjske pravice, vključno s pravicami v zvezi z intelektualno, industrijsko in poslovno lastnino.

Če bi se pojavili problemi na področju intelektualne, industrijske in poslovne lastnine, ki vplivajo na pogoje trgovanja, jih je treba na zahtevo ene ali druge pogodbenice nujno predložiti v obravnavo Pridružitvenemu svetu z namenom, da se doseže vzajemno zadovoljiva rešitev (4. odstavek 68. člena Pridružitvenega sporazuma).

Pridružitveni sporazum v sklepni listini vsebuje tudi skupno izjavo o 68. členu. S tem se posebna pozornost pogodbenic usmerja v zmanjševanje ovir v mednarodni trgovini ter k spodbujanju celostnega varstva pravic intelektualne lastnine (Puharič, 1996a, str. 132). Pogodbenice v skupni izjavi soglašajo, da za namene Pridružitvenega sporazuma vključuje intelektualna, industrijska in poslovna lastnina predvsem avtorske pravice, vključno z avtorstvom računalniških programov, in sorodne pravice ter pravice, ki se nanašajo na patente, industrijske vzorce in modele, zemljepisne oznake, vključno z oznakami porekla, blagovne znamke in storitvene znamke, topografijo integriranih vezij, varstvo proti neelojalni konkurenci v skladu z 10. bis členom Pariške konvencije o varstvu industrijske lastnine in varstvo nerazkritih podatkov o znanju in izkušnjah (Pridružitveni sporazum, 1996). Med naštetimi mednarodnimi konvencijami so tudi konvencije, katerim nekdanja SFRJ ni pristopila, npr. Budimpeštanska pogodba o mednarodnem priznanju depozita mikroorganizmov za namene postopkov patentiranja (Singer, 1996, str. 108). V procesu

približevanja Slovenije ES je intelektualni lastnini, ki je urejena v mednarodnih konvencijah, potrebno posvetiti posebno pozornost, saj so kljub temu, da so intelektualne pravice vezane na teritorij posamezne države, vedno imele močno mednarodno dimenzijo. Mednarodne konvencije in mednarodne organizacije, ki delujejo na področju intelektualne lastnine, imajo na področju ES velik vpliv. Njihova skupna značilnost je predvsem v tem, da si države podpisnice konvencij medsebojno priznavajo varstvo na področju intelektualne lastnine (Davis, 2001, str. 10).

### ***3.3.1.2 Dolžina trajanja varstva avtorskih pravic in sorodnih pravic***

V Sloveniji so avtorske in sorodne pravice sodobno in dovolj podrobno urejene z novim Zakonom o avtorski in sorodnih pravicah (Uradni list RS št. 21/95 in 9/01). S sprejetjem tega zakona se je v Sloveniji prenehal uporabljati v slovensko zakonodajo prevzeti Zakon o avtorski pravici iz leta 1978. Avtorsko pravico označuje kot pravico avtorjev na njihovih delih s področja književnosti, znanosti in umetnosti. Sorodne pravice označuje kot pravice izvajalcev, proizvajalcev fonogramov, filmskih producentov, radijskih ali televizijskih (RTV) organizacij, založnikov in izdelovalcev podatkovnih baz. Ureja tudi individualno in kolektivno uveljavljanje avtorske in sorodnih pravic.

Vsebina avtorske pravice je določena in sicer jo zakon (15. člen zakona) definira kot enovito pravico na avtorskem delu, iz katere izvirajo izključna osebna upravičenja (moralne avtorske pravice), izključna premoženjska upravičenja (materialne avtorske pravice) in druga upravičenja avtorja (druge pravice avtorja).

Zakon o avtorski in sorodnih pravicah v 5. členu definira in našteva varovana avtorska dela in sicer so avtorska dela individualne intelektualne stvaritve s področja književnosti, znanosti in umetnosti, ki so na kakršenkoli način izražene. Avtorska pravica namreč obstaja samo na avtorskih delih (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 28).

Za avtorska dela veljajo (2. odstavek 5. člena zakona):

- govornjena dela, kot npr. govori, pridige, predavanja;
- pisana dela, kot npr. leposlovna dela, članki, priročniki, študije ter računalniški programi;
- glasbena dela z besedilom ali brez besedila, gledališka, gledališko-glasbena in lutkovna dela, koreografska in pantomimska dela;
- fotografska dela in dela, narejena po postopku, podobnem fotografiranju;
- avdiovizualna dela;
- likovna dela, kot npr. slike, grafike in kipi;
- arhitekturna dela, kot npr. skice, načrti ter izvedeni objekti s področja arhitekture, urbanizma in krajinske arhitekture;

- dela uporabne umetnosti in industrijskega oblikovanja;
- kartografska dela;
- predstavitve znanstvene, izobraževalne ali tehnične narave (tehnične risbe, načrti, skice, tabele, izvedenska mnenja, plastične predstavitve in druga dela enake narave).

Enako varstvo kot samo delo uživajo tudi osnutek, sestavni deli in naslov avtorskega dela, ki so sami po sebi individualne intelektualne stvaritve (6. člen zakona). Zakon tako varuje vsako individualno intelektualno stvaritev, ne glede na obseg in dokončanost dela. Varstvo osnutka, npr. varstvo nedokončanega rokopisa, je neodvisno od varstva končnega dela (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 44). Varstvo uživajo tudi zbirke avtorskih del ali drugega gradiva, kot so enciklopedije, antologije, baze podatkov, zbirke dokumentov ipd., ki so po izbiri, uskladitvi ali razporeditvi vsebine individualne intelektualne stvaritve in so samostojna avtorska dela (8. člen zakona). Sestavni deli zbirke avtorskih del so lahko avtorska dela ali pa drugo gradivo. Za zbirko to ni toliko pomembno, bistvena pa je ustvarjalnost pri njeni izdelavi (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 48). Varstva ne uživajo računalniški programi, uporabljeni za izdelavo ali delovanje elektronskih baz podatkov (4. odstavek 8. člena zakona).

Avtorskopravno niso varovane: ideje, načela, odkritja, uradna besedila z zakonodajnega, upravnega in sodnega področja ter ljudske in umetniške stvaritve (9. člen zakona). Uradno besedilo npr. sodne odločbe, je lahko vrhunska intelektualna stvaritev s področja pravne znanosti, vendar pa javni interes zahteva, da se objavlja in razširja. Ne glede na to, da gre za kreacije, jih lahko vsakdo neomejeno izkorišča, npr. reproducira, distribuira, priredi ipd. Tako lahko nastane zbirka npr. sodnih odločb, ki pa je kot zbirka varovana po 8. členu zakona (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 53).

Prevod je izvedeno in odvisno delo, saj izvira iz prvotnega dela. V bistvu gre za združitev dveh del, saj v prevodu obstaja prvotno delo prvotnega avtorja in prevajalčevo novo delo. Prvotni avtor pa obdrži svoje pravice tudi na prevedenem delu (Trampuž, 2002, str. 1089). Prevodi uradnih besedil so varovani po 9. členu zakona, saj za njihovo varstvo ni pogoj, da bi bilo z avtorsko pravico varovano tudi prvotno besedilo. Izjema pa so prevodi, ki so objavljeni kot uradna besedila v uradnem glasilu, npr. prevod mednarodne konvencije v Uradnem listu (Trampuž, 2002, str. 1093).

Če je avtorsko delo, ki je bilo ustvarjeno v sodelovanju dveh ali več oseb, nedeljiva celota, pripada vsem soavtorjem nedeljiva avtorska pravica na tem delu. Deleži posameznih soavtorjev se določijo v sorazmerju z dejanskim prispevkom vsakega izmed njih k ustvaritvi avtorskega dela, če niso njihova medsebojna razmerja s pogodbo drugače določena. Enako velja za avtorje združenih del, pri čemer gre za primer, ko več avtorjev združi svoja dela zaradi skupne uporabe (12. člen zakona). Pogoj nedeljive celote v primeru soavtorstva pomeni, da se posamezni prispevki soavtorjev ne morejo ločeno izkoriščati. V nasprotju s tem pogojem gre pri združenih delih za deljiva dela, združena brez skupnega ustvarjalnega sodelovanja (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 61).



Zakon vsebuje tudi poglavje Posebne določbe o avtorskih delih (103. – 117. člen zakona), v katerem podrobneje ureja avdiovizualna dela in računalniške programe.

V okvir vrstnega pojma avdiovizualnega dela (103. člen zakona) uvršča kinematografski, televizijski, risani film, kratki glasbeni videofilm, reklamni in dokumentarni film ter druga avdiovizualna dela, izražena v obliki zaporedja povezanih gibljivih slik, z zvokom ali brez, ne glede na vrsto nosilca, na katerem so vsebovana.

Zakon vsebuje tudi definicijo računalniških programov (111. člen zakona) in sicer so to računalniški programi v vsaki izrazni obliki, vključno s pripravljajalnim gradivom za njihovo izdelavo. Gre za avtorska dela, za intelektualne kreacije (Trampuž, 1995, str. 319). Naša zakonodaja je sprejela sodobno in v svetu najširše sprejeto usmeritev, da je pravno varstvo računalniških programov umestila v okvir avtorskega prava (Puharič, 1996, str. 1025). Ideje in načela, ki so osnova nekemu elementu računalniškega programa, vključno s tistimi, ki so osnova njegovim vmesnikom, ne uživajo varstva. Računalniški programi uživajo varstvo, če so individualna dela v tem smislu, da pomenijo lastno intelektualno stvaritev njihovega avtorja (Trampuž, 1995, str. 319). Določbe, ki urejajo varstvo računalniških programov, so zaradi visoke stopnje piratstva, tj. nelegalne reprodukcije in distribucije avtorsko zaščiteneh računalniških programov, zelo pomembne. V Sloveniji je bila stopnja piratstva po oceni BSA<sup>4</sup> (Business Software Alliance) ocenjena na 70 %, v letu 2001 je ocenjena na 60 %. Kljub zmanjšanju je še vedno visoka (Računalniško piratstvo, 2002, str. 1). Računalniška industrija naj bi zaradi piratstva v Sloveniji imela približno 10 – 20 milijonov dolarjev izgube. Predstavniki Antipiratskega združenja (APZ) so mnenja, da varstvo avtorskih pravic na področju zabavne programske opreme v Sloveniji ni dovolj učinkovito (Zagorac, 2001, str. 3).

Nadzor nad legalnostjo programske opreme v Sloveniji izvajajo tržni inšpektorji. V letu 2001 so opravili skupno 110 pregledov programske opreme v podjetjih. Število takih pregledov se povečuje. V letu 1998 je bilo opravljenih 22 pregledov, v letu 1999 že 70, v letu 2000 pa je število pregledov naraslo na 106. Naj za primerjavo podam podatke o pregledih, ki so bili opravljeni v novembru 2001: pregledano je bilo 46 podjetij. V sklopu teh pregledov so tržni inšpektorji izdali 35 odredb za odpravo nepravilnosti, 20 opozoril, 17 podjetij je bilo predanih v nadaljnji postopek sodnikom za prekrške (BSA Slovenija, marec 2002, str 1).

Posebno poglavje zakona je namenjeno sorodnim pravicam (118. – 141. člen zakona), katerim zakon sicer ne daje splošne definicije (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 283), vendar na sodoben način in v potrebnem obsegu ureja vse tiste sorodne pravice, ki jim je sodobna evropska pravna teorija priznala to naravo. V tem delu zakona vključuje in definira šest vrst sorodnih pravic: pravice izvajalcev, pravice proizvajalcev fonogramov, pravice filmskih producentov, pravice RTV organizacij, pravice založnikov (Zupančič, 1996, str. 463) in

---

<sup>4</sup> BSA je neprofitna organizacija, registrirana kot gospodarsko interesno združenje (GIZ) proizvajalcev in prodajalcev računalniške strojne in programske opreme

pravice izdelovalcev podatkovnih baz (Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o avtorski in sorodnih pravicah, 2001).

V okvir pojma »izvajalci« so uvrščeni igralci, pevci, glasbeniki, plesalci in druge osebe, ki z igranjem, petjem, plesom, recitiranjem ali kako drugače umetniško izvajajo avtorska ali folklorna dela. Sem se šteje tudi režiserje dramskih predstav, dirigente orkestrov, vodje pevskih zborov, oblikovalce tona ter varietejske in cirkuške umetnike (118. člen zakona). Izvajalci so lahko le fizične osebe, medtem ko so nosilci drugih sorodnih pravic praviloma gospodarske družbe, npr. mogočne korporacije z velikim kapitalom. Zakon na tak način ne zapira kroga oseb, ki jim je mogoče priznati status izvajalca, temveč dopušča, da nastanejo novi načini podajanja avtorskih del javnosti (Zupančič, 1996, str. 463). Zakon kot pogoj za varstvo postavlja dve zahtevi (1. odstavek 118. člena zakona): varstvo uživajo umetniške izvedbe, pri čemer gre za izvedbo avtorskega ali folklornega dela. Pri izvajalcih gre za skupino posrednikov, ki avtorska dela interpretirajo javnosti s pomočjo svojih živih izvedb, npr. z igranjem, plesom, petjem, pripovedovanjem. Do 20. stoletja varstvo te sorodne pravice ni bilo potrebno, saj dotedanji razvoj tehnike ni omogočal, da bi izvedbo lahko kdorkoli izkoriščal. Izvedbe izvajalcev so ostale le v spominu prisotnega občinstva. S hitrim razvojem naprav za zvočno in slikovno snemanje pa se je ta položaj spremenil. Mogoče je bilo ujeti do tedaj minljive trenutke žive izvedbe ter jih fiksirati v vseh podrobnostih in odtenkih ter izvedbo kadarkoli ponovno podoživeti (Zupančič, 2000, str. 1293).

Proizvajalec fonogramov je fizična ali pravna oseba, ki prevzame pobudo in odgovornost za prvi posnetek zvokov neke izvedbe ali drugih zvokov, ali nadomestnih zvokov (128. člen zakona). Največkrat gre za fonograme tj. materialne nosilce, na katerih so posneti kakršnikoli zvoki »neke izvedbe« avtorskih del, npr. glasbenega ali glasbeno-gledališkega dela, kot tudi »drugi zvoki,« zvoki iz žive ali nežive narave, npr. petje in klici ptic, šumi in bitje srca, glasovi tekočega potoka ipd. V primeru, da določba ne bi določala varstva posnetkov »drugih zvokov,« producent zvokov, ki niso izvedbe avtorskih del ne bi užival nobenih sorodnih pravic (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 310).

Proizvajalci fonogramov so vedno gospodarski subjekti, ki izvajajo proizvodno dejavnost, zato njihovo varstvo ne izhaja iz kakšnega umetniškega prispevka, ki bi ga dajali v procesu posredovanja glasbenih del najširši javnosti. Pravo varuje predvsem njihovo naložbo v pridobitev pravic za snemanje, plačilo izvajalcev in tehničnega osebja, vzdrževanje snemalnih studiev, tržno dejavnost ter v številne druge potrebne spremljajoče proizvodne in tržne dejavnosti, katerih končni rezultat je glasbena plošča, CD plošča ali drug fonogram.

Sprva so bili nosilci zvoka le kositrni ali voščeni cilindri, za vsak posnetek je bila potrebna posebna živa izvedba v studiu. Cilindre je nato nadomestila matrica, ki je omogočala zgolj mehansko razmnožitev posnetka v poljubnem številu primerkov. Danes je potrebno opozoriti na to, da tehnični napredek že omogoča, da lahko vsak posameznik skoraj v trenutku presname npr. izposojeno CD ploščo na prazno in si s tem prihrani strošek za nakup izvirnega

primerka (Zupančič, 2000, str. 1293). Možnost piratstva in zmanjšanja dohodkov v glasbeni industriji v tem trenutku predstavlja tudi digitalizirana glasba, vsakemu dostopna brezplačno, od koderkoli in kadarkoli, preko Interneta s pomočjo NP3 (Bogataj, 2000, str. 29). Kako uspešno se bo pravo sposobno odzivati na te nove realnosti in obvladovanje množične ter nelegalne oziroma protipravne uporabe teh pravic, bo pokazal čas (Zupančič, 2000, str. 1293).

Filmski producent je fizična ali pravna oseba, ki v svojem imenu in za svoj ali tuj račun organizira in vodi ustvarjanje avdiovizualnega dela ali zaporedja gibljivih slik ter je odgovorna za njegovo dokončanje (133. člen zakona). Filmski producent sam ne ustvarja dela, za njegovo ustvaritev in dokončanje angažira druge osebe. Gre za osebo, ki omogoči financiranje, prodajo in distribucijo kinematografskega dela ter ima določen nadzor in vpliv nad celotnim projektom, poleg tega nosi tudi odgovornost za uspeh ali neuspeh dela (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 319). Na prvi pogled uporaba termina »filmski« nakazuje, da ima to pravico le producent kinematografskega dela, vendar se določba nanaša na vse, ki ustvarjajo kakršnokoli avdiovizualno delo. Avdiovizualno delo je intelektualna stvaritev in je varovano z avtorsko pravico. Zaporedje gibljivih slik pa ni avtorsko delo. To so posnetki, ki niso rezultat intelektualnega ustvarjanja kot konstitutivnega elementa avtorskega dela. To so npr. posnetki in poročila o aktualnih dogodkih, prenosi športnih prireditev, mitingov ipd., posnetki znanstveno raziskovalne narave, navadni amaterski posnetki družinskih dogodkov, počitnic ipd. (Zupančič, 1996, str. 463).

Zakon ureja tudi sorodno pravico RTV organizacij (137. člen zakona). Te so v obdobju med letoma 1930 in 1940 postale eden največjih uporabnikov glasbenih avtorskih del. Zakon jih sicer ne definira, vendar je bilo to vprašanje predmet diskusij na konferenci za sprejem Rimske konvencije, ki je tudi ni definirala.

Predmet izvirne sorodne pravice je RTV oddaja. Lahko vsebuje avtorska dela, lahko zgolj dogajanje iz objektivnega sveta, npr. državno slovesnost, športni dogodek, ipd. (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 328). RTV organizacijam je priznana izključna pravica radiodifuzne retransmisije njihovih oddaj, sekundarnega radiodifuznega oddajanja njihovih oddaj, če se izvaja na krajih, ki so dostopni javnosti proti plačilu vstopnine, snemanja njihovih oddaj, reproduciranja posnetkov njihovih oddaj in distribuiranja posnetkov. Radiodifuzno oddajanje pomeni pošiljanje radijskih in televizijskih programskih signalov javnosti (brezžično – vključno s satelitom, po žici – vključno s kablom ali mikrovalovnim sistemom) kot tudi oddajanje kodiranih programskih signalov. Radiodifuzna retransmisija pomeni sočasno radiodifuzno oddajanje oddaje ene RTV organizacije, ki ga opravi druga radiodifuzna organizacija, pri čemer je tu mišljena tudi kabelska retransmisija. Zakon v tem delu sledi definiciji retransmisije, ki jo vsebuje 1. odstavek 3. člena direktive sveta ES št. 93/83, z dne 27. 9. 1993, O nekaterih vprašanjih avtorskih in sorodnih pravic v zvezi s satelitsko radiodifuzijo in kabelsko retransmisijo. Prav tako kot je to prisotno v mednarodni ureditvi, slovenski zakon ne upošteva dejstva, da je v praksi vedno bolj pomembna retransmisija s časovnim zamikom (Bergant-Rakočević, 1999, str. 651).

Kot primer izvajanja nadzora nad varstvom sorodne pravice RTV organizacij predstavim prvi poostren nadzor nad urejenostjo področja avtorskih in sorodnih pravic, ki je potekal v Sloveniji na začetku leta 2002 pri kablinskih operaterjih. Kablinski operaterji morajo imeti s pogodbo urejene avtorske pravice za prenos televizijskih programov v svoj kablinski sistem in njihov prenos do uporabnika. Tržni inšpektorji so pregledali 82 kablinskih operaterjev in ugotovili, da kljub naporu Združenja kablinskih operaterjev Slovenije, ki je pripravilo vzorčne akte za ureditev avtorskih pravic za kablinski prenos številnih tujih RTV organizacij in nacionalne RTV Slovenije, za to ni poskrbelo 40 kablinskih operaterjev. Med njimi so tržni inšpektorji ugotovili 24 večjih kršiteljev, ki so bili prijavljeni tudi sodnikom za prekrške. Kršitve pa so ugotovili praktično pri vsakem drugem operaterju (Kladošek, 2002, str. 1).

Zakon je uvedel novo kategorijo imetnikov sorodnih pravic, tj. založnike (139. člen zakona). Ti so imetniki sorodnih pravic, ki razmnožujejo avtorska dela in jih distribuirajo javnosti. Tudi založnikov zakon ne definira (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 332). Avtorska dela, izražena v dvodimenzionalni obliki, je mogoče reproducirati s fotokopiranjem. Razmnoževanje avtorskih del je v vsakdanjem življenju s širitvijo uporabe fotokopirnih strojev močno naraslo. Doseglo je takšen obseg, da pri nekaterih vrstah del že resno ogroža njihovo ekonomsko smiselnost. Zakon zato daje založnikom posebno poplačilno pravico, podobno, kot jo imajo tudi izvajalci (123. člen zakona), proizvajalci fonogramov (131. člen zakona) in filmski producenti (39. in 187. člen zakona) (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 334).

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o avtorski in sorodnih pravicah (Uradni list RS št. 9/01) je leta 2001 med sorodne pravice uvrstil tudi varstvo pravic izdelovalcev podatkovnih baz (141.a člen zakona). Podatkovne baze niso avtorska dela, saj niso individualna intelektualna stvaritev (Zupančič, 2000, str. 1293). Predstavlja zbirko neodvisnih del, podatkov ali drugega gradiva v kakršnikoli obliki. To gradivo je sistematično ali metodično urejeno in dostopno z elektronskimi ali drugimi sredstvi (Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o avtorski in sorodnih pravicah, 2001).

Oseba, ki prvič zakonito izda ali priobči še neobjavljeno delo, na katerem so avtorske pravice že potekle, uživa varstvo, ki je enako materialnim avtorskim pravicam in drugim pravicam avtorja (1. odstavek 140. člen zakona). Gre za neobjavljena dela, ki niso bila še nikoli izdana, poleg tega pa niso bila še nikoli prej dostopna javnosti, od smrti njihovega avtorja pa je poteklo že 70 let oziroma kateri drugi rok, v katerem so avtorska dela varovana. Izdaja se lahko nanaša na književno kot tudi na drugo umetniško delo ali znanstveno delo (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 337).

Zakon ureja tudi pravice, ki se nanašajo na kritične ali znanstvene izdaje prostih del. Oseba, ki pripravi izdajo dela, na katerem so avtorske pravice že potekle in je rezultat znanstvene dejavnosti ter se bistveno razlikuje od znanih izdaj tega dela, uživa varstvo, ki je enako

materialnim avtorskim pravicam in drugim pravicam avtorja (1. odstavek 141. člen zakona). V tem primeru ne gre za pravno pomembno delitev na »kritična« in »znanstvena« dela, saj vključuje znanstvena obdelava tudi strokovno oziroma znanstveno kritiko. Tako gre tukaj pravzaprav le za eno vrsto prostih del (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 328).

S pretekom rokov trajanja avtorske pravice, ki so določeni v zakonu, avtorsko delo ni več avtorskoppravno varovano (58. člen zakona). Dela so po prenehanju dobe trajanja njihovega varstva, v kateri so bili upoštevani moralni in premoženjski interesi avtorjev in njihovih naslednikov, v prosti uporabi. Dela postanejo dostopna splošnim interesom, na njih ni več avtorske pravice ter materialnih in moralnih upravičenj. Časovne omejitve avtorske pravice so prisotne praktično v vseh zakonodajah. Njihovo trajanje je običajno vezano na življenje avtorja ter na čas, dokler se lahko računa z nasledniki avtorja, katerih bližina opravičuje, da se jim lahko zaupa varstvo ekonomskih in idealnih interesov avtorja (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 173). Ti so zavezani avtorsko pravico izvrševati v skladu z avtorjevimi (domnevnimi) interesi in željami (Mežnar, 2001, str. 387). Podedovati pa ni mogoče pravice skesanja, kar je utemeljeno s tem, da dediči ne morejo vedeti za avtorjeve razloge, zaradi katerih bi lahko prepovedal objavo svojega dela (Trstenjak, 1997, str. 269).

Posamezne nacionalne ureditve se razlikujejo glede rešitve vprašanja, ali naj se moralna pravica avtorjev varuje večno ali pa le v rokih, ki veljajo za materialno avtorsko pravico. V ureditvi, ki bi nudila večno moralno avtorsko pravico, bi se varovali tudi avtorji izpred več stoletij ali tisočletij, njihovih dedičev pa že zdavnaj ne bi bilo več. Pravice bi tako bile brez subjektov. Tudi rešitev, da bi bili dediči nadomeščeni z drugimi subjekti (npr. z državnimi organi), bi povzročila mnoge težave. Ti subjekti bi lahko bili premalo ali preveč dejavni pri varstvu pravice (npr. pasivnost subjektov pri varstvu, cenzura starih del). Ker avtorska pravica varuje tudi povprečne stvaritve (npr. popevke), se pojavlja tudi vprašanje, ali bi bilo njihovo večno varstvo upravičeno. Iz naštetih situacij, do katerih bi prišlo v primeru večnega avtorskoppravnega varstva, naj povzamem misel, da je ureditev, ki jo vsebuje 58. člen zakona, utemeljena. V naši ureditvi tako ugasne celotna avtorska pravica, vključno z moralnimi upravičenji (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 174), avtorsko delo postane dobrina v prosti uporabi (Trstenjak, 1997, str. 297). Pri tem je slovenski zakon izmed dveh poznanih sistemov ureditve prostih del, tj. sistema »domaine public payment,« kjer je potrebno za uporabo prostega dela plačati nadomestilo avtorskim organizacijam ali državi, in sistemom »domaine public,« kjer se delo v kakršnemkoli obsegu lahko uporablja brez denarnega nadomestila, izbral sistem »domaine public.« Tako so avtorska dela po preteku dobe trajanja njihovega varstva popolnoma prosta (Trstenjak, 1997, str. 297).

Trajanje avtorske pravice je na splošno določeno v 59. členu in sicer na ta način, da traja avtorska pravica za avtorjevega življenja in 70 let po njegovi smrti. V primeru, da je delo ustvarilo več avtorjev, se rok trajanja 70 let računa od smrti soavtorja, ki je umrl zadnji. Avtorska pravica traja toliko časa, dokler lahko računamo z nasledniki, ki jim lahko zaupamo varstvo ekonomskih in idealnih interesov avtorja (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 173).

Trajanje avtorske pravice na anonimnih in psevdonimnih delih je določeno v trajanju 70 let po zakoniti objavi dela. Ker ne vemo za avtorja, je tako določen drug dogodek in sicer »zakonita objava dela.« Če psevdonim ne dovoljuje nobenega dvoma o tem, kdo je avtor, ali če avtor med rokom omenjenih 70 let odkrije svojo identiteto, velja rok, kot določa 59. člen zakona, tj., da avtorska pravica traja za avtorjevega življenja in 70 let po njegovi smrti (61. člen zakona). Avtorska pravica na kolektivnih delih traja 70 let po zakoniti objavi dela (62. člen zakona). Kolektivna dela imajo večje oziroma veliko število soavtorjev, splošno pravilo o začetku teka roka od smrti zadnjega preživelega soavtorja bi povzročilo precejšnje zaplete. Zato je pravilo poenostavljeno in prične rok teči z »zakonito objavo dela« (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 176). Za določena neobjavljena dela, kadar rok ne teče od smrti avtorja ali avtorjev in delo ni bilo zakonito objavljeno v 70 letih od njegove stvaritve, preneha avtorska pravica z zadnje navedenim rokom (63. člen zakona). V takem položaju se kot zadnje merilo upošteva »čas stvaritve dela« (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 196).

V primeru nadaljevanja dela, tj. kadar se rok trajanja računa po dnevu zakonite objave dela in je delo objavljeno v zvezkih, delih, nadaljevanjih, izdajah ali nanizankah, se rok trajanja računa za vsako od teh sestavin posebej (64. člen zakona).

Nebistvene spremembe pri izbiri, uskladitvi ali razporeditvi vsebine zbirke ne podaljšajo trajanja avtorske pravice na zbirki. Kot nebistvene spremembe so mišljeni dodatki, izbrisi ali predružačenja pri izbiri ali razporeditvi vsebine zbirke, potrebni za nadaljevanje njenega poslovanja na način, kot ga je predvidel njen avtor (65. člen zakona).

Roki začnejo teči prvega januarja tistega leta, ki sledi letu njihovega začetnega dogodka (67. člen zakona). Leto se tako šteje kot nedeljivo leto iz česar sledi, da vse varstvene dobe potečejo s koncem koledarskega leta (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 178).

Pravice izvajalcev pa trajajo 50 let od datuma izvedbe. Če je bil v tem času posnetek izvedbe zakonito izdan ali zakonito priobčen javnosti, trajajo pravice izvajalca 50 let od tiste prve izdaje ali tiste prve priobčitve, ki se je pripetila najprej (127. člen zakona). Iz navedenega sledi, da trajajo pravice 50 let od datuma izvedbe, če pa je bil v tem času posnetek izvedbe zakonito izdan ali priobčen javnosti, se pravice podaljšajo. Od datuma prve izdaje ali prve priobčitve prične rok 50 let ponovno teči. Teoretično to pomeni, da lahko izvajalske pravice trajajo tudi do 100 let (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 306).

Pravice proizvajalca fonogramov trajajo 50 let, odtlej odkar je bil zadevni posnetek narejen. Če je bil v tem času fonogram zakonito izdan, trajajo pravice 50 let od take prve izdaje. V primeru, da ni bilo take izdaje, pa je bil fonogram v tem času zakonito priobčen javnosti, trajajo pravice 50 let od take prve priobčitve javnosti (132. člen zakona). Tudi za pravice proizvajalca fonogramov velja enaka ugotovitev, kot sem jo za pravice izvajalcev navedla v

prejšnjem odstavku. Teoretično lahko varstvo teh del traja tudi do 100 let, saj pravica varstva v primeru njihove izdaje ali zakonite priobčitve javnosti začne teči znova.

Pravice filmskega producenta trajajo 50 let, odkar je bil narejen posnetek. Če je bil v tem času videogram zakonito izdan ali zakonito priobčen javnosti, trajajo pravice filmskega producenta 50 let od tiste prve izdaje ali tiste prve priobčitve, ki se je pripetila najprej (136. člen zakona). Tudi v tem primeru velja enaka ugotovitev glede ponovnega začetka trajanja varstva, kot sem jo navedla za varstvo pravice izvajalcev in proizvajalcev fonogramov.

Pravice RTV organizacij trajajo 50 let od prvega radiodifuznega oddajanja (138. člen zakona). Sorodne pravice RTV organizacij v tem obdobju varujejo rezultate finančnega, organizacijskega in tehničnega podjema določene radiodifuzne organizacije, tj. investicije (Bergant-Rakovević, 2002a, str. 376).

Pravice založnikov do nadomestila za privatno ali drugo lastno reprodukcijo (fotokopiranje) trajajo 50 let od zakonite izdaje dela (139. člen zakona).

Oseba, ki prvič zakonito izda ali priobči javnosti še neobjavljeno delo, na katerem so avtorske pravice že potekle, uživa varstvo, ki je enako materialnim avtorskim pravicam in drugim pravicam avtorja. Glede teh neobjavljenih prostih del traja pravica 25 let od prve zakonite izdaje dela ali njegove priobčitve javnosti (1. in 2. odstavek 140. člena zakona).

Oseba, ki pripravi izdajo dela (kritične ali znanstvene izdaje prostih del), na katerem so avtorske pravice že potekle in je rezultat znanstvene dejavnosti ter se bistveno razlikuje od znanih izdaj tega dela, uživa varstvo pravic 30 let od prve zakonite izdaje dela (141. člen zakona). Ta rok je še za 5 let daljši, kot velja za neobjavljena dela, na katerem so avtorske pravice že potekle, predvsem zaradi upoštevanja dodatnega truda in dela, ki sta potrebna za pripravo izdaje (Trampuž, Oman, Zupančič, 1997, str. 341).

Varstvo trajanja pravic izdelovalcev podatkovnih baz traja 15 let, odkar je bila baza izdelana. Če je bila podatkovna baza v tem času zakonito objavljena, trajajo pravice 15 let od take prve objave. Vsaka kakovostno ali količinsko znatna sprememba vsebine podatkovne baze, ki ima za posledico kakovostno ali količinsko znatno novo naložbo, povzroči za tako nastalo podatkovno bazo tek novega varstvenega roka (141. f člen zakona).

### **3.3.1.3 Primerjava ureditve z določbami Direktive Sveta ES 93/98/EEC**

Direktiva Sveta ES 93/98/ EEC z dne 29. oktobra 1993 Harmonizacija trajanja varstva avtorske pravice ter sorodnih pravic je eden izmed pravnih predpisov, ki ga v procesu

približevanja nacionalne zakonodaje k zakonodaji ES Slovenija upošteva pri ustvarjanju nove zakonodaje za ureditev na področju trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic.

S podpisom Evropskega sporazuma o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in evropskimi skupnostmi in njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru Evropske unije na drugi strani, se je namreč zavezala, da bo do 31. 12. 2002 notranje pripravljena na članstvo v Evropski uniji. Načrt priprave na članstvo je bil izdelan z Državnim programom za prevzem pravnega reda EU. Po predvidevanjih Vlade Republike Slovenije bo ta zaveza glede notranje pripravljenosti Republike Slovenije do 31. 12. 2002 izpolnjena (Državni program za prevzem pravnega reda EU: Prednostne naloge in časovni okvir, str. 3). Iz rednega poročila Komisije ES z dne 9. 10. 2002 je razvidno, da je Slovenija vključena v skupino kandidat, za katere je Komisija ES izdala priporočilo, da v ES vstopa v širitvenem valu, napovedanem za leto 2004 (Redno poročilo Evropske komisije, 2002, str. 1), predvidoma se bo to zgodilo 1. 5. 2004 (STA, 2002, str. 1).

Slovenija je 10. junija 1996, ob podpisu Evropskega sporazuma, vložila prošnjo za polnopravno članstvo. Proces vključevanja je v polnem teku. Ureditev področja trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic je tako vpeto v celoten proces prevzema pravnega reda EU.

Še v letih 1998 (1998 Regular Report from the Commission of Slovenia's progress towards accession, 1998, str 20) in 1999 (1999 Regular Report from the Commission of Slovenia's progress towards accession, 1999, sr. 31) po mnenju Komisije ES na področju intelektualne lastnine ni bilo napredovanja, zato je bilo potrebnih še več sprememb, predvsem pri pogojih varstva, prenehanja zaščite in izključnih pravic za kabelsko pododdajanje, s katerimi bi slovensko zakonodajo prilagodili pravnemu redu EU. V letu 2000 je Slovenija v procesu spreminjanja zakonodaje napredovala, vendar je iz poročil komisije še vedno vidno, da so na področju pravic intelektualne in industrijske lastnine potrebne spremembe (2000 Regular Report from the Commission of Slovenia's progress towards accession, 2000, str. 40).

Glede usklajenosti zakonodaje na področju avtorske pravice in sorodnih pravic naj omenim Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o avtorski in sorodnih pravicah, ki ga je Državni zbor RS sprejel 26. 1. 2001, veljati je pričel 24. 2. 2001. Zakon o avtorski in sorodnih pravicah je sedaj usklajen s pravnim redom ES in sicer med drugimi direktivami tudi z Direktivo Sveta ES 93/98/EEC z dne 29. oktobra 1993 Harmonizacija trajanja varstva avtorske pravice ter sorodnih pravic. Zakon je usklajen tudi s konvencijami Svetovne organizacije za intelektualno lastnino (WIPO) in sicer s Pogodbo WIPO o avtorski pravici in Pogodbo WIPO o izvedbah in fonogramih.

Opozorim naj tudi na pomen Zakona o carinskih ukrepih pri kršitvah pravic intelektualne lastnine (Uradni list RS št. 30/02), ki ga je Državni zbor RS sprejel aprila 2001. Zakon enotno, za vse pravice intelektualne lastnine enako, ureja ukrepe carinskih organov, kadar ti



pri svojem delu naletijo na blago, s katerim bi se lahko kršile pravice intelektualne lastnine. Zakon vsebuje tudi definicijo piratskega blaga, tj. blaga, ki je kopija ali imitacija blaga ali ki vsebuje kopijo ali imitacijo blaga, ki je bilo izdelano brez soglasja imetnika avtorske ali sorodne pravice ali pravice iz modela, če izdelava teh kopij ali imitacij krši pravice imetnikov teh pravic v Republiki Sloveniji (2. odstavek 3. člena zakona). Imetniki pravic intelektualne lastnine lahko sedaj ob pomoči carinskih organov hitreje, lažje in bolj učinkovito preprečijo vstop ponarejenega blaga na območje RS in tudi lažje uveljavljajo svoje pravice, saj se varstvo pravic lahko zagotavlja tudi po uradni dolžnosti. Novi zakon izboljšuje prestrezanje nezakonitega blaga v ključnem trenutku pred njegovo sprostitvijo na trg (Novice, Avtorska agencija za Slovenijo, 2001, str. 1). Tako blago lahko začasno zadržijo in s tem imetniku pravice omogočijo, da pri pristojnem sodišču vloži tožbo zaradi kršitve intelektualne lastnine (Zagorac, 2001, str. str. 3). Zakon je pripravljen v skladu z določbami 4. poglavja TRIPS (51. – 60. člen TRIPS), ki ureja posebne zahteve v zvezi z ukrepi na meji v povezavi z uvozom blaga s ponarejeno znamko ali uvozom piratskega avtorskega blaga ter v skladu z uredbama ES, ki urejata področje ukrepov v zvezi s piratskim blagom, tj. z Uredbo Sveta ES št. 3295/94 z dne 22. 12. 1994 in Uredbo Sveta ES št. 1367/95 z dne 16. 6. 1995 (Novice, Avtorska agencija za Slovenijo, 2001, str. 1). Slovenija je tako uredila ukrepe, ki jih izvajajo carinski organi v zvezi s kršitvami pravic intelektualne lastnine. Za vsako blago, ki je v carinskem postopku, se ugotavlja, ali so kršene pravice iz avtorskega prava in industrijske lastnine (Zagorac, 2001, str. 3).

Zakonodajo na področju intelektualne lastnine izvajajo Urad RS za intelektualno lastnino, Urad RS za varstvo in registracijo sort rastlin, Urad RS za priznavanje označb kmetijskih pridelkov oziroma živil (52. člen Zakona o kmetijstvu – Uradni list RS št. 54/00), sodišča, policija in carina ter kolektivne organizacije za uveljavljanje avtorskih pravic (Poročilo o napredku RS pri vključevanju v EU, 2001, str. 67).

Osrednjo vlogo v sistemu varstva intelektualne lastnine ima Urad RS za intelektualno lastnino (Poročilo o napredku RS pri vključevanju v EU, 2001, str. 67). Pravna podlaga za delo urada so Zakon o organizaciji in delovnem področju ministrstev, Zakon o industrijski lastnini in Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah (1999 Regular Report from the Commission of Slovenia's progress towards accession, 1999, str. 61). Za reševanje sporov na področju pravic intelektualne lastnine v okviru pravosodnega sistema je od leta 1992 v RS pristojno Okrožno sodišče v Ljubljani, ki bo s pristopom Slovenije k Evropski uniji pridobilo status sodišča znamk Evropske unije na prvi stopnji ter bo na podlagi Evropskih predpisov odločalo o veljavnosti znamk EU (Poročilo o napredku RS pri vključevanju v EU, 2001, str. 69).

Tudi iz poročila Komisije za leto 2001 je razvidno, da pri Zakonu o spremembah zakona o avtorski in sorodnih pravicah ugotavljajo visoko stopnjo usklajenosti z direktivami, ki urejajo sistem varstva avtorske in sorodnih pravic. Slovenija se mora sedaj usmeriti na izvrševanje tako spremenjene in usklajene zakonodaje na področju avtorske in sorodnih pravic (2001

Regular Report from the Commission of Slovenia's progress towards accession, 2001, str. 45).

Komisija ES v Poročilu o napredku Slovenije, ki ga je podala v oktobru 2002, ugotavlja, da je Slovenija naredila velik napredek pri sprejemu in uveljavljanju zakonodaje za ključna področja notranjega trga ES. Slovenska zakonodaja na področju pravic intelektualne in industrijske lastnine zagotavlja visoko raven njihovega varstva. Poročilo vsebuje tudi ugotovitev, da je Slovenija pristopila k vsem pomembnim konvencijam na področju varstva avtorske pravice in sorodnih pravic (2002 Regular report on Slovenia's towards accession, 2002, str. 56).

Primerjava konkretne ureditve sistema trajanja varstva avtorske in sorodnih pravic, ki ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, z ureditvijo varstva v Sloveniji je razvidna v tabelah številka 2. in 3., ki sledita v nadaljevanju.

**Tabela 2: Primerjava trajanja varstva avtorske pravice, kot ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, v primerjavi s slovenskim Zakonom o avtorski in sorodnih pravicah**

<b>TRAJANJE VARSTVA AVTORSKE PRAVICE</b>		
<b>PRIMER VARSTVA AVTORSKE PRAVICE</b>	<b>EVROPSKA SKUPNOST</b>	<b>SLOVENIJA</b>
<b>avtor je znan oziroma psevdonom je identificiran</b>	čas življenja in <b>70 let</b> po smrti avtorja	čas življenja in <b>70 let</b> po smrti avtorja
<b>kadar je več avtorjev</b>	čas življenja in <b>70 let</b> po smrti zadnjega preživelega avtorja	čas življenja in <b>70 let</b> po smrti zadnjega preživelega avtorja
<b>anonimna dela in dela s psevdonomom</b>	<b>70 let</b> , odkar je delo na dovoljen način postalo dostopno javnosti	<b>70 let</b> po zakoniti objavi dela
<b>kolektivno delo: upravičenec je pravna oseba</b>	<b>70 let</b> , odkar je delo na dovoljen način postalo dostopno javnosti	<b>70 let</b> , odkar je delo na dovolj. način postalo dostopno javnosti
<b>delo, za katerega se ne računa rok od dneva smrti avtorja in ki na dovoljen način ni bilo dost. javn.</b>	varstvo preneha po <b>70 letih</b> od njegovega ustvarjanja	varstvo preneha po <b>70 letih</b> od njegovega ustvarjanja
<b>kinematografsko in avdiovizualno delo</b>	<b>70 let</b> po smrti zadnje preživ. os. ne glede da gre za soavtorja	<b>70 let</b> po smrti zadnje preživ. os. ne glede da gre za soavtorja
<b>predhodno neobjavljena dela</b>	po prenehanju avtorske pravice; <b>25 let</b> od dneva prve objave ali priobčitve javnosti	po prenehanju avtorske pravice; <b>25 let</b> od prve zakonite izdaje dela ali njegove priobčitve javnosti
<b>kritike in znanstvene objave prostih del</b>	lahko maksim. <b>30 let</b> od prve zakonite objave	<b>30 let</b> od prve zakonite izdaje dela
<b>varstvo izvirnih fotografij, ki predstavljajo avtorjevo stvaritev</b>	čas življenja avtorja in <b>70 let</b> po smrti zadnjega preživelega avtorja	čas življenja avtorja in <b>70 let</b> po smrti zadnjega preživelega avtorja
<b>roki, od katerih se šteje varstvo</b>	Roki varstva se računajo od 1. januarja leta, ki neposredno sledi letu, v katerem je prišlo do dogodka, od katerega začne teči rok	Roki varstva začnejo teči 1. januarja tistega leta, ki sledi letu njihovega začetnega dogodka

**Vir: Direktiva Sveta ES 93/98/EEC in slovenski Zakon o avtorski in sorodnih pravicah iz leta 1995, vključujoč spremembe zakona iz leta 2001.**

**Tabela 3: Primerjava trajanja varstva sorodnih pravic, kot ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, v primerjavi s slovenskim Zakonom o avtorski in sorodnih pravicah**

<b>TRAJANJE VARSTVA SORODNIH PRAVIC</b>		
<b>PRIMER VARSTVA</b>	<b>EVROPSKA SKUPNOST</b>	<b>SLOVENIJA</b>
<b>izvajalci</b>	<b>50 let</b> po izvajanju; <b>50 let</b> po prvem predvajanju javnosti	<b>50 let</b> od dneva izvedbe; <b>50 let</b> od prve priobčitve
<b>proizvajalci fonogramov, zvočnih zapisov</b>	<b>50 let</b> , odkar je bil narejen posnetek; <b>50 let</b> od dneva objave; <b>50 let</b> od dneva, ko je bil sporočen javnosti	<b>50 let</b> , odkar je narejen posnetek; <b>50 let</b> od prve izdaje; če ni bil izdan <b>50 let</b> od prve priobčitve
<b>producenti prvega posnetka filma</b>	<b>50 let</b> po končanem snemanju; <b>50 let</b> po dnevni takega predvajanja	<b>50 let</b> , odkar je narejen posnetek; <b>50 let</b> od prve izdaje oz. priobčitve
<b>radiodifuzne organizacije</b>	<b>50 let</b> po prvem prenosu oddaje	<b>50 let</b> od prvega radiodifuznega oddajanja

**Vir: Direktiva Sveta ES 93/98/EEC in slovenski Zakon o avtorski in sorodnih pravicah iz leta 1995, vključno s spremembami iz leta 2001**

Iz medsebojne primerjave trajanja varstva avtorske pravice ugotavljam, da je varstvo trajanja avtorske pravice in sorodnih pravic v Sloveniji usklajeno s predpisom ES, tj. z določili Direktive Sveta ES 93/98/EEC.

Tudi iz medsebojne primerjave dobe trajanja varstva sorodnih pravic, predstavljene v tabeli, ugotavljam, da je doba trajanja varstva avtorske pravice, kot je urejena z Zakonom o avtorski in sorodnih pravicah, v Sloveniji usklajena s predpisom ES.

Tudi ES ocenjuje, da je Slovenija naredila velik napredek pri sprejemanju in uveljavljanju zakonodaje na ključnih področjih, pomembnih za delovanje notranjega trga ES, kot npr. pravo gospodarskih družb, pravo konkurence, uveljavljanje načela prostega pretoka blaga in storitev. Proces sprejemanja zakonodaje je skorajda zaključen. Slovenijo usmerja na uveljavljanje določb novih direktiv, ki urejajo varstvo intelektualne lastnine.

Gospodarsko sodelovanje Slovenije z ES in posameznimi državami članicami ES, upoštevajoč področje varstva intelektualne lastnine, poteka na visoki ravni. V ES je Slovenija, v primerjavi s celotnim izvozom v letu 2001, izvozila za 5.758 milijonov dolarjev blaga, kar predstavlja 62,2 % celotnega izvoza Slovenije. V okviru tega se je najpomembnejše gospodarsko sodelovanje odvijalo z Avstrijo (7,5 % izvoza), Francijo (6,8 % izvoza), Italijo

(12,5 % izvoza) in Nemčijo (26,2 % izvoza). Medsebojno gospodarsko sodelovanje poteka tudi na področju uvoza. Iz ES je v primerjavi s celotnim uvozom v letu 2001 Slovenija uvozila za 6.863 milijonov dolarjev blaga, kar predstavlja 67,6 % njenega celotnega uvoza. V okviru tega se je najpomembnejše sodelovanje odvijalo z Avstrijo (8,3 % uvoza), Francijo (10,6 % uvoza), Italijo (17,7 % uvoza) in Nemčijo (19,2 % uvoza) (Panjek, 2002, str. 105). ES ocenjuje, da je Slovenija močno napredovala pri sprejemanju in uveljavljanju ključne zakonodaje, ki je pomembna za delovanje notranjega trga ES, npr. pri ureditvi na področju prava gospodarskih družb, konkurenčnega prava, področja prostega pretoka blaga in storitev ipd. Najpomembnejše aktivnosti na področju sprejemanja ključne zakonodaje so praktično zaključene (2002 Regular Report on Slovenia's progress towards accession, 2002, str. 44). Velik korak k uspešni sklenitvi pristopnih pogajanj s Slovenijo in ostalimi kandidatki za članstvo pa predstavlja odločitev vrhunskega zasedanja v Bruslju o določitvi kroga desetih držav kandidatki za članstvo v ES, ki bi v povezavo stopile leta 2004, med katerimi je tudi Slovenija (Aktualno, 2002, str. 2).

### ***3.3.2 TRAJANJE VARSTVA AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC NA HRVAŠKEM***

V letu 1997 je ES ugotovila, da v Hrvaški obstajajo ekonomski in politični pogoji za začetek razvoja medsebojnih dvostranskih odnosov. V letu 1999 je predlagala nov SAP. Spremembe vodstva ter parlametarne in predsedniške volitve v januarju leta 2000 so povzročile novo politično klimo. Te spremembe pa so ponudile priložnost za hiter razvoj odnosov med Hrvaško in ES.

ES podpira Hrvaško pri uresničevanju njenih strukturnih in ekonomskih reform, pri utrditvi demokracije in uveljavljanju načel pravne države. S pomočjo SAP pomaga Hrvaški tudi pri njenem približevanju k standardom in načelom ES in pri njeni integraciji v Evropske strukture. Na Hrvaškem si prizadeva pospešiti etnično pomirjanje ter vračanje beguncev in drugih razseljenih oseb (Croatia – the European contribution, 2002, str. 2).

Kot sem že omenila, je Hrvaška 29. 10. 2001 z ES podpisala SAA. V njem najdemo tudi določbe, ki se nanašajo na zakonodajo s področja varstva intelektualne lastnine.

Pomembnost zagotavljanja zadostnega in učinkovitega varstva ter uveljavljanja pravic sta stranki potrdili v 71. členu SAA. Hrvaška je prevzela obveznost, da bo podobno stopnjo varstva intelektualne lastnine, kot je urejena v ES, zagotovila v roku 3 let od začetka veljavnosti SAA. V tem obdobju mora nov sistem varstva intelektualne lastnine tudi uveljaviti.

V SAA sta stranki podali skupno izjavo o 71. členu, s katero sta med drugim določili, da intelektualna lastnina vključuje avtorsko pravico, vključno z avtorsko pravico na računalniških programih, sorodne pravice in pravice ki se nanašajo na baze podatkov. V VIII. aneksu sta potrdili pomen obveznosti, ki izhajajo iz večstranskih pogodb, med drugimi so navedene tudi Rimska konvencija iz leta 1961, Konvencija o zaščiti producentov fonogramov proti neavtoriziranemu kopiranju fonogramov iz leta 1971, Bernska Konvencija iz leta 1971, WIPO Pogodba o avtorski pravici iz leta 1996 in WIPO Pogodba o izvedbah iz leta 1996 (Stabilisation and Association Agreement – Croatia, 2001).

### ***3.3.2.1 Avtorske in sorodne pravice, ki jih ureja hrvaški Zakon o avtorskom pravu***

Tudi v Republiki Hrvaški je avtorska pravica ustavno varovana pravica. Ustava Republike Hrvaške v 68. členu zagotavlja svobodo znanstvenega, kulturnega in umetniškega ustvarjanja. Država ščiti znanstvene, kulturne in umetniške dobrine kot duhovne vrednote naroda. Pravica materialnih in moralnih pravic, ki izhajajo iz znanstvenega, kulturnega, umetniškega intelektualnega in drugega ustvarjanja, je zajamčena z Ustavo (Ustav Republike Hrvatske, 1990).

Avtorska pravica je na Hrvaškem urejena z Zakonom o avtorskom pravu iz leta 1991, ki je bil noveliran 1993 in 1999 leta. Z zadnjo novelo se je doba varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v primerjavi s predhodno ureditvijo podaljšala. Ob preučevanju njegovih določb pa ne moremo mimo ugotovitve, da gre za nekoliko predelano in prilagojeno besedilo zveznega jugoslovanskega Zakona o avtorski pravici iz leta 1978. Hrvaška ga je v svojo nacionalno zakonodajo prevzela z Zakonom o prevzemanju zveznih zakonov s področja prosvete in kulture, ki se v Republiki Hrvaški uporabljajo kot republiški zakoni (Narodne novine 53/91), sprejetega in objavljenega v letu 1991. Ob tej priložnosti je bil Zakon o avtorskom pravu tudi nekoliko spremenjen. Sprememba zakona se nanaša na prenehanje veljavnosti 3. odstavka 40. člena zakona (2. člen zakona o prevzemu zveznih zakonov), ki je pooblaščal ustrezne organizacije avtorjev, Gospodarsko zbornico Jugoslavije, Zvezo sindikatov Jugoslavije in Socialistično zvezo delovnega ljudstva Jugoslavije za določanje višine odstotka deleža pri prodajni ceni, ko se izvirno delo ali izvirni rokopis proda naprej. Ta in druga pooblastila (4. člen zakona o prevzemu zveznih zakonov) so bila iz zveznih organov prenesena na republiške organe oziroma organizacije (Zakon o preuzimanju saveznih zakonov iz oblasti prosvete i kulture koji se u Republici Hrvatskoj primjenjuju kao republički zakoni, 1991).

Hrvaški zakon opredeljuje avtorsko delo kot delo s področja književnosti, znanosti, umetnosti in drugih področij ustvarjanja, ne glede na vrsto, način in obliko izražanja, če s samim zakonom ni drugače določeno (1. odstavek 3. člena zakona).

Avtorska dela so naštetá v 2. odstavku 3. člena zakona:

- pisana dela vseh vrst, vključno z računalniškimi programi;
- govorna dela (predavanja, govori in druga dela iste narave);
- dramska in dramsko glasbena dela;
- koreografska in pantomimska dela, katerih predstavitev je potrjena v pisni obliki ali kako drugače določena, ter dela, ki izvirajo iz folklore;
- glasbena dela, z besedilom ali brez,
- kinematografska dela in dela, ustvarjena na podoben način, kot se ustvarjajo kinematografska dela,
- dela s področja slikarstva, kiparstva, arhitekture in grafike, ne glede na material, iz katerega so izdelana, ter ostala dela likovnih umetnosti;
- dela vseh panog uporabne umetnosti in industrijskega oblikovanja;
- fotografska dela in dela, izdelana na fotografskemu postopku podoben način;
- kartografska dela (geografske karte, topografske karte in podobno);
- načrti, skice in plastična dela, ki se nanašajo na geografijo, topografijo, arhitekturo ali drugo znanstveno ali umetniško področje.

Zbirke avtorskih del, podatkov ali drugih vsebin, ne glede na to, ali so čitljive strojno ali na drug način, ki glede na izbor in razpored vsebine tvorijo samostojno delo, uživajo kot take samostojno avtorsko pravno varstvo. Varstvo zbirke se ne razteza na njeno vsebino ter ne vpliva na avtorske pravice, ki obstajajo na samih delih, podatkih ali vsebini (4. člen zakona).

Prevodi, priredbe, glasbene predelave in druge predelave avtorskih del so zaščiteni kot izvirno delo. Ta določba ne vpliva na pravice avtorja izvirnega dela. Varstvo uživajo tudi prevodi delovnih besedil s področja zakonodaje, administracije in sodišč, če ti prevodi niso ustvarjeni zaradi uradne objave in niso kot taki objavljeni (5. člen zakona).

Naslov avtorskega dela je zaščiten tako kot samo delo (7. člen zakona). Ni dovoljeno uporabljati kot naslov avtorskega dela naslov, ki je bil že uporabljen za neko avtorsko delo iste vrste, če bi tak naslov lahko povzročil zmedo glede avtorja dela.

Zakon določa tudi pravice umetnikov izvajalcev književnih, glasbenih in drugih umetniških del (100. člen zakona). Umetniki izvajalci so osebe in umetniški ansambli, ki na umetniški način prikazujejo, recitirajo, deklamirajo, pojejo, igrajo, plešejo ali na drug način izvajajo književna, glasbena in druga umetniška dela (111. člen zakona).

Pravice proizvajalcev fonogramov in pravice organizacij za radiodifuzijo so bile v zakon vnesene z določbami Zakona o izmjenama in dopunama zakona o avtorskom pravu (Narodne novine 76/1999).

Proizvajalec fonograma je oseba, ki prva posname zvoke izvedbe ali druge zvoke (120. a člen). Zakon o avtorskom pravu pojma organizacij za radiodifuzijo ne opredeljuje (Zakon o avtorskom pravu, 1991).

### ***3.3.2.2 Dolžina trajanja varstva avtorskih pravic in sorodnih pravic***

Trajanje varstva materialne avtorske pravice je urejeno v posebnem poglavju zakona (81. – 88. člen zakona). Varstvo materialne avtorske pravice traja za življenja avtorja in 70 let po njegovi smrti. Če te pravice pripadajo skupno sodelavcem pri ustvarjanju avtorskega dela, se ta rok računa od smrti sodelavca, ki je zadnji umrl (1. odstavek 81. člena zakona). Materialna avtorska pravica na avtorskem delu nepoznanega avtorja in avtorskem delu, ki je objavljeno pod psevdonomom, traja 70 let od objave dela. Če ni dvoma glede identitete avtorja oziroma če avtor odkrije identiteto, traja materialna avtorska pravica toliko časa, kolikor bi trajala, če bi bilo avtorsko delo objavljeno z imenom in priimkom avtorja (2. odstavek 81. člena zakona). Če je imetnik avtorske materialne pravice pri kolektivnem delu pravna oseba, traja avtorska pravica 70 let od objave dela oziroma 70 let od ustvaritve računalniškega programa (3. odstavek 81. člena zakona).

Roki pričnejo teči od 1. januarja leta, ki neposredno sledi letu, v katerem je avtor umrl oziroma letu, v katerem je bilo delo objavljeno oziroma ustvarjeno (4. odstavek 81. člena zakona).

Pravice proizvajalcev fonogramov trajajo 50 let, računajoč od konca leta, v katerem je bil fonogram izdan, če pa ni bil izdan, od konca leta, v katerem je bilo snemanje opravljeno (4. odstavek 120. a člena zakona).

Pravice radiodifuznih organizacij trajajo 50 let od konca leta oddajanja (4. odstavek 120. b člena zakona).

Pravice umetnikov izvajalcev trajajo 50 let in sicer:

- za posnete izvedbe prične rok teči z iztekom leta, v katerem so posnete;
- za izvedbe, ki niso posnete prične rok teči z iztekom leta, v katerem so izvedene (Zakon o avtorskom pravu, 1991).



### **3.3.2.3 Primerjava z določbami Direktive Sveta ES 93/98/EEC**

Kot sem že omenila (glej stran 60), je Zakon o avtorskom pravu Hrvaška prevzela iz zvezne zakonodaje SFRJ v svojo zakonodajo ter ga nekoliko spremenila in prilagodila. Prva novela zakona sega v leto 1993, ko je Hrvaška sprejela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o avtorskom pravu (Narodne novine, br. 58/93). Novela ni posegla na področje trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic. Ohranila je dolžino dobe trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, ki jo je predhodno določal tudi jugoslovanski Zakon o avtorski pravici.

V dotedanje besedilo zakona je novela zakona namesto besed srbo-hrvaškega jezika vnesla besede hrvaškega jezika, npr. dotedanje besedilo »u dnevnoj i periodični štampi« je nadomestila z besedilom »u dnevnom i povremenom tisku« (21. člen novele zakona), besedo »nosilac« je nadomestila z besedo »nositelj« (25. člen novele zakona). Nekaj sprememb je vnesla tudi na področje izvrševanja moralne avtorske pravice. Po avtorjevi smrti izvrševanje moralne avtorske pravice v času trajanja varstva materialne pravice izvajajo avtorjevi nasledniki, organizacija avtorjev, ki ji je avtor pripadal oziroma bi ji pripadal, in Hrvaška akademija znanosti in umetnosti, po prenehanju trajanja varstva materialne pravice pa za moralno avtorsko pravico skrbita organizacija avtorjev, ki ji je avtor pripadal ali bi ji pripadal, in Hrvaška akademija znanosti in umetnosti. Moralna pravica še vedno traja tudi po preteku premoženjske avtorske pravice (37. člen novele zakona).

Novela zakona vsebuje tudi spremembe in dopolnitve v ureditvi dejavnosti uresničevanja avtorskih pravic, ki jih lahko opravljajo organizacije avtorjev, organizacije drugih nosilcev avtorskih pravic in druge organizacije za uveljavljanje avtorske pravice, npr. Hrvaška avtorska organizacija (40. člen novele zakona). Vsebuje tudi spremembe in dopolnitve v ureditvi dejavnosti uresničevanja sorodnih pravic izvajalcev, ki jih lahko opravljajo organizacije umetnikov izvajalcev ter druge specializirane organizacije (83. člen novele zakona). Na novo je uredila tudi nekatere določbe, ki se nanašajo na odškodnino v postopku uresničevanja zaščite avtorske pravice (54. člen novele zakona) in kazenske določbe zakona (55. – 62. člen novele zakona) (Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o avtorskom pravu, 1993).

Pomembne novosti na področju trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic je Hrvaška uveljavila predvsem z Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o avtorskom pravu (Narodne novine, br. 76/1999). Z novelo zakona je bilo trajanje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic podaljšano, predmet varstva pa so postale tudi nekatere sorodne pravice, ki do tedaj na Hrvaškem niso bile varovane. V primerjavi z dotedanjo ureditvijo dobe trajanja varstva avtorske pravice, ki jo je Hrvaška obdržala s prevzemom zveznega Zakona o avtorski pravici iz leta 1978 (primerjaj stran 31), se je doba trajanja varstva avtorske pravice podaljšala na obdobje avtorjevega življenja in 70 let po njegovi smrti. Podaljšano je bilo tudi trajanje

varstva anonimnih del in del, objavljenih pod psevdonomom, kot tudi kolektivnih del in sicer s 50 let po objavi dela na 70 let po objavi dela, pri čemer se varstvo računalniških programov šteje od dneva njegove stvaritve (8. člen novele zakona).

Novela zakona je zakon dopolnila z novim poglavjem, v katerem je poleg obstoječe sorodne pravice izvajalcev uredila varstvo sorodnih pravic proizvajalcev zvočnih zapisov in radiodifuznih organizacij (19. člen novele zakona). Trajanje varstva pravic izvajalcev se je podaljšalo z 20 let na 50 let od konca leta, v katerem je bilo posneto, oziroma, če ni bilo posneto, 50 let od izteka leta, v katerem je bilo izvedeno (16. člen novele zakona). Trajanje varstva sorodnih pravic proizvajalcev zvočnih zapisov in pravic radiodifuznih organizacij pa je bilo uvedeno popolnoma na novo, kot že navedeno, v dolžini 50 let od izdaje zvočnega zapisa oziroma, če ni bil izdan, 50 let od leta, v katerem je bil posnet (5. odstavek 120. a člena zakona), varstvo pravic radiodifuznih organizacij pa 50 let od konca leta oddajanja (4. odstavek 120. b člena zakona).

Tudi ta novela zakona je, prav tako kot predhodna, uvedla nekaj sprememb na področju opravljanja dejavnosti uveljavljanja avtorskih pravic in sorodnih pravic. To dejavnost opravljajo združenja avtorjev, združenja umetnikov izvajalcev in drugih nosilcev avtorskih pravic ter druge za to dejavnost specializirane pravne osebe (10. in 17. člen novele zakona). Sledijo nekatere spremembe na področju sodnega uveljavljanja avtorskih pravic in sorodnih pravic, inšpekcijskega nadzora, upravnih ukrepov in kazenskih določb (12., 18. in 21. – 28. člen novele zakona). Prav tako kot novela zakona iz leta 1993 je tudi novela zakona iz leta 1999 zamenjala nekaj besed srbsko-hrvaškega jezika in tujk z besedami hrvaškega jezika, npr. besedo »upotreba« je zamenjala z »uporaba«, oziroma besedo »anonimno delo« z besedo »djelo nepoznatog autora« (33. člen novele zakona). Prav tako kot novela iz leta 1993 tudi novela zakona iz leta 1999 ohranja varstvo moralne avtorske pravice tudi po prenehanju trajanja varstva materialne avtorske pravice, saj na tem področju ne predvideva sprememb (Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o avtorskom pravu, br. 76/1999).

Zadnja novela zakona iz leta 1999 predstavlja korak v smislu približevanja k ureditvi trajanja varstva avtorske pravice, kot jo v ES ureja Direktiva Sveta ES 93/98/EEC. Vsekakor pa je potrebno ugotoviti, da je do ustrezne ureditve potrebno sprejeti še nekaj sprememb in dopolnitev, tako na področju varstva avtorske pravice kot na področju sorodnih pravic.

Potreba po nadaljnjih spremembah in dopolnitvah je razvidna tudi iz poročila Komisije ES, ki je v okviru možnosti pogajanj za sklenitev SAA glede sprememb hrvaškega Zakona o avtorskom pravu iz leta 1999 navedla, da je Hrvaška vložila mnogo truda na tem področju in da jo je potrebno vzpodbujati k nadaljevanju napredka za zagotovitev nivoja varstva pravic, med drugimi tudi pravic intelektualne lastnine, kot to velja za varstvo pravic intelektualne lastnine tudi v ES, vključno z uveljavljanjem le-tega.

Hrvaško pa je potrebno vzpodbuditi k podpisu mednarodnih konvencij na področju intelektualne lastnine (Report from Commission on the feasibility of negotiating a Stabilisation and Association Agreement with the Republic of Croatia, 2000, str. 14).

Podrobnejša primerjava ureditev trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v ES in na Hrvaškem je razvidna iz tabel, ki sledijo v nadaljevanju (tabeli št. 4 in 5).

**Tabela 4: Primerjava trajanja varstva avtorske pravice, kot ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, v primerjavi s hrvaškim Zakonom o avtorskom pravu**

TRAJANJE VARSTVA AVTORSKE PRAVICE		
PRIMER VARSTVA	EVROPSKA SKUPNOST	HRVAŠKA
avtor je znan oziroma psevdonim je identificiran	čas življenja in <b>70 let</b> po smrti avtorja	čas življenja avtorja in <b>70 let</b> po smrti avtorja
kadar je več avtorjev	čas življenja in <b>70 let</b> po smrti zadnjega preživelega avtorja	čas življenja avtorja in <b>70 let</b> po smrti zadnjega preživelega avtorja
anonim. dela in dela s psevdonimom	<b>70 let</b> , odkar je delo na dovoljen način postalo dostopno javnosti	<b>70 let</b> od objave dela.
kolektivno delo: upravičenec je pravna oseba	<b>70 let</b> , odkar je delo na dovoljen način postalo dostopno javnosti	<b>70 let</b> od objave dela oziroma <b>70 let</b> od ustvaritve računalniškega programa
delo, za katerega se ne računa rok od dneva smrti avtorja, ki ni bilo dost. javn.	varstvo preneha po <b>70 letih</b> od njegovega ustvarjanja	/
kinematografsko in avdiovizualno delo	<b>70 let</b> po smrti zadnje preživ. os. ne glede da gre za soavtorja	čas življenja avtorja in <b>70 let</b> po smrti zadnjega preživelega avtorja
predhodno neobjavljena dela, po prenehanju avtorske pravice	po prenehanju avtorske pravice; <b>25 let</b> od dneva prve objave ali priobčitve javnosti	/
kritike in znanstvene objave prostih del	lahko, maksim. <b>30 let</b> od prve zakonite objave	/
varstvo izvornih fotografij, ki predstavljajo avtorjevo stvaritev	čas življenja avtorja in <b>70 let</b> po smrti zadnjega preživelega avtorja	čas življenja avtorja in <b>70 let</b> po smrti zadnjega preživelega avtorja
roki, od katerih se šteje varstvo	Roki varstva se računajo od 1. januarja leta, ki neposredno sledi letu, v katerem je prišlo do dogodka, od katerega začne teči rok	Roki varstva pričnejo teči od 1. januarja leta, ki neposredno sledi letu, v katerem je avtor umrl, oziroma po objavi dela

**Vir: Direktiva Sveta ES 93/98/EEC in Zakon o avtorskem pravu, vključno s spremembami zakona iz leta 1999**

**Tabela 5: Primerjava trajanja varstva sorodnih pravic, kot ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, v primerjavi s hrvaškim Zakonom o avtorskom pravu**

TRAJANJE VARSTVA SORODNIH PRAVIC		
PRIMER VARSTVA	EVROPSKA SKUPNOST	HRVAŠKA
izvajalci	50 let po izvajanju; 50 let po prvem predvajanju javnosti	50 let od izteka leta, v katerem so posnete; 50 let od izteka leta, v katerem so izvedene;
proizvajalci fonogramov, zvočnih zapisov	50 let, odkar je bil narejen posnetek; 50 let od dneva objave; 50 let od dneva, ko je bil sporočen javnosti	50 let, računajoč od konca leta, v katerem je bil fonogram izdan, če pa ni bil izdan, od konca leta, v katerem je bilo snem. opravljeno
producenti prvega posnetka filma	50 let po končanem snemanju; 50 let po dnevu takega predvajanja	/
radiodifuzne organizacije	50 let po prvem prenosu oddaje	50 let od konca leta oddajanja

**Vir: Direktiva Sveta ES 93/98/EEC in hrvaški Zakon o avtorskom pravu, vključno s spremembami zakona iz leta 1999**

Razlike med ureditvijo v Direktivi sveta ES 93/98/EEC in Hrvaškem Zakonu o avtorskem pravu so vidne predvsem v dveh smereh:

- varstvo avtorske pravice:
  - pri anonimnih delih, delih pod psevdonimom in kolektivnih delih za razliko od direktive, ki določa dostopnost dela javnosti »na dovoljen način« (3. odstavek 1. člena direktive), pri objavi teh del v Hrvaškem zakonu ni posebej opredeljeno, da je pri tem mišljena »zakonita« objava dela (2. in 3. odstavek 81. člena zakona);
  - kolektivna dela: v hrvaškem zakonu je posebej urejeno varstvo računalniških programov (3. odstavek 81. člena zakona), ki se šteje od ustvaritve računalniškega programa. Direktiva tega ne ureja posebej, računalniške programe varuje v smislu 1. člena Direktive Sveta 91/250/EEC z dne 14. maja 1991 o pravnem varstvu računalniških programov, tj. enako kot književna dela, kar pomeni čas življenja avtorja in 70 let po smrti avtorja (1. odstavek 1. člena direktive v povezavi s 15. odstavkom obrazložitve direktive);

- nekaterih avtorskih pravic hrvaški zakon ne ureja:
  - varstva del, katerih rok začetka trajanja varstva se ne računa od dneva smrti avtorja in ki niso bila dostopna javnosti, za katera direktiva predvideva trajanje varstva v dolžini 70 let od njihovega ustvarjanja (6. odstavek 1. člena direktive);
  - predhodno neobjavljenih del po prenehanju avtorske pravice, ki jih direktiva varuje 25 let od dneva prve objave ali priobčitve javnosti (4. člen direktive);
  - varstva kritik in znanstvenih del, ki so postale javna dobrina oziroma so proste, za katere direktiva določa, da jih države članice lahko objavijo (5. člen direktive), vendar je doba varstva teh del določena v dolžini največ 30 let.

Podobno velja za sorodne pravice, pri čemer naj ugotovim, da hrvaški zakon ne ureja pravic producentov prvega posnetka filma, ki ga direktiva ureja v 3. odstavku 3. člena. Nekoliko se razlikuje tudi glede določitve rokov, ko prične teči varstvo posamezne pravice. Pri določitvi slednjega namreč uporablja nekoliko drugačne izraze za opredelitev trenutka začetka trajanja varstva, npr. »po koncu leta, v katerem so posnete« (5. odstavek 120. a člena zakona).

Upoštevajoč vse navedeno, lahko ugotovim, da se pri hrvaškem Zakonu o avtorskom pravu kaže precejšnja neusklajenost z določbami Direktive Sveta ES 93/98/EEC. Spremembe hrvaškega zakona iz leta 1999 sicer predstavljajo korak v približevanju ureditve varstva avtorske pravice in sorodnih pravic k ureditvi njihovega varstva v ES, vendar bo Hrvaška, upoštevajoč začete procese SAP, na tem področju morala storiti še mnogo. Prilagoditi bo morala besedila določb zakona, ki so neusklajena z določbami direktive, npr. spremeniti izraz »objava dela« z »zakonito objavo dela,« ustrežneje bo morala urediti varstvo kolektivnih del, predvsem na področju varstva računalniških programov. Glede varstva avtorske pravice bo morala uvesti varstvo del, za katera se ne računa rok od dneva smrti avtorja, ki niso bila dostopna javnosti, kot tudi varstvo predhodno neobjavljenih del po prenehanju avtorske pravice. Glede kritik in znanstvenih objav, ki so postale javna dobrina, za katere direktiva državam članicam ne nalaga obveznosti njihovega varstva, določa pa možnost maksimuma njihovega varstva za dobo 30 let od njihove prve objave (5. člen direktive), se bo Hrvaška lahko prosto odločila.

Gospodarsko sodelovanje Hrvaške z ES in posameznimi državami članicami ES, upoštevajoč našete pomanjkljivosti na področju varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, kljub temu, da je Hrvaška svojo zakonodajo že spreminjala v smeri ureditve varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v ES, še ne more potekati na zeleni ravni.

Ne glede na navedeno, Hrvaška gospodarsko sodeluje z ES, vanjo je v primerjavi s celotnim izvozom v letu 2001, izvozila za 2.547 milijonov dolarjev blaga, kar predstavlja 54,7 % njenega celotnega izvoza. V okviru tega se je najpomembnejše gospodarsko sodelovanje odvijalo z Avstrijo (5,7 % izvoza), Francijo (3,5 % izvoza), Italijo (23,7 % izvoza) in Nemčijo (14,8 % izvoza). Medsebojno gospodarsko sodelovanje poteka tudi na področju uvoza. Iz ES je v primerjavi s celotnim uvozom v letu 2001 Hrvaška uvozila za 5.060 milijonov dolarjev blaga, kar predstavlja 55,9 % njenega celotnega uvoza. V okviru tega se je najpomembnejše sodelovanje odvijalo z Avstrijo (7,0 % uvoza), Francijo (4,4 % uvoza), Italijo (16,9 % uvoza) in Nemčijo (17,1 % uvoza) (Panjek, 2002a, str. 121).

Nadaljnje aktivnosti v smislu spremembe zakonodaje, ki ureja varstvo avtorske pravice in sorodne pravice, so predvidene za leto 2003. ES ocenjuje, da je Hrvaška sposobna uresničiti vse obveznosti, ki jih je prevzela v procesu SAA. Harmonizacija hrvaške zakonodaje še zdaleč ni zaključena, poteka pa po predvidenih načrtih (Croatia Stabilisation and Association Report, 2002, str. 19).

### ***3.3.3 TRAJANJE VARSTVA AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC V MAKEDONIJI***

Svet ES je že v letu 1997 ocenil, da obstajajo politični in ekonomski pogoji za razvoj dvostranskih odnosov z Makedonijo. Tudi Makedoniji je v letu 1999 ES ponudila sprejem SAA. Slednjega sta stranki podpisali v Luxemburgu, 9. 4. 2001. Določbe, ki se nanašajo na samo trgovino in z njo povezane druge določbe, so pričele veljati 1. 6. 2001.

ES si v Makedoniji prizadeva uresničiti predvsem cilje, ki se nanašajo na podporo demokraciji, utrjevanju institucijske in upravne sposobnosti ter utrjevanju civilne družbe, kot tudi tiste, ki se nanašajo na podporo oblasti na centralnem in lokalnem nivoju ter na podporo družbenim spremembam v smeri tržne ekonomije. ES vzpodbuja razvoj standardov Makedonije v smeri njihovega približevanja k standardom ES in njihovo uveljavljanje. Makedonijo podpira v procesu SAP (The European contribution, 2002, str. 2).

Makedonija je z ES sklenila SAA (The European contribution, 2002, str. 1). V njem so stranke poudarile pomen približevanja obstoječe in prihodnje zakonodaje Makedonije k zakonodaji ES. Makedonija si v procesu sprejemanja svoje nacionalne zakonodaje k temu tudi prizadeva. Med področji zakonodaje, ki ga ureja SAA, je tudi področje varstva pravic intelektualne lastnine ter varstva podatkovnih baz.

Stranki sta v SAA potrdili pomen zagotovitve primerne in učinkovitega varstva in uveljavljanja, med drugimi naštetimi pravicami tudi pravice intelektualne lastnine (1. odstavek 71. člena SAA).

Makedonija mora na tem področju zagotoviti najkasneje v 5 letih po uveljavitvi SAA potrebne ukrepe z namenom zagotovitve nivoja varstva pravic intelektualne lastnine, tako kot ga zagotavlja ES (2. odstavek 71. člena SAA). V tem času mora pristopiti tudi k mednarodnim konvencijam (3. odstavek 71. člena SAA), ki jih SAA našteva v Aneksu VII (Stabilisation and Association Agreement - FYR Macedonia, 2001).

### ***3.3.3.1 Avtorske in sorodne pravice, ki jih ureja makedonski Zakon o avtorski in sorodnih pravicah***

Pravice intelektualne lastnine so v Makedoniji zagotovljene in varovane tudi v ustavi. 47. člen makedonske ustave namreč jamči svobodno znanstveno, umetniško in drugo ustvarjanje (Ustav na Republika Makedonija, Služben vesnik na RM br. 52/91). Osrednji nacionalni zakon, v katerem je urejeno varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic, je Zakon o avtorski in sorodnih pravicah iz leta 1996, noveliran leta 1998 (Zakon na avtorsko pravo i srodnite prava, Služben vesnik na RM št. 47/96 in 3/98).

Zakon določa, kaj je mišljeno kot avtorsko delo, v svojem 3. členu in sicer:

- pisano delo kot npr. književno delo, esej, članek, priročnik, brošura, znanstveno delo, razprava in podobno;
- računalniški programi kot književno delo;
- govorno delo, kot so nagovori, pridige, predavanja in podobno;
- glasbeno delo z ali brez besedila;
- dramske, dramsko-glasbene in lutkovne igre;
- koreografsko in pantomimsko delo, fiksirano na materialni podlogi;
- fotografsko delo in delo, izdelano na fotografskemu postopku podoben način;
- kinematografsko in drugo avdiovizualno delo;
- likovno delo, kot npr. slike, grafike, skulpture in podobno;
- arhitektonsko delo;
- delo uporabne umetnosti in dizajna;
- kartografsko delo, načrt, skica, tehnična risba, projekt, tabela, plastično delo in drugo delo enakega ali podobnega značaja s področja geografije, topografije, arhitekture ali drugih znanosti, izobrazbene, tehnične ali umetniške narave.

Sestavni deli avtorskega dela, kot je npr. naslov avtorskega dela, če sami po sebi predstavljajo samostojno intelektualno delo, uživajo isto varstvo kot samo delo. Ni dovoljena uporaba naslova, ki je že bil uporabljen za delo iste vrste, če bi tak naslov povzročil zmedo (4. člen zakona).

Avtorsko niso varovane: ideja, koncepcija, odkritje, kot tudi uradno besedilo zakonodajne, izvršilne in sodne oblasti, niti prevod, ki je objavljen kot uradni tekst (5. člen zakona).

Predelava avtorskega dela, drugega dela in dela ljudske umetnosti, ki predstavlja individualni in intelektualni izdelek, je samostojno avtorsko delo. S predelavo avtorskega dela ni dovoljeno vplivati na pravice avtorja izvirnega dela (6. člen zakona).

Zbirka avtorskih del, del ljudske umetnosti, drugih del ali drugih materialov, kot so: enciklopedija, antologija, zbornik, baza podatkov, zbirka dokumentov in druge zbirke, ki glede izbora, namena ali razporeda vsebine predstavljajo individualno intelektualno delo, je samostojno avtorsko delo. Z njo se ne sme vplivati na pravice avtorjev izvirnega dela (7. člen zakona).

Računalniški programi so programi v katerikoli elektronsko izraženi obliki, vključno s pripravljanim materialom za njegovo izdelavo, če predstavlja individualno intelektualno delo avtorja (1. odstavek 97. člen zakona).

Ideje in koncepcije, ki predstavljajo osnovo za katerikoli element računalniškega programa, vključno z deli programa, ki povezujejo elemente programske in strojne opreme, ne uživajo zaščite (2. odstavek 97. člena zakona).

Določbe, ki urejajo sorodne pravice, so uvrščene v peto poglavje. Kot sorodne pravice so mišljene pravice umetnikov izvajalcev na svojih izvedbah in pravice fonogramskih, filmskih in scenskih producentov, RTV organizacij in založnikov na fonogramih, videogramih, scenskih delih, oddajah ali izdajah (104. člen zakona).

Umetniki izvajalci so: igralci, lutkovni igralci, pevci, glasbeniki in druge osebe, ki igrajo, pojejo, plešejo, govorijo, recitirajo ali na drug način izvedejo avtorska in folklorna dela (1. odstavek 107. člena).

V okvir izvajalcev zakon uvršča tudi režiserje dramskih predstav, dirigente orkestra, voditelje zborov, tonske mojstre ter varietejske in cirkuške umetnike (2. odstavek 107. člena).

Proizvajalec fonogramov je fizična ali pravna oseba, ki prevzame pobudo in odgovornost za prvi posnetek zvokov neke izvedbe, drugih zvokov, ali nadomestnih zvokov (117. člen zakona).

Filmski producent je fizična ali pravna oseba, ki v svojem imenu in za svoj ali tuj račun organizira in vodi ali organizira ustvarjanje avdiovizualnega dela in je odgovoren za njegovo dokončanje (90. člen zakona).



Zakon ureja tudi sorodne pravice RTV organizacij (129. člen).

Scenski producent je fizična ali pravna oseba, ki v svojem imenu organizira priprave in izvedbo scenskega dela (124. člen zakona).

Založnik je fizična ali pravna oseba, ki zakonito objavi avtorsko varovano delo v obliki knjige (131. člen zakona).

### ***3.3.3.2 Dolžina trajanja varstva avtorskih pravic in sorodnih pravic***

Varstvo avtorske pravice traja za čas avtorjevega življenja in 70 let po njegovi smrti, če sam zakon ne določa drugače (44. člen zakona). V primeru soavtorstva prične rok 70 let teči od smrti zadnjega umrlega soavtorja (45. člen zakona). Avtorska pravica na anonimnih delih in delih pod psevdonimom traja 70 let po zakoniti objavi dela (1. odstavek 46. člena zakona). Če glede psevdonima ni dvoma, kdo je avtor dela, oziroma v primeru, ko avtor v roku 70 let po zakoniti objavi dela razkrije svojo identiteto, traja varstvo avtorske pravice za čas avtorjevega življenja in 70 let po njegovi smrti (2. odstavek 46. člena zakona). Avtorska pravica na avdiovizualnih delih, med katere upoštevajoč 87. člen zakona, spadajo kinematografska dela, televizijski in video filmi ipd., in avtorska pravica na kolektivnih delih trajata 70 let po zakoniti objavi dela (47. člen zakona). Če rok, ki ga določa zakon, ne teče od smrti avtorja ali avtorjev in delo ni bilo zakonito objavljeno v roku 70 let od njegove ustvaritve, avtorska pravica traja 70 let od njegove ustvaritve (48. člen zakona).

V primeru, ko se rok varstva avtorske pravice šteje od zakonite objave dela, delo pa je objavljeno v zbirki, delih, nanizankah in podobno, se rok trajanja varstva upošteva posebej za vsak sestavni del ločeno (49. člen zakona).

Roki trajanja varstva avtorske pravice, ki jih določa zakon, začnejo teči od 1. januarja leta, ki sledi dogodku, ki je osnova za začetek štetja rokov (51. člen zakona).

Pravice izvajalca trajajo 50 let od dneva izvedbe. Če je v tej dobi posnetek izvedbe zakonito objavljen, trajajo pravice izvajalcev 50 let od prve zakonite objave (116. člen zakona).

Pravice proizvajalca fonogramov trajajo 50 let od dneva izvršenega snemanja. Če je bil v tej dobi fonogram zakonito objavljen, trajajo pravice proizvajalca fonogramov 50 let od prve objave (120. člen zakona).

Pravice filmskega producenta trajajo 50 let od dneva zaključenega snemanja. Če je bil v tej dobi videogram zakonito objavljen, trajajo pravice filmskega producenta 50 let od prve objave (123. člen zakona).

Pravice scenskega producenta trajajo 20 let od dneva prve javne izdaje scenskega dela (128. člen zakona).

Pravice RTV organizacije trajajo 50 let od dneva prvega radiodifuznega predvajanja (130. člen zakona).

Pravice založnika trajajo 25 let od zakonite izdaje dela (134. člen zakona). V ta okvir varstva spadajo tudi pravice založnika, ki izda objavljeno kritiko ali znanstveno delo, kateremu je doba trajanja varstva avtorske pravice že potekla (134. člen v povezavi s 133. člen).

### **3.3.3.3 Primerjava ureditve z določbami Direktive Sveta ES 93/98/EEC**

Primerjava ureditve varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v Direktivi Sveta ES 93/98/EEC z Zakonom o avtorski in sorodnih pravicah, ki ga je sprejela Makedonija, je natančneje predstavljena v nadaljevanju tega poglavja (glej tabeli št. 6 in 7).

Iz navedb v prejšnjem poglavju je razvidno tudi to, da je v Zakonu o avtorski in sorodnih pravicah, predvsem na področju sorodnih pravic, urejeno nekaj več sorodnih pravic, kot jih predvideva Direktiva Sveta ES 93/98/EEC.

Podrobnejša primerjava ureditev časa trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, kot ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC z ureditvijo, veljavno v Makedoniji, je razvidna iz tabel številka 6 in 7.

**Tabela 6: Primerjava trajanja varstva avtorske pravice, kot ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, v primerjavi z makedonskim Zakonom o avtorski in sorodnih pravicah iz leta 1996**

<b>TRAJANJE VARSTVA AVTORSKE PRAVICE</b>		
<b>PRIMER VARSTVA AVTORSKE PRAVICE</b>	<b>EVROPSKA SKUPNOST</b>	<b>MAKEDONIJA</b>
avtor je znan oziroma psevdonim je identificiran	čas življenja in <b>70 let</b> po smrti avtorja	čas življenja avtorja in <b>70 let</b> po smrti avtorja
kadar je več avtorjev	čas življenja in <b>70 let</b> po smrti zadnjega preživelega avtorja	čas življenja avtorja in <b>70 let</b> po smrti zadnjega preživelega avtorja
anonimna dela in dela s psevdonimom	<b>70 let</b> , odkar je delo na dovoljen način postalo dostopno javnosti	<b>70 let</b> po zakoniti objavi dela
kolektivno delo: upravičenec je pravna oseba	<b>70 let</b> , odkar je delo na dovolj. način postalo dostopno javn.	<b>70 let</b> po zakoniti objavi dela
delo, za katerega se ne računa rok od dneva smrti avtorja in ki na dovoljen način ni bilo dost. javn.	varstvo preneha po <b>70 letih</b> od njegovega ustvarjanja	varstvo preneha po <b>70 letih</b> od njegovega ustvarjanja
kinematografsko in avdiovizualno delo	<b>70 let</b> po smrti zadnje preživ. os. ne glede, da gre za soavtorja	<b>70 let</b> po objavi dela
predhodno neobjavljena dela	<b>25 let</b> od dneva prve objave ali priobčitve javnosti	<b>25 let</b> od prve zakonite izdaje dela
kritike in znanstvene objave prostih del	lahko, maksim. <b>30 let</b> od prve zakonite objave	<b>25 let</b> od prve zakonite izdaje
varstvo izvirnih fotografij, ki predstavljajo avtorjevo stvaritev	čas življenja avtorja in <b>70 let</b> po smrti zadnjega preživelega avtorja	čas življenja avtorja in <b>70 let</b> po smrti zadnjega preživelega avtorja
roki, od katerih se šteje varstvo	Roki varstva se računajo od 1. januarja leta, ki neposredno sledi letu, v katerem je prišlo do dogodka, od katerega začne teči rok	Roki trajanja varstva avtorske pravice začnejo teči od 1. januarja leta, ki sledi dogodku, ki je osnova za začetek štetja rokov

**Vir: Direktiva Sveta ES 93/98/EEC in makedonski Zakon o avtorski in sorodnih pravicah**

**Tabela 7: Primerjava trajanja varstva sorodnih pravic, kot ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, v primerjavi z makedonskim Zakonom o avtorski in sorodnih pravicah iz leta 1996**

<b>TRAJANJE VARSTVA SORODNIH PRAVIC</b>		
<b>PRIMER VARSTVA</b>	<b>EVROPSKA SKUPNOST</b>	<b>MAKEDONIJA</b>
<b>izvajalci</b>	<b>50 let</b> po izvajanju; <b>50 let</b> po prvem predvajanju javnosti	<b>50 let</b> od dneva izvedbe; <b>50 let</b> od prve objave posnetka
<b>proizvajalci fonogramov, zvočnih zapisov</b>	<b>50 let</b> , odkar je bil narejen posnetek; <b>50 let</b> od dneva objave; <b>50 let</b> od dneva, ko je bil sporočen javnosti	<b>50 let</b> , odkar je narejen posnetek; <b>50 let</b> od prve zakonite objave
<b>producenti prvega posnetka filma</b>	<b>50 let</b> po končanem snemanju; <b>50 let</b> po dnevni takega predvajanja	<b>50 let</b> odkar je narejen posnetek; <b>50 let</b> od prve zakonite objave
<b>radiodifuzne organizacije</b>	<b>50 let</b> po prvem prenosu oddaje	<b>50 let</b> od prvega radiodifuznega oddajanja

**Vir: Direktiva sveta ES 93/98/EEC in makedonski Zakon o avtorski in sorodnih pravicah**

Pri medsebojni primerjavi ureditve varstva avtorske pravice v Direktivi Sveta ES 93/98/EEC z makedonskim Zakonom o avtorski in sorodnih pravicah so razvidne predvsem naslednje razlike:

- zakon ureja vse primere varstva avtorske pravice, ki jih ureja direktiva, vendar se razlikuje v ureditvi varstva kinematografskega in avdiovizualnega dela. Direktiva določa varstvo avdiovizualnih in kinematografskih del v trajanju 70 let po smrti zadnje preživele osebe, ne glede na to, da gre za soavtorja (2. člen direktive), medtem ko makedonski zakon določa trajanje varstva 70 let po objavi dela (47. člen zakona);
- glede predhodno neobjavljenih del direktiva določa, da prične rok teči od dneva prve izdaje ali zakonite priobčnitve javnosti (4. člen direktive), medtem ko zakon določa zakonito izdajo dela kot trenutek, od katerega prične rok varstva teči, ne da bi urejal tudi možnost drugačne priobčnitve javnosti (134. člen zakona);
- z vidika dobe trajanja varstva kritik in znanstvenih objav, ki so postale javna dobrina, je Makedonija določila varstvo v trajanju 25 let od maksimalno 30 let, ki jih določa direktiva. Medtem ko direktiva določa, da so slednje lahko varovane, vendar ne več kot 30 let, je Makedonija čas trajanja varstva kritik in znanstvenih objav, ki so postale

javno dobro, določita v trajanju 25 let (134. člen v povezavi s 133. členom zakona), kar ustreza tudi določbi direktive (5. člen direktive);

Iz primerjave ureditve trajanja varstva je razvidno, da varstvo, ki ga določa makedonski zakon glede varstva sorodnih pravic izvajalcev (116. člen zakona), producentov prvega posnetka filma (123. člen zakona) in varstva pravic radiodifuznih organizacij (130. člen zakona), ustreza ureditvi dobe trajanja varstva sorodnih pravic, ki ga predvideva direktiva (1., 3. in 4. odstavek 3. člena direktive). Glede ureditve trenutka začetka trajanja varstva zvočnih zapisov (120. člen zakona) je potrebno ugotoviti, da je varstvo zvočnih zapisov, tj. fonogramov, kot ga predvideva direktiva, v Makedoniji nekoliko drugače urejeno: poleg trenutka začetka varstva, »odkar je bil narejen posnetek,« in trenutka začetka varstva »od dneva objave,« predvideva direktiva tudi trenutek začetek varstva »od dneva, ko je bil sporočen javnosti« (2. odstavek 3. člena direktive), česar makedonski zakon ne določa.

Na podlagi medsebojnih primerjav lahko ugotovimo, da je varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic v makedonskem zakonu nekoliko bolj usklajeno z Direktivo Sveta ES 93/98/EEC, kot sem lahko na podlagi podobne primerjave ugotovila za hrvaški zakon. Vsekakor pa je potrebno dodati tudi to, da tudi v tem primeru še ni popolne harmonizacije, zato so v Makedoniji potrebne nadaljnje aktivnosti.

Makedonija bo morala v postopku harmonizacije predpisov na področju avtorskega prava in sorodnih pravic sprejeti nekaj sprememb svojega zakona in sicer: z določbo 4. člena direktive bo morala uskladiti varstvo kinematografskega in avdiovizualnega dela, katerega varstvo ne bo pričelo teči od dne zakonite objave dela, temveč po smrti zadnje preživеле osebe, ne glede, da gre za soavtorja. Glede določbe o začetku teka predhodno neobjavljenih del (134. člen zakona) bo v besedilo zakona potrebno dodati možnost teka roka od »prve priobčitve javnosti.«

Glede trajanja varstva sorodnih pravic bo Makedonija morala v skladu z določbo 2. odstavka 3. člena direktive v 120. člen zakona, ki ureja dobo trajanja varstva zvočnih zapisov, dodati tudi možnost začetka teka roka »od dneva, ko je bil sporočen javnosti.«

Tudi gospodarsko sodelovanje Makedonije z ES in s posameznimi državami članicami ES, upoštevajoč našete pomanjkljivosti na področju varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, kljub temu, da je Makedonija svojo zakonodajo že spreminjala v smeri ureditve varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v ES, še ne poteka na želeni ravni.

Glede njenega sodelovanja z ES in posameznimi državami članicami ES lahko ugotovim, da je v ES v primerjavi s celotnim izvozom v letu 2001, izvozila za 562,6 milijonov dolarjev blaga, kar predstavlja 48,7 % njenega celotnega izvoza. V okviru tega se je najpomembnejše gospodarsko sodelovanje odvijalo z Nemčijo (20,6 % izvoza), Grčijo (8,8 % izvoza) in Italijo (7,7 % izvoza). Medsebojno gospodarsko sodelovanje poteka tudi na področju uvoza. Iz ES je

v primerjavi s celotnim uvozom v letu 2001 Makedonija uvozila za 716,4 milijonov dolarjev blaga, kar predstavlja 42,4 % njenega celotnega uvoza. V okviru tega se je najpomembnejše sodelovanje odvijalo z Nemčijo (15,9 % uvoza), Grčijo (10,1 % uvoza) in Italijo (6,9 % uvoza). Ob tem je potrebno dodati tudi ugotovitev, da je bilo leto 2001 kritično, saj so se v Makedoniji v tem letu odvijali oboroženi spopadi, ki so imeli močan recesivni vpliv na gospodarstvo (Goruppi, 2002, str. 198), ki je sicer v preteklih letih beležilo boljše rezultate.

ES ocenjuje, da mora Makedonija vložiti še mnogo naporov za harmonizacijo zakonodaje na področju varstva intelektualnih pravic, pri čemer posebej poudarja področje industrijske lastnine. Glede določb, ki urejajo varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic, ocenjuje, da so v veliki meri usklajene z določbami, ki področje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic urejajo v ES. Vendar k temu dodaja ugotovitev, da so pristojni organi, ki v Makedoniji izvajajo nadzor nad uresničevanjem pravic s področja varstva intelektualne lastnine, močno ovirani pri učinkovitem nadzoru nad izvajanjem zakonodaje. Ovire se kažejo predvsem v premajhnem številu osebja, ki izvaja nadzor, njihovi slabi opremljenosti in v majhnemu številu organizacij, npr. združenj avtorjev glasbenih del, ki v Makedoniji skrbijo za upravljanje z avtorsko pravico in sorodnimi pravicami. Ne glede na navedene pomanjkljivosti pa mora Makedonija harmonizirati in uveljaviti zakonodajo na področju intelektualne lastnine do 1. 6. 2006 (Former Yugoslav Republic of Macedonia Stabilisation and Association Report, 2002, str. 24).

### ***3.3.4 TRAJANJE VARSTVA AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC V BOSNI IN HERCEGOVINI***

Bosno in Hercegovino je nedavna vojna popolnoma opustošila. Če sledimo besedilu Daytonskega sporazuma, je najpomembnejša naloga Bosne in Hercegovine v tem trenutku ustvariti stabilno socialno in politično strukturo z delujočo ekonomijo (Bosnia & Herzegovina – the European Contribution, 2002, str. 2).

Zaradi posebnosti notranjega sistema, v katerem nastaja nova nacionalna zakonodaja Bosne in Hercegovine, naj najprej pojasnim nekaj značilnosti v njeni ureditvi.

Podpis Daytonskega mirovnega sporazuma dne 14. 12. 1995 je pomenil začetek sprememb v političnem sistemu Bosne in Hercegovine. Prav Aneks št. 4 k navedenemu mirovnemu sporazumu predstavlja svojstven primer v razvoju ustavnega prava (Dayton peace agreement, 1995). Gre za prvi primer države, katere ustava je izvedena iz aneksa nekega sporazuma. Bosna in Hercegovina je s to ustavo preoblikovana v decentralizirano državno tvorbo z dvema enotama in sicer Federacijo Bosne in Hercegovine ter Republiko Srbsko, s tremi konstitutivnimi narodi. Federacija Bosne in Hercegovine je kot ena izmed obeh enot sestavljena iz 10 kantonov s širokimi pooblastili. Vsak kanton ima svojo zakonodajno,

izvršilno in sodno oblast. Republika Srbska pa je centralizirana, odločitve so predvsem v rokah predsednika te enote.

Politični sistem Bosne in Hercegovine ima posebno značilnost: Bosna in Hercegovina ima 13 ustav, 13 zakonodajnih instanc (Parlament BiH (1), Parlamenti entitet (2), Parlamenti kantonov (10)), 13 izvršilnih, tri ustavna in tri vrhovna sodišča ter mnogo kantonalnih in splošnih sodišč (Bosna i Hercegovina danas, 2002, str. 1).

Na področju Federacije Bosne in Hercegovine se počasi oblikuje nov pravni sistem, ki ima določeno kontinuiteto s predpisi nekdanje Jugoslavije. Nastajajoči sistem ima izhodišča za oblikovanje tržnega sistema. Tak pravni sistem Federacije Bosne in Hercegovine omogoča začetek normalnega gospodarskega poslovanja in daje v okviru sodobnih pravnih institucij pravno varnost tujim vlagateljem (Ivanjko, 1996, str. 437).

Politični sistem s številnimi ustavami in zakonodajnimi instancami v Bosni in Hercegovini ter pogoji, ustvarjeni v pred- in povojnem času, so ustvarili nasprotujočo si mešanico zakonov na vseh ravneh. Večina zakonov je prevzeta iz nekdanje SFR Jugoslavije. Povojna zakonodaja pa je ustvarjena predvsem pod vplivom Daytonskega mirovnega sporazuma (DPA) in mednarodne skupnosti. Sprejeta je bila na hitro in s premalo pozornosti za usklajenost nove zakonodaje z obstoječo. Tako ostajajo nekatera področja neurejena, druga področja pa so urejena z mnogimi predpisi, med posameznimi predpisi pa je zaznati konfliktne zahteve.

Podobno kot pri sprejemanju nove zakonodaje se konflikti pojavljajo tudi na področju njihovega uveljavljanja. Zakoni in predpisi so interpretirani in uporabljeni, kot se zdi posameznemu organu, ki je odgovoren za njegovo uveljavitev. To povzroča neenakost v pravnih in upravnih postopkih ter povzroča arbitriranje in kršitev osnovnih človekovih pravic. Problem predstavlja tudi dejstvo, da nova zakonodaja nima podrobnih navodil, skopo terminologijo, zato smo mnogokrat priče dejstvu, da oblast včasih ignorira predpise, ki jim niso všeč (Kilim, Persson, 2001, str. 62).

ES si v Bosni in Hercegovini prizadeva uresničiti mirovni proces ter pospeševanje sodelovanja med obema entitetama. Poleg tega si prizadeva za utrditev etničnega miru in demokracije. Za podporo ekonomskemu razvoju podpira ustanovitev fundacij. Prav tako kot na Hrvaškem in v Makedoniji, si tudi v Bosni in Hercegovini prizadeva standarde Bosne in Hercegovine približati k standardom ES.

Med Bosno in Hercegovino ter ES še vedno potekajo pogajanja glede sklenitve SAA. V letu 1999 je ES prvič ponudila Bosni in Hercegovini možnost integracijskega procesa v smeri evropskih struktur. Kot možno kandidatko za prihodnje članstvo v ES jo je potrdil Svet ES na srečanju v Fieri. V tem trenutku se nahaja v pogajanjih za sklenitev SAA, s katerim bo prevzela podobne obveznosti, kot so to storile tudi Hrvaška in Makedonija (Bosnia & Herzegovina – The European contribution, 2002, str. 1).

Pogajanja ES ter Bosne in Hercegovine za sklenitev SAA, za katerega pričakujem, da bo med drugimi obveznostmi vseboval obveznosti s področja razvoja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, še vedno trajajo. Vendar je iz rednega letnega poročila Komisije ES z dne 4. 4. 2002 viden napredek: Komisija ES ugotavlja, da so vojaški spopadi prenehali, mnogo beguncev se je vrnilo, organi, predvideni z ustavo so pričeli s svojim delovanjem. Kljub ugotovljenemu napredku poročilo vsebuje oceno, da je to lahko le začetek. Politične enote v Bosni in Hercegovini morajo preseči medsebojna nasprotja, ki prispevajo k upočasnitvi SAP. V nekaterih primerih prizadevanja k samostojnosti in integraciji v evropske strukture pomeni to tudi potrebo, da se ožje politične enote znotraj Bosne in Hercegovine odpovedo nekaterim pooblastilom in jih prenesejo na državo. Bosna in Hercegovina mora postati pravna država. Doseči mora sistematično in institucionalno stabilnost in ekonomsko samostojnost. ES namreč lahko vodi pogajanja in sklepa bilateralne odnose le z državo, ne pa z njenimi ožjimi političnimi enotami in lokalnimi oblastmi (Report from the Commission, The Stabilisation and Association process (SAP): First Annual Report, 2002, str. 18).

#### ***3.3.4.1 Varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic v Bosni in Hercegovini***

Ustava Bosne in Hercegovine v svojih določbah sicer neposredno ne ureja intelektualne lastnine. Področje ureja le posredno, ko se sklicuje na različne mednarodne dokumente. Tako določa v Aneksu II., točka št. 2, da vsi zakoni, predpisi in sodni poslovniki, ki bodo v času uveljavitve Ustave veljali na ozemlju Bosne in Hercegovine, ostanejo v veljavi v tistem obsegu, v katerem ne nasprotujejo ustavi, vse dokler pristojno telo vlade Bosne in Hercegovine ne odloči drugače.

Bosna in Hercegovina na področju avtorske in sorodnih pravic do leta 2002 ni sprejela svojega nacionalnega zakona, ki bi urejal varstvo avtorske in sorodnih pravic. Za urejanje navedenega področja uporablja Zakon o avtorski pravici, ki je kot zvezni zakon veljal tudi v nekdanji skupni državi SFR Jugoslaviji. Jugoslovanski zakon je v svojo zakonodajo prevzela s posebno uredbo (Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao Republički zakoni, 1992). Zakon pa je bil v Bosni in Hercegovini spremenjen in dopolnjen (Uredba sa zakonskom snagom o izmjenama in dopunama Zakona o autorskom pravu, 1993) (Autorsko pravo, 2001, str. 1).

V Aneksu 4. – II Daytonskega mirovnega sporazuma je potrjena veljavnost zakonov, ki so veljali na ozemlju Bosne in Hercegovine. Zakon o avtorski pravici je v skladu z Ustavo Bosne in Hercegovine, kot tudi z ustavami obeh enot (Federacije Bosne in Hercegovine ter Republike Srbske). V dodatku Ustave Federacije Bosne in Hercegovine so navedeni instrumenti za zaščito človekovih pravic, ki imajo pravno moč ustavnih določb. V 27. členu Ustave Republike srbske pa je navedeno, da je znanstveno, kulturno in umetniško ustvarjanje



svobodno. Zajamčena je zaščita moralnih in premoženjskih pravic, ki izhajajo iz znanstvenega, kulturnega, umetniškega in drugega intelektualnega ustvarjanja.

Podrobnosti glede vsebine zakona, ki se nanaša na avtorsko pravico in sorodne pravice, sem že navedla in sicer v delu, ki se nanaša na predstavitev skupnega izhodišča, iz katerega so svoje novo nacionalno pravno področje pričele urejati Slovenija, Hrvaška, Makedonija ter Bosna in Hercegovina. Bosna in Hercegovina namreč v prevzeti zakon ni vnašala nobenih novih sprememb, ki bi vplivale na trajanje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic.

### ***3.3.4.2 Dolžina trajanja varstva avtorskih pravic in sorodnih pravic***

Glede dolžine trajanja varstva avtorske in sorodnih pravic, Bosna in Hercegovina ni v že omenjeni prevzeti zakon vnašala nobenih sprememb, zato naj tu le poudarim, da veljajo iste ugotovitve o ureditvi tega vprašanja, kot sem jih že navedla za Zakon o avtorski pravici, ki je veljal v nekdanji skupni državi SFR Jugoslaviji (glej str. 36 – 40).

Podrobnejša medsebojna primerjava dolžine varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, kot jih urejata Zakon o avtorski pravici in Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, je razvidna v nadaljevanju tega poglavja, predvsem v tabelah št. 8 in 9.

### ***3.3.4.3 Primerjava z določbami Direktive Sveta ES 93/98/EEC***

O harmonizaciji predpisov, ki v Bosni in Hercegovini urejajo področje trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic s predpisi ES, praktično ni niti sledu. Že na prvi pogled je mogoče ugotoviti, da se sistem varstva, kot velja v Bosni in Hercegovini, močno razlikuje od sistema varstva, ki velja v ES.

Razlike so opazne v času trajanja varstva (npr. avtorska pravica 50 – 70 let in sorodne pravice 20 – 50 let) kot tudi v samem predmetu varstva. Zakon o avtorski pravici namreč ne ureja kar nekaj področij, ki jih ureja Direktiva Sveta ES 93/98/EEC.

Poleg navedenega pa moramo dodati še različen sistem začetka trajanja varstva posameznih pravic, tj. različnost trenutka, ki pomeni začetek trajanja varstva avtorske pravice na posameznem delu, kot tudi trajanja varstva sorodnih pravic.

V zakonu tako ni urejen primer varstva del, za katere se ne računa rok od dneva smrti avtorja in ki na dovoljen način niso bila dostopna javnosti (6. odstavek 1. člena direktive), predhodno

neobjavljenih del (4. člen direktive) in kritik ter znanstvenih objav, ko so postale javna dobrina (5. člen direktive).

Med določbami o varstvu sorodnih pravic v zakonu zmanjšujemo varstvo producentov prvega posnetka filma, zvočnega zapisa ali pravic radiodifuznih organizacij (Zakon o avtorski pravici, 1978). Med sorodnimi pravicami zakon v posebnem delu ureja le pravice poustvarjalcev (99. a – 99. u člen zakona).

**Tabela 8: Primerjava trajanja varstva avtorske pravice, kot ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, v primerjavi z Zakonom o avtorski pravici Bosne in Hercegovine**

<b>TRAJANJE VARSTVA AVTORSKE PRAVICE</b>		
<b>PRIMER VARSTVA AVTORSKE PRAVICE</b>	<b>EVROPSKA SKUPNOST</b>	<b>BOSNA IN HERCEGOVINA</b>
avtor je znan oziroma psevdonim je identificiran	čas življenja in <b>70 let</b> po smrti avtorja	čas življenja in <b>50 let</b> po smrti avtorja
kadar je več avtorjev	čas življenja in <b>70 let</b> po smrti zadnjega preživelega avtorja	čas življenja in <b>50 let</b> po smrti zadnjega preživelega avtorja
anonimna dela in dela s psevdonimom	<b>70 let</b> , odkar je delo na dovoljen način postalo dostopno javnosti	<b>50 let</b> od objave dela; <b>25 let</b> za kinemat. dela z znač. fotogr. dela
kolektivno delo: upravičenec je pravna oseba	<b>70 let</b> , odkar je delo na dovolj. način postalo dostopno javnosti	<b>50 let</b> po objavi dela; <b>50 let</b> po izdelavi računaln. programa
delo, za katerega se ne računa rok od dneva smrti avtorja in ki na dovoljen način ni bilo dost. javn.	varstvo preneha po <b>70 letih</b> od njegovega ustvarjanja	/
kinematografsko in avdiovizualno delo	<b>70 let</b> po smrti zadnje preživ. os. ne glede da gre za soavtorja	<b>50 let</b> po smrti zad. prež. avtorja; <b>25 let</b> od zaklj. dela za fot. dela
predhodno neobjavljena dela	po prenehanju avtorske pravice; <b>25 let</b> od dneva prve objave ali priobčitve javnosti	/
kritike in znanstvene objave prostih del	lahko, maksim. <b>30 let</b> od prve zakonite objave	/
varstvo izvirnih fotografij, ki predstavljajo avtorjevo stvaritev	čas življenja avtorja in <b>70 let</b> po smrti zadnjega preživelega avtorja	<b>25 let</b> od dneva objave
roki, od katerih se šteje varstvo	Roki varstva se računajo od 1. januarja leta, ki neposredno sledi letu, v katerem je prišlo do dogodka, od katerega začne teči rok	Roki pričnejo teči od 1. januarja leta, ki neposredno sledi letu, v katerem je avtor umrl, oziroma objavi dela

**Vir: Direktiva Sveta ES 93/98/EEC in Zakon o avtorski pravici Bosne in Hercegovine**

**Tabela 9: Primerjava trajanja varstva sorodnih pravic, kot ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, v primerjavi z Zakonom o avtorski pravici Bosne in Hercegovine**

<b>TRAJANJE VARSTVA SORODNIH PRAVIC</b>		
<b>PRIMER VARSTVA</b>	<b>EVROPSKA SKUPNOST</b>	<b>BOSNA IN HERCEGOVINA</b>
<b>izvajalci</b>	<b>50 let</b> po izvajanju; <b>50 let</b> po prvem predvajanju javnosti	<b>20 let</b> od dneva poteka leta posnetka; <b>20 let</b> od dneva poteka leta izvedbe; <b>20 let</b> od poteka leta oddajanja
<b>proizvajalci fonogramov, zvočnih zapisov</b>	<b>50 let</b> , odkar je bil narejen posnetek; <b>50 let</b> od dneva objave; <b>50 let</b> od dneva, ko je bil sporočen javnosti	/
<b>producenti prvega posnetka filma</b>	<b>50 let</b> po končanem snemanju; <b>50 let</b> po dnevu takega predvajanja	/
<b>radiodifuzne organizacije</b>	<b>50 let</b> po prvem prenosu oddaje	/

**Vir: Direktiva Sveta ES 93/98/EEC in Zakon o avtorski pravicah Bosne in Hercegovine**

Za ureditev varstva avtorske pravice in sorodnih pravic lahko na podlagi primerjave z ureditvijo v ES ugotovimo, da bo Bosna in Hercegovina morala na področju dobe trajanja varstva sprejeti še mnogo sprememb.

Za prilagoditev zakonodaje na področju trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic ureditvi ES bo morala Bosna in Hercegovina obstoječ sistem spremeniti najmanj v teh smereh:

- ureditev novih oblik varstva avtorske pravice za delo, za katerega se ne računa rok od dneva smrti avtorja in ki na dovoljen način ni bilo dostopno javnosti (6. odstavek 1. člena direktive), varstvo predhodno neobjavljenega dela (4. člen direktive), lahko pa tudi varstvo kritik in znanstvenih objav, ko so postala javno dobro (5. člen direktive),
- ureditev novih oblik varstva sorodnih pravic za zvočne zapise (2. odstavek 3. člena direktive), producentov prvega posnetka filma (3. odstavek 3. člena zakona) in radiodifuznih organizacij (4. odstavek 3. člena direktive),

- ureditev trajanja varstva avtorske pravice na delih avtorjev in soavtorjev, anonimnih del in del pod psevdonimom, kolektivni del, kinematografskih, avdiovizualnih in fotografskih del bo potrebno podaljšati s 50 oziroma 25 let na 70 let,
- ureditev trajanja varstva sorodnih pravic izvajalcev je potrebno podaljšati z 20 na 50 let (1. odstavek 3. člena direktive),
- prilagoditi bo potrebno določila, ki se nanašajo na trenutek, od katerega prične varstvo teči, npr. za začetek varstva izvornih fotografij direktiva v 6. členu ne predvideva začetka roka trajanja varstva z dnem objave fotografije, kot to predvideva zakon v 84. členu.

Področje urejanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic je za vključevanje Bosne in Hercegovine v integracijske procese ES velikega pomena. Kot med drugim ugotavlja Komisija ES, bo SAA, ko bo podpisan, bistvenega pomena za pripravo Bosne in Hercegovine za vstop v integracijske procese enotnega trga ES. Med drugimi določbami bo vseboval tudi določbe, ki se nanašajo na ureditev področja intelektualne lastnine (Bosnia and Herzegovina, Country Strategy Paper, 2002 – 2006, str. 4).

Gospodarsko sodelovanje Bosne in Hercegovine s posameznimi državami članicami ES, upoštevajoč vse naštetje pomanjkljivosti, ne poteka na želeni ravni. Najpomembnejše države članice ES, s katerimi je Bosna in Hercegovina vzpostavila gospodarsko sodelovanje, so Italija, Nemčija, Avstrija in Francija. V primerjavi s celotnim izvozom v letu 2001, ki je predstavljal 2.370 milijonov KM<sup>5</sup> blaga, se je v okviru gospodarskega sodelovanja z državami članicami najpomembnejše gospodarsko sodelovanje odvijalo z Italijo (21,7 % izvoza), Nemčijo (13,8 % izvoza), Avstrijo (3,4 % izvoza) in Francijo (0,9 % izvoza). Medsebojno gospodarsko sodelovanje s temi državami članicami je v letu 2001 potekalo tudi na področju uvoza. Bosna in Hercegovina je v letu 2001 uvozila za 7.062 milijonov KM blaga, v okviru tega je potekalo gospodarsko sodelovanje z Italijo (13,2 % uvoza), Nemčijo (10,4 % uvoza), Avstrijo (5,6 % uvoza) in Francijo (1,3 % uvoza).

Na splošno velja, da je bilo v Bosni in Hercegovini v zadnjih dveh letih na gospodarskem področju zaznati le malo napredka, še vedno ni enotnega gospodarskega prostora, saj so na njenem ozemlju tri politično upravne enote, enoten trg Bosne in Hercegovine ni vzpostavljen. Poleg tega obstajajo še druge ovire, npr. izolacija tržišča, visoka stopnja korupcije, birokracije itd. (Hamende, 2002, str. 228). Bosna in Hercegovina mora v razvoj in delovanje enotnega trga Bosne in Hercegovine vložiti še mnogo naporov (Report from the Commission, The Stabilisation and Association process (SAP), 2002, str. 17).

---

<sup>5</sup> KM = Konvertibilna Marka; srednji tečaj Centralne banke Bosne in Hercegovine za dne 16. 11. 2002: 1 dolar (ZDA) je 1,950174 KM; 1 Euro je 1,955830 KM;

#### **4 MEDSEBOJNA PRIMERJAVA REŠITEV NA PODROČJU TRAJANJA VARSTVA AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC NACIONALNEGA AVTORSKEGA PRAVA SLOVENIJE, HRVAŠKE, MAKEDONIJE TER BOSNE IN HERCEGOVINE NA POTI V EVROPSKO SKUPNOST**

ES v procesu svoje širitve in s tem širitve notranjega trga ES ocenjuje, da sama širitev ne bo ovirala delovanja notranjega trga. ES si v prvi vrsti prizadeva k integraciji novih držav članic, nikakor pa s tem ne želi povzročiti drobljenja notranjega trga (The internal Market in an enlarged Europe, 2000, str. 3). Tudi področje varstva intelektualne lastnine, varstva avtorske pravice in sorodnih pravic ne prepušča naključju, saj je njegova ureditev pomembna pri uresničevanju načela prostega pretoka blaga in storitev kot tudi pri delovanju konkurence.

Področju varstva avtorske pravice in sorodnih pravic posveča še posebno pozornost pri sklepanju pridružitvenih sporazumov s kandidatkami za članstvo v ES, kot tudi z državami, vključenimi v SAA.

##### **4.1 MEDSEBOJNA PRIMERJAVA VARSTVA AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC**

Vse dosedanje podatke, ki se nanašajo na dobo trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v nacionalnih predpisih Slovenije, Hrvaške, Makedonije ter Bosne in Hercegovine, in podatke, ki se nanašajo na dobo trajanja varstva avtorske in sorodnih pravic v ES, združim v dve tabeli, ki omogočata medsebojno primerjavo rešitev na področju trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic.

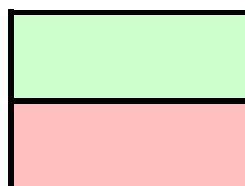
V prvo tabelo združim podatke, ki se nanašajo na trajanje varstva avtorske pravice v ES, Sloveniji, Hrvaški, Makedoniji in Bosni in Hercegovini. V drugo tabelo združim podatke, ki se nanašajo na trajanje varstva sorodnih pravic v ES, Sloveniji, Hrvaški, Makedoniji in Bosni in Hercegovini.

Za lažjo primerjavo so podatki o dobi trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v posamezni državi, ki z Direktivo Sveta ES 93/98/EEC ni usklajena, osenčeni z različnimi barvami:

##### **LEGENDA (k tabelama 10 in 11)**

**UREDITEV JE USKLAJENA:**

**UREDITEV JE NEUSKLAJENA:**



**Tabela 10: Primerjava trajanja varstva avtorske pravice v ES, Sloveniji, Hrvaški, Makedoniji ter Bosni in Hercegovini**

<b>TRAJANJE VARSTVA AVTORSKE PRAVICE</b>					
<b>PRIMER VARSTVA</b>	<b>EVROPSKA SKUPNOST</b>	<b>SLOVENIJA</b>	<b>HRVAŠKA</b>	<b>MAKEDONIJA</b>	<b>BOSNA IN HERCEG.</b>
<b>znan avtor, identif. psevd.</b>	čas življenja in <b>70 let</b> po smrti avtorja	čas življenja in <b>70 let</b> po smrti avtorja	čas življenja avtorja in <b>70 let</b> po smrti avtorja	čas življenja avtorja in <b>70 let</b> po smrti avtorja	čas življenja in <b>50 let</b> po smrti avtorja
<b>kadar je več avtorjev</b>	čas življ. in <b>70 let</b> po smrti zadnjega prež. avtorja	čas življ. in <b>70 let</b> po smrti zadnj. prež. avtorja	čas življ. in <b>70 let</b> po smrti zadnj. prež. avtorja	čas življ. in <b>70 let</b> po smrti zadnj. prež. avtorja	čas življ. in <b>50 let</b> po smrti zadnj. prež. avtorja
<b>anonim. dela in dela s psevdon.</b>	<b>70 let</b> , odkar je delo na dovolj. način postalo dostopno. javn.	<b>70 let</b> po zakoniti objavi dela	<b>70 let</b> od objave dela.	<b>70 let</b> po zakoniti objavi dela	<b>50 let</b> od objave dela; <b>25 let</b> za kinemat. dela z znač. fotogr. dela
<b>kolekt. delo: upravičenec je pravna oseba</b>	<b>70 let</b> , odkar je delo na dovolj. način postalo dostopno. javn.	<b>70 let</b> , odkar je delo na dovolj. način postalo dostopno. javn.	<b>70 let</b> od objave dela oz. <b>70 let</b> od ustv. račun. programa	<b>70 let</b> po zakoniti objavi dela	<b>50 let</b> po objavi dela; <b>50 let</b> po izdelavi računaln. prg
<b>delo, za katerega se ne računa rok od dneva smrti avtorja, ki ni bilo dost. javn.</b>	varstvo preneha po <b>70 letih</b> od njegovega ustvarjena	varstvo preneha po <b>70 letih</b> od njegovega ustvarjena	/	varstvo preneha po <b>70 letih</b> od njegovega ustvarjena	/
<b>kinematograf. in avdiovizualno delo</b>	<b>70 let</b> po smrti zadnje preživ. os. ne glede, da gre za soavtorja	<b>70 let</b> po smrti zadnje preživ. os. ne glede da gre za soavtorja	čas življenja avtorja in <b>70 let</b> po smrti zadnjega prež. avtorja	<b>70 let</b> po objavi dela	<b>50 let</b> po smrti zad. prež. avtorja; <b>25 let</b> od zaklj. dela za fot. dela
<b>predhodno neobjavljena dela, po prenehanju avtorske pravice</b>	<b>25 let</b> od dneva prve objave ali priobčitve javnosti	<b>25 let</b> od prve zakonite izdaje dela oz. priobčitve javnosti	/	<b>25 let</b> od prve zakonite izdaje dela	/
<b>kritike in znanstvene objave prostih del</b>	lahko, maksim. <b>30 let</b> od prve zakonite objave	<b>30 let</b> od prve zakonite izdaje dela	/	<b>25 let</b> od prve zakonite izdaje	/
<b>varstvo izvornih fotografij, ki predstavljajo avtorjevo stvaritev</b>	čas življenja avtorja in <b>70 let</b> po njegovi smrti	čas življenja avtorja in <b>70 let</b> po njegovi smrti	čas življenja in <b>70 let</b> po smrti zadnj. prež. avtorja	čas življ. in <b>70 let</b> po smrti zadnj. prež. avtorja	čas življenja avtorja in <b>50 let</b> po njegovi smrti

**Vir: Direktiva Sveta ES 93/98/EEC in posamezni zakoni, ki v navedenih državah urejajo področje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic**

**Tabela 11: Primerjava trajanja varstva sorodnih pravic v ES, Sloveniji, Hrvaški, Makedoniji ter Bosni in Hercegovini**

TRAJANJE VARSTVA SORODNIH PRAVIC					
PRIMER VARSTVA	EVROPSKA SKUPNOST	SLOVENIJA	HRVAŠKA	MAKEDONIJA	BOSNA IN HERCEGOVINA
izvajalci	50 let po izvajanju; 50 let po prvem predvajanju	50 let od dneva izvedbe; 50 let od prve priobčitve	50 let od poteka leta, v katerem so bile posnete; 50 let od poteka leta, v katerem so bile izvedene	50 let od dneva izvedbe; 50 let od prve objave posnetka	20 let od dneva poteka leta posnetka; 20 let od dneva poteka leta izvedbe; 20 let od poteka leta oddajanja
proizvajalci fonogramov, zvočnih zapisov	50 let, odkar je bil narejen posnetek; 50 let od dneva objave; 50 let od dneva, ko je bil sporočen javnosti	50 let, odkar je narejen posnetek; 50 let od prve izdaje. če ni bil izdan 50 let od prve priobčitve	50 let od konca leta, v katerem je bil fonogram izdan, če pa ni bil izdan, od konca leta, v katerem je bilo snemanje opravljeno	50 let, odkar je narejen posnetek; 50 let od prve zakonite objave	/
producenti prvega posnetka filma	50 let po končanem snemanju; 50 let po dnevu takega predvajanja	50 let, odkar je narejen posnetek; 50 let od prve izdaje oz. priobčitve	/	50 let, odkar je narejen posnetek; 50 let od prve zakonite objave	/
radiodifuzne organizacije	50 let po prvem prenosu oddaje	50 let od prvega radiodifuznega oddajanja	50 let po prvem prenosu oddaje	50 let od prvega radiodifuznega oddajanja	/

**Vir: Direktiva Sveta ES 93/98/EEC in posamezni zakoni, ki v navedenih državah urejajo področje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic**

Največja stopnja usklajenosti preučevanih nacionalnih ureditev na področju varstva avtorske pravice z ureditvijo v ES je prisotna na področju ureditve varstva avtorske pravice v primeru del, ko je avtor oziroma soavtor znan (1. in 2. odstavek 1. člena direktive), ter ko je psevdonom avtorja identificiran (3. odstavek 1. člena direktive), in varstva izvirnih fotografij (6. člen direktive). Usklajenost ureditve ugotavljam tako z vidika trajanja varstva avtorske pravice kot tudi z vidika trenutka začetka trajanja varstva avtorske pravice. Ustrezno ureditev na navedenih treh področjih so sprejele Slovenija (59 in 61. člen slovenskega zakona), Hrvaška (1. in 2. odstavek 81. člena hrvaškega zakona) in Makedonija (44. člen in 2. odstavek 46. člena makedonskega zakona).

Ureditev področja varstva avtorske pravice v primeru del, ko je avtor oziroma soavtor znan, ko je psevdonom avtorja identificiran in varstva izvirnih fotografij v Bosni in Hercegovini ni usklajena z ureditvijo v ES (1. in 3. odstavek 1. člena in 6. člen direktive). Neusklajenost

ureditve ugotavljam na področju dolžine dobe trajanja varstva avtorske pravice, saj v nasprotju z drugimi državami in ES določa dobo varstva avtorske pravice v dolžini 50 let. Glede trenutka, od katerega prične trajati varstvo, se ureditev v Bosni in Hercegovini in ES v teh treh primerih varstva ne razlikuje. Tudi Bosna in Hercegovina predvideva varstvo za »čas življenja avtorja« in dobo »po njegovi smrti« (82. člen zakona BIH).

Glede anonimnih del in del s psevdonimom je usklajenost med ureditvijo varstva avtorskih del v nacionalnih zakonodajah posamezne preučevane države in ureditvijo v ES (3. odstavek 1. člena direktive) ugotovljena za Slovenijo (61. člen slovenskega zakona) in Makedonijo (4. člen makedonskega zakona). Varstvo avtorske pravice anonimnih del in del s psevdonimom je v obeh primerih določeno v trajanju 70 let. Usklajenost ugotavljam v obeh državah tudi glede določitve trenutka, od katerega prične teči varstvo, saj obe določata trenutek »zakonite objave dela,« kar ustreza trenutku »dovoljenega dostopa javnosti« (3. odstavek 1. člena direktive).

Ureditev trajanja varstva anonimnih del in del s psevdonimom na Hrvaškem ter v Bosni in Hercegovini (85. člen zakona BIH) ni usklajena z ureditvijo njihovega varstva v ES (3. odstavek 1. člena direktive). Tudi na Hrvaškem (81. člen hrvaškega zakona) je doba trajanja varstva določena v trajanju 70 let, neusklajenost ureditve ugotavljam v določitvi trenutka začetka trajanja varstva. V ES je trenutek začetka trajanja varstva določen z »dovoljenim dostopom javnosti« (3. odstavek 1. člena direktive), na Hrvaškem pa z »objavo dela.« Trajanje varstva na Hrvaškem tako prične teči od »katerekoli« objave in ne le od »zakonite« objave.

Tudi ureditev trajanja varstva anonimnih del in del s psevdonimom v Bosni in Hercegovini (85. člen zakona BIH) ni usklajeno z ureditvijo njihovega varstva v ES (3. odstavek 1. člena direktive). Glede trenutka začetka trajanja varstva teh del velja enako, kot sem to navedla za ureditev varstva na Hrvaškem. Vendar v primeru Bosne in Hercegovine ugotavljam tudi neusklajenost ureditve, ki se nanaša na dobo trajanja varstva (85. člen zakona BIH). Trajanje varstva anonimnih del in del s psevdonimom je določeno v mnogo krajšem trajanju 50 let. Če gre za varstvo anonimnih kinematografskih del z značilnostjo fotografskega dela, je varstvo še krajše, določeno je v trajanju 25 let.

Varstvo avtorske pravice na kolektivnem delu je urejeno v vseh štirih državah. Popolno usklajenost ureditve varstva z ureditvijo v ES (4. odstavek 1. člena direktive) ugotavljam v Sloveniji (62. člena slovenskega zakona) in Makedoniji (47. člen makedonskega zakona), kjer je njihovo varstvo določeno v trajanju 70 let odkar je delo na dovoljen način postalo dostopno javnosti. Enaka ureditev velja v ES.

Glede časa trajanja varstva avtorske pravice na kolektivnem delu je usklajena tudi ureditev na Hrvaškem (83. člen hrvaškega zakona). Razliko v ureditvi v primerjavi z ureditvijo v ES (4. odstavek 1. člena direktive) ugotavljam v delu ureditve, ki se nanaša na določitev trenutka, od katerega prične varstvo teči. Poleg ugotovitve, da prične teči »od dneva objave,« ne glede na



to, ali gre za »zakonito« objavo ali ne, je ureditev trenutka začetka trajanja varstva za računalniške programe določena drugače. Slednje prične teči z »ustvaritvijo« računalniškega programa.

Pri ureditvi trajanja varstva kolektivnih del v Bosni in Hercegovini (2. odstavek 82. člen zakona BIH) ugotavljam, da je v primerjavi z ureditvijo v ES (4. odstavek 1. člena direktive) neusklajena tako v delu, ki se nanaša na dobo trajanja varstva, kot tudi v delu, ki se nanaša na trenutek začetka trajanja varstva. Doba trajanja varstva je namreč določena v trajanju 50 let in je v primerjavi z ureditvijo v ES mnogo krajša. Glede trenutka, od katerega prične varstvo teči, velja enaka neusklajenost ureditve, kot sem jo navedla za ureditev na Hrvaškem.

Varstvo dela, za katerega se ne računa rok od dneva smrti avtorja, ki ni bilo dostopno javnosti, je varovano v Sloveniji (63. člen slovenskega zakona) in Makedoniji (48. člen makedonskega zakona). Ureditev varstva teh del je v navedenih državah usklajena z ureditvijo njihovega varstva v ES (6. odstavek 1. člena direktive) tako v dobi trajanja varstva 70 let kot tudi v trenutku, od katerega prične varstvo teči, tj. od njegove »ustvaritve.« Hrvaška in Bosna in Hercegovina nimata urejenega varstva dela, za katerega se ne računa rok od dneva smrti avtorja, ki ni bilo dostopno javnosti.

Varstvo kinematografskih in avdiovizualnih del je urejeno v vseh štirih državah. Usklajenost z ureditvijo varstva kinematografskih in avdiovizualnih del v ES (6. odstavek 1. člena direktive) ugotavljam v ureditvi varstva, ki velja v Sloveniji (59. člen slovenskega zakona) in na Hrvaškem (81. člen hrvaškega zakona). Usklajenost se nanaša tako na dobo trajanja varstva kot tudi na trenutek, od katerega prične varstvo kinematografskih in avdiovizualnih del teči.

V Makedoniji (44. člen makedonskega zakona) je varstvo kinematografskih in avdiovizualnih del določeno v enakem trajanju 70 let, kot v ES. Od ureditve v ES (6. odstavek 1. člena direktive) se razlikuje v določitvi trenutka, od katerega začne varstvo teči. V Makedoniji prične varstvo teh del teči od »objave dela,« iz česar sledi, da je varstvo v Makedoniji neusklajeno z ureditvijo, ki velja v ES.

Z ureditvijo varstva kinematografskih in avdiovizualnih del v ES (6. odstavek 1. člena direktive) je neusklajeno varstvo teh del tudi v Bosni in Hercegovini. Varstvo je v Bosni in Hercegovini mnogo krajše, saj je določeno v trajanju 50 let po smrti zadnjega preživelega avtorja (1. odstavek 83. člena zakona BIH). Še krajše varstvo je določeno za kinematografska in avdiovizualna dela, ki imajo značaj fotografskih del, za katera določa varstvo v trajanju 25 let od ustvaritve dela (2. odstavek 83. člena zakona BIH).

Varstvo predhodno neobjavljenih del po prenehanju avtorske pravice je z ureditvijo varstva teh del v ES (4. člen direktive) usklajeno le v Sloveniji. Ugotovitev se nanaša tako na trajanje varstva teh del v trajanju 70 let kot tudi na trenutek, s katerim prične varstvo teči, tj. od trenutka »prve objave ali priobčitve javnosti« (63. člen slovenskega zakona). Varstvo teh del

je uredila tudi Makedonija (48. člen makedonskega zakona), vendar na nekoliko drugačen način. Trajanje varstva je določila v enakem trajanju 70 let, razlika je le v določitvi trenutka, od katerega prične varstvo teči. Tudi Makedonija predvideva začetek trajanja varstva »od prve zakonite izdaje dela,« ne predvideva pa začetka trajanja siceršnje drugačne »priobčitve javnosti.«

Hrvaška ter Bosna in Hercegovina varstva predhodno neobjavljenih del po prenehanju avtorske pravice ne urejata.

Direktiva določa, da lahko države članice uredijo varstvo kritik in znanstvenih objav, ki so postale javna dobrina (5. člen direktive), vendar doba trajanja njihovega varstva ne sme presegati 30 let od njihove prve zakonite objave. Ureditev trajanja njihovega varstva v Sloveniji in Makedoniji je usklajeno z ureditvijo v ES, saj je v obeh državah upoštevan naveden maksimum trajanja: v Sloveniji 30 let (141. člen slovenskega zakona), v Makedoniji 25 let (134. člen makedonskega zakona) od prve zakonite objave dela.

Hrvaška ter Bosna in Hercegovina varstva kritik in znanstvenih objav, ko postanejo javna dobrina, ne urejata.

Varstvo sorodnih pravic, ki se nanaša na pravice izvajalcev, je v primerjavi z ureditvijo varstva v ES usklajeno v Sloveniji (127. člen slovenskega zakona) in Makedoniji (116. člen makedonskega zakona). V obeh državah, prav tako kot to velja za ES (1. odstavek 3. člena direktive), je določeno varstvo v trajanju 50 let od dneva izvedbe oziroma prve priobčitve javnosti.

Hrvaška je varstvo pravic izvajalcev uredila na nekoliko drugačen način, zato o usklajenosti z ureditvijo v ES (1. odstavek 3. člena direktive) ne moremo govoriti. Varstvo pravic izvajalcev je tudi na Hrvaškem (120. a člen zakona) določeno v trajanju 50 let, vendar se ureditev nekoliko razlikuje glede trenutka, od katerega prične teči. Med alternativnimi trenutki, od katerih prične varstvo teči, ni navedbe, da prične teči tudi od »prvega predvajanja javnosti« oziroma od »prve priobčitve.« Enaka ugotovitev velja tudi za ureditev varstva izvajalcev v Bosni in Hercegovini (99. n člen zakona BIH), pri kateri je potrebno dodati še ugotovitev, da je trajanje varstva pravic izvajalcev mnogo krajše. Določeno je v trajanju 20 let.

Varstvo pravic proizvajalcev zvočnih zapisov je z ureditvijo v ES (2. odstavek 3. člena direktive) usklajeno le v Sloveniji (132. člen slovenskega zakona). Varstvo je tako določeno v trajanju 50 let, poleg tega pa so kot začetek trajanja varstva določene vse tri alternative »od dneva objave,« od ustvaritve posnetka,« in od »priobčitve javnosti.«

Pravice producentov zvočnih zapisov so varovane tudi na Hrvaškem (120. a člen hrvaškega zakona) in v Makedoniji (120. člen zakona) v trajanju 50 let, vendar ugotavljam neusklajenost v trenutku začetka trajanja varstva. Ureditev varstva pravic producentov v obeh državah ne

vsebuje alternative začetka trajanja varstva »od prve priobčitve.« Bosna in Hercegovina pa varstva pravic producentov ne ureja.

Varstvo pravic producentov prvega posnetka filma je usklajeno z ureditvijo v ES (3. odstavek 3. člena direktive) v Sloveniji (136. člen slovenskega zakona) in Makedoniji (123. člen makedonskega zakona). Usklajenost se nanaša tako na dobo trajanja varstva, kot tudi na trenutek začetka trajanja varstva. Na Hrvaškem in v Bosni in Hercegovini varstvo pravic producentov prvega posnetka filma ni urejeno.

Pravice radiodifuznih organizacij so urejene v Sloveniji (138. člen slovenskega zakona), na Hrvaškem (120. b. člen hrvaškega zakona) in v Makedoniji (130. člen makedonskega zakona). Ureditev varstva je usklajena z ureditvijo v ES (4. odstavek 3. člena direktive). Usklajenost se nanaša na dolžino trajanja varstva pravice 50 let kot tudi na trenutek, od katerega začne varstvo teči, tj. od »prvega radiodifuznega oddajanja.« Bosna in Hercegovina varstva pravice radiodifuznih organizacij ne ureja.

Ureditev varstva trajanja avtorske pravice in sorodnih pravic je v Bosni in Hercegovini v primerjavi z zahtevami Direktive Sveta ES 93/98/EEC popolnoma neusklajena. Z varstvom ne pokriva vseh predmetov varstva avtorske pravice in sorodnih pravic. Tako ne ureja varstva avtorske pravice za dela, za katerega se ne računa rok od dneva smrti avtorja, ki ni bilo dostopno javnosti, varstva predhodno neobjavljenega dela, po prenehanju avtorske pravice in varstva kritik ter znanstvenih objav, ko so postale javna dobrina. Glede varstva sorodnih pravic ureja le varstvo pravic izvajalcev, ne pa tudi pravic proizvajalcev zvočnih zapisov, prvega posnetka filma in radiodifuznih organizacij.

Razlikuje se tudi v dobi trajanja njihovega varstva in sicer v vseh primerih medsebojnih primerjav. Pri posameznih primerih varstva pa se razlikuje tudi v določitvi trenutka, od katerega se varstvo šteje. V primerjavi s potrebo po nadaljnjih spremembah nacionalne zakonodaje v smeri njihove harmonizacije s predpisi ES bo Bosna in Hercegovina morala to področje urediti popolnoma na novo.

Pri tem naj še opozorim, da so tako varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic v času osamosvajanja in kar nekaj let po njem imele tudi Slovenija, Hrvaška in Makedonija. Vse tri pa so na tem področju uvedle določene spremembe takrat veljavnega zveznega Zakona o avtorski pravici ali pa na tem področju sprejele nove zakone, s katerimi so področje uredile povsem na novo. S tem so prispevale k svoji večji usklajenosti s predpisi ES, natančneje z Direktivo Sveta ES 93/98/EEC.

Večja odstopanja se kažejo tudi v ureditvi varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v nacionalni zakonodaji Hrvaške. Slednja prav tako kot Bosna in Hercegovina še vedno močno odstopa od primerljive ureditve v ES. Tudi sama še ni sprejela svojega lastnega zakona, ki bi celovito urejal področje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic. Sprejela je nekaj

sprememb prevzetega zveznega starega jugoslovanskega zakona, kar jo sicer postavlja v nekoliko ugodnejši položaj v primerjavi z Bosno in Hercegovino. Nekoliko boljši položaj se nanaša na dobo trajanja varstva avtorske pravice, ki je sedaj podaljšana na 70 let, ter na ureditev varstva avtorske pravice v primeru, kadar gre za več avtorjev. V ostalih primerih varstva avtorske pravice je ostala na istem nivoju, kot je bila v času svoje osamosvojitve. Na področju dobe trajanja varstva sorodnih pravic pa ni storila prav ničesar. Tako tudi Hrvaška v primerjavi z ureditvijo, ki velja v ES, ostaja neusklajena.

Slovenija in Makedonija sta na področju varstva avtorske in sorodnih pravic sprejeli svoje lastne nacionalne zakone, s katerimi je star jugoslovanski zvezni Zakon o avtorski pravici iz leta 1978, ki sta ga ob osamosvojitvi prevzeli tudi v svojo nacionalno zakonodajo, prenehal veljati.

Makedonija bo morala za svojo popolno usklajenost področja dobe trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v nasprotju s Hrvaško ter Bosno in Hercegovino storiti le nekaj manjših sprememb. Ustrezneje bo morala urediti trenutek, od katerega se računa trajanje varstva avdiovizualnih del ter varstva predhodno neobjavljenih del. Glede trajanja varstva sorodnih pravic bo potrebno nekoliko prilagoditi trenutek, od katerega se prične šteti varstvo zvočnih zapisov oziroma fonogramov.

Slovenija v svoji nacionalni zakonodaji ureja varstvo trajanja avtorske pravice in sorodnih pravic tako, kot predvideva tudi Direktiva Sveta ES 93/98/EEC. Popolno uskladitev je dosegla z zadnjo novelo zakona, tako da na tem področju nove spremembe ne bodo potrebne.

Na področju harmonizacije trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic je v primerjavi z ostalimi preučevanimi državami, v najugodnejšem položaju Slovenija. Sledi ji Makedonija s potrebo po nekaterih dodatnih spremembah. Na predzadnjem mestu je Hrvaška, ki je v svojo nacionalno zakonodajo že uvedla posamezne spremembe v smeri harmonizacije. Prav na skrajnem robu je Bosna in Hercegovina, ki za ureditvijo v ES močno zaostaja.

Pristop ES do posamezne države, ne glede na to, da so bile nekoč povezane v skupno državo, je popolnoma individualiziran. S pomočjo svojih organov in sprejemanjem pravnih aktov, ki se nanašajo nanje, sledi razvoju in napredku vsake države. Med drugim obsega tudi pregledovanje oziroma predstavitev zakonodaje države, oceno njene usklajenosti in navedbo morebitnih predlogov za prehodne rešitve ali predvidenih težav pri izvajanju usklajene zakonodaje (Prek, 1998, str. 405).

## **4.2 NADALJNJA PRIZADEVANJA ZA RAZVOJ VARSTVA AVTORSKE PRAVICE IN SORODNIH PRAVIC**

Zavedanje, da je človekov um eno glavnih vodil tehnološkega in kulturnega razvoja, je botrovalo k vzpostavitvi sistema zavarovanja in nagrajevanja ustvarjalnih in izumiteljskih dosežkov ter tako k stimuliranju ljudi in k nadaljnjemu ustvarjanju ali izumljanju. Na začetku je to bila nuja, kasneje pa je prav ta zaščita intelektualni kapital postavila na piedestal nad vsemi oblikami lastnine (Bogataj, 2000, str. 29). Avtorska dela uživajo poseben pravni status, ki ga zaznamuje dejstvo, da s samo stvaritvijo avtorskega dela ipso facto nastane avtorska pravica z vsemi posledicami (Trampuž, 2000a, str. 1283). Avtorska pravica je absolutna pravica, ki avtorju daje izključne pravice na avtorskem delu (Ilc, 2000, str. 1000).

Varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic je še vedno predmet nadaljnjega razvoja, tako v okviru mednarodnega okolja kot tudi v nacionalnih pravnih okoljih. Stanje, ki je sedaj uveljavljeno na mednarodnem področju tako v okviru mednarodnih konvencij in sporazumov kot tudi pravnih aktov v okviru ES in nacionalnih zakonodaj, zagotovo še ni doseglo takšne stopnje razvoja, da bi lahko brez pomisleka zagotovili, da nadaljnjih potreb po uvajanju novosti na tem področju ni.

Razvoj varstva avtorske pravice in sorodnih pravic lahko razumemo na različne načine, med drugim tudi kot doseganje visokega nivoja njihovega varstva v okviru nacionalnih zakonodaj, kot predpogoj, ki mora biti izpolnjen npr. pri vključevanju držav v mednarodne integracije, v katerih je razvoj varstva tudi sicer na višjem nivoju. V mislih imam predvsem razvoj nekega standarda, ki so ga druge države že dosegle. Razvoj varstva avtorske pravice in sorodnih pravic pa lahko razumemo tudi drugače, npr. kot razvoj novih oblik varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, ki so in bodo posledica določenega razvoja tehnologije.

### **4.2.1 Prizadevanje za razvoj varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v državah, vključenih v SAP**

Prizadevanje za razvoj varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v državah, vključenih v SAP, poteka poleg razvoja in uresničevanja drugih ciljev, ki so si jih postavile ES in države, vključene v SAP. V ospredju je sicer vzpostavitev stabilnosti in miru v regiji, poleg tega pa so v SAA, ki jih države, vključene v proces SAP, sklepajo z ES, vključene tudi zahteve po spoštovanju načel demokracije, človekovih pravic in prava. SAA merijo tudi na vzpostavitev cone proste trgovine z ES, z njimi se urejajo pravice in obveznosti na področju konkurence, pravne države, intelektualne lastnine ter njihovo uveljavljanje (Report from the Commission, The Stabilisation & Association process (SAP): First Annual Report, 2002).

Države, vključene v SAP, so v preteklem desetletju iz ES, v obliki različnih programov, prejele preko 5 milijard Evrov pomoči. V prvi polovici devetdesetih let je ES sredstva usmerjala predvsem na najnujnejšo pomoč s programom ECHO in Obnova. Program ECHO predvideva človekoljubno pomoč v obliki najnujnejše oskrbe ter tehnične in sorodne pomoči, sredstva iz programa Obnova pa so bila namenjena predvsem potrebam regije, ki so nastale zaradi konfliktov, v smislu rekonstrukcije in rehabilitacije ter sprave med v konflikt vpletenimi stranmi in preprečevanju ponovnih sovražnosti. Namen teh sredstev je bil usmerjen v uveljavljanje Dajtonskega sporazuma in sporazuma iz Erduta ter v vzpostavitev osnovne stabilnosti regije, vključene v SAP.

**Tabela 12: Podpora Evropske skupnosti regiji, vključeni v SAP 1990 – 2000 (milijoni Evro)**

Država	Skupaj 90 – 95	Skupaj 96 – 00	Skupaj
Albanija	363	549	912
BIH	495	1.665	2.160
Croatia	205	161	366
FRY (Č.Gora, Srbija)	171	519	690
FRY (Kosovo)	0	783	783
Makedonija	97	314	411
Regija	98	129	227
Skupaj	1.429	4.120	5.549

**Vir: CARDS Assistance Programme to the Western Balkans, Regional strategy paper 2002 – 2006, str. 17**

V letu 1997 je bil predviden tudi program Phare, ki vsebuje daljnosežnejšo perspektivo, saj se osredinja na elemente razvoja, npr. na razvoj institucij (CARDS Assistance Programme to the Western Balkans, Regional strategy paper 2002 – 2006, 2001, str. 17).

Podrobnejši pregled podpore ES, ki jo je v letih 1990 – 2000 usmerila v države, vključene v SAP, je razviden v tabeli številka 12. V tabelah številka 13, 14 in 15 pa je podpora ES prikazana tudi po posameznih letih in programih.

Viri so bili predvideni tudi za podporo novim vladnim strukturam in civilni upravi, vključno z Bosno in Hercegovino in Kosovom, kot tudi prehodu meje, demokraciji, človekovim pravicam, izobraževanju in medijem.

Vendar uporaba treh različnih programov (Obnova, Echo in Phare) v obdobju vključevanja držav v proces SAP ni več ustrezala, zato je Komisija ES na začetku izvajanja SAP združila podporo v okviru enotnega programa CARDS.

**Tabela 13: Podpora Evropske skupnosti državam Jugovzhodne Evrope, v obdobju 1991 – 2000 (program Phare in Obnova): Hrvaška (milijoni Evrov)**

Hrvaška	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Skupaj
Obnova						10,99	8,59	15,00	11,50	18,34	64,42
Media				0,09	0,31	0,72	1,67	0,59			3,38
Demokracija, člov. pravice						0,70	2,20	0,60	0,21	0,97	4,68
Specifične akcije								1,00	0,42		1,42
Humanit. pomoč (ECHO)		204,77			38,43	21,15	14,50	6,95	6,50		292,30
Skupaj		204,86			38,74	33,56	26,96	24,14	18,63	19,31	366,20

**Vir: CARDS Assistance Programme to the Western Balkans, Regional strategy paper 2002 – 2006, str. 51**

**Tabela 14: Podpora Evropske skupnosti državam Jugovzhodne Evrope, v obdobju 1991 – 2000 (program Phare in Obnova): Makedonija (milijoni Evrov)**

Makedonija	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Skupaj
Phare/ Obnova	60,00				25,00	25,00	33,00	25,00	68,20	21,20	257,40
Media (1)				0,05	0,28		0,21	0,28	0,50		1,32
Demokracija, člov. pravice							0,50	0,20	0,10	0,52	1,32
Humanit. pomoč (ECHO)	36,52				9,15				39,81	5,35	90,83
Makroekon. (DG ECFIN)							40,00			20,00	60,00
Skupaj	96,57				34,43	25,00	73,71	25,48	108,61	47,07	410,87

Vir: CARDS Assistance Programme to the Western Balkans, Regional strategy paper 2002 – 2006, str. 51

**Tabela 15: Podpora Evropske skupnosti državam Jugovzhodne Evrope, v obdobju 1991 – 2000 (program Phare in Obnova): Bosna in Hercegovina (milijoni Evrov)**

BIH	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Skupaj
Phare/ Obnova						228,12	207,07	188,26	118,36	100,85	842,66
Specifične akcije					70,00	65,40	39,90	15,00	30,90	3,96	225,16
Media (1)				0,21	0,65	1,65	4,09	2,24			8,84
Demokracija, člov. Pravice					0,70	4,80	4,80	1,80	0,79	0,62	13,51
Humanit. pomoč (ECHO)	495,26				145,03	142,45	105,00	87,95	58,90	0,40	1.034,99
Makroekon. (DG ECFIN)									15,00	20,00	35,00
Skupaj	495,47				216,38	442,42	360,86	295,25	223,95	125,83	2.160,16

Vir: CARDS Assistance Programme to the Western Balkans, Regional strategy paper 2002 – 2006, str. 51



V okviru programa CARDS je ES za Hrvaško, Makedonijo ter Bosno in Hercegovino za doseg ciljev SAP (med katerimi je tudi harmonizacija zakonodaje, ki ureja varstvo intelektualnih pravic) v obdobju 2002 – 2004 namenila naslednjo podporo:

- Hrvaški: 168 milijonov Evrov v okviru nacionalnega in 23 milijonov Evrov v okviru regijskega programa (Country Strategy paper for Croatia 2002 – 2006 CARDS, 2001, str. 6)
- Makedoniji: 110,5 milijonov Evrov v okviru nacionalnega in 20 milijonov Evrov v okviru regijskega programa (CARDS Assistance Programme, Former Yugoslav Republic of Macedonia, 2002 – 2006, 2001, str. 6)
- Bosni in Hercegovini: 172,4 milijonov Evrov v okviru nacionalnega in 23 milijonov Evrov v okviru regijskega programa (Bosnia and Herzegovina, Country Strategy Paper, 2002 – 2006, 2001, str. 5).

Pričakovati je, da bodo države, vključene v SAP, upoštevajoč sredstva iz programa CARDS, ki so namenjena uresničitvi ciljev procesa, tudi na področju varstva intelektualne lastnine v prihodnjih letih lažje dosegle raven standardov varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, ki ga je dosegla ES, še zlasti kar zadeva trajanje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic.

#### ***4.2.2 Potrebe po razvoju varstva določenih področij avtorske pravice in sorodnih pravic na mednarodnem področju***

Zaradi nenehnega in hitrega razvoja tehnologije smo priča pojavu novih potreb po ureditvi področja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, saj določena vprašanja na mednarodnem področju kot tudi v okviru nacionalnih zakonodaj še niso ustrezno urejena.

Naj najprej omenim ureditev varstva sorodne pravice radiodifuznih organizacij. Danes je skoraj težko verjeti, da je praktično edina mednarodna konvencija, ki ureja varstvo sorodnih pravic za radiodifuzne organizacije, Rimska konvencija iz leta 1961. V času njenega sprejetja ni bilo niti TV slike v barvni tehniki niti videorekorderjev in kaset. V radiodifuziji se nista uporabljala satelit ali kabel, kaj šele digitalna tehnologija in Internet, ki utegne stvari v bodoče spremeniti tudi na področju radiodifuzije. V današnjem času pa je piratstva na področju radiodifuzije čedalje več, npr. snemanja oddaje druge radiodifuzne organizacije z velikega zaslona, nameščenega na športnem prizorišču (Bergant-Rakočević, 2000, str. 14). Prizadevanja radiodifuznih organizacij za posodobitev ureditve sorodne pravice RTV organizacij, ki bi v okolju tržne konkurence zavarovala rezultate njihove skupne finančne, organizacijske in tehnične dejavnosti v smislu njihove prilagoditve sedanji stopnji

tehnološkega razvoja, so velike. Prizadevanja za rešitev tega vprašanja odraža predlog Konvencije WIPO o pravicah radiodifuznih organizacij iz leta 1998.

Kot drugi primer naj omenim odprta elektronska okolja. Ob tej priložnosti lahko tudi ugotovimo, da obstaja na področju odprtih elektronskih okolij, kot je npr. Internet, kar nekaj odprtih vprašanj. Internet je najhitreje razvijajoči se medij (Puharič, 1997, str. 1063). Eden takih problemov je posredovanje glasbe po Internetu, ko nekdo datoteko z glasbenim zapisom naloži na internetni strežnik in jo naredi dostopno uporabnikom. Gre za fiksiranje avtorskega dela v elektronski obliki na trdem disku internetnega strežnika (Makarovič, 2000, str. 34).

V odprtih elektronskih okoljih je prisotno tudi iskanje novih možnosti dostopnosti uporabnikom, v katerih se pojavlja tudi fotografija. V okviru precejšnje konkurence na področju fotografije se s pomočjo Interneta ta možnost ponuja tudi fotografom in galeristom. Na Internetu se tako pojavlja množica fotografij v obliki predstavitev strani, pa tudi pravih spletnih galerij (Sluga, 2002, str. 25). Na Internetu pa najdemo tudi digitalizirano glasbo, vsakomur brezplačno dostopno preko Interneta s pomočjo NP3, od koderkoli in kadarkoli (Bogataj, 2000, str. 29). V odprtih elektronskih okoljih se pojavljajo tudi druga avtorska dela, npr. računalniški programi, ki jih z enostavnim klikom prenesemo na svoj računalnik, slike, književna besedila, filmi ipd.

Tudi v prihodnosti lahko pričakujemo, da se bodo pojavljale vedno nove in nove oblike del, ki brez ustrezne ureditve trajanja varstva avtorske pravice ne bodo zaščiteni, pojavljale pa se bodo tudi vedno nove oblike fiksiranja le-teh na materialno podlago. Pričakovati je tudi razvoj posameznih novih sorodnih pravic. Države, ki bodo zanemarile razvoj na področju varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, bodo prav hitro postale področja brez ustvarjalne in kreativne iniciative. Tržišče jih bo iz svojih aktivnosti prav kmalu izločilo.

K čedalje večji pozornosti glede vprašanj na področju intelektualne lastnine nas vodi tudi naraščajoči ekonomski pomen pravic intelektualne lastnine kot zasebnih pravic (Puharič, 1998, str. 748).

## **5 SKLEPNE UGOTOVITVE**

Iz vsega navedenega ugotavljam, da je področje pravne ureditve trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic zaradi svojega vpliva, ki odseva v kulturnem, ekonomskem in socialnem življenju posamezne države in celotne mednarodne skupnosti, neprenehoma predmet sprememb v smislu svojega nadaljnjega razvoja. Razvoj njihovega varstva poteka tako na mednarodnem področju kot tudi v okviru nacionalnih zakonodaj. Kljub ugotovitvi, da se je harmonizacija varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v ES pričela razmeroma pozno in da le ta obsega kulturno-politične razsežnosti šele dandanes, želim posebej poudariti

pozitivna prizadevanja ES za harmonizacijo in razvoj ureditve varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, ki s pomočjo podpore ES poteka v državah članicah ES, pridruženih državah članicah in državah, vključenih v SAP. Poudariti želim tudi njena prizadevanja v okviru drugih mednarodnih organizacij.

Danes je primarna naloga Evropske skupnosti njena širitev, za delovanje notranjega trga ES pa tudi sama ocenjujem, da ima varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic bistven vpliv na njegovo delovanje. Pri tem imam v mislih predvsem uresničitev načela prostega pretoka blaga in storitev, prepoved kartelov in varstvo pred nelojalno konkurenco. Menim, da je odločitev ES, da med drugimi obveznostmi v pridružitvenih sporazumih in SAA uredi tudi obveznosti držav pogodbenic za vzpostavitev visoke stopnje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, pravilna. Podobno ocenjujem, da so v obojestransko korist tudi obveznosti v zvezi z izpolnjevanjem pogoja delujoče tržne ekonomije in prevzemom obstoječega pravnega sistema. Izpolnitev navedenih obveznosti je namreč ključnega pomena za države na poti v ES.

Vpliv varstva avtorske pravice in sorodnih pravic na kulturnem področju prihaja dandanes vse bolj do izraza, ugotovila sem, da se v ES ustvarja skupna kulturna dediščina, ki ima vpliv na področje proizvodnje blaga in storitev in s tem na notranji trg ES. Avtorji, izvajalci in ostali imetniki avtorske in sorodnih pravic pa so za ustvarjanje kulturnih vrednot mnogo bolj motivirani, če zaupajo v učinkovito varstvo stvaritev. Njihovo zaupanje pomeni spet večjo kreativnost in spet vpliv na področje proizvodnje blaga in storitev.

V ospredje naše pozornosti postavljam tudi vpliv varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, ki odseva na ekonomskem področju. Odraža se predvsem v razvoju učinkovite konkurence, odpravljanju protekcionističnih ovir za svoboden prehod blaga in storitev, v izboljšanju ukrepov za preprečevanje pojava ponaredkov in piratskega blaga na tržišču, vzpodbujanju investicij, v rasti proizvodnje, pojavu novih storitev, digitalizaciji postopkov, internetnih storitvah ipd. Vpliv se kaže tudi v okviru široke palete različnih industrij, npr. v informacijski in zabavni industriji, v založništvu, glasbeni industriji, filmski industriji, televiziji, ipd. Kot je razvidno iz naštetega, je področje, ki ga pokriva in razvija, zelo široko. K temu pa bi rada dodala misel, da se prav z vsakim izmed naštetih področij, tako kot večina ljudi, sama srečujem pravzaprav tudi večkrat na dan, npr. z računalniškimi programi, ki so postali redni spremljevalec življenja, računalniškimi igricami, izdajami knjig, glasbo, radijskimi oddajami, televizijskimi filmi. Z varstvom avtorske pravice in sorodnih pravic se pravzaprav srečujem na vsakem koraku. Prav zaradi tega lahko podam tudi misel, da raven varstva avtorske pravice in sorodnih pravic vpliva tudi na življenje posameznika. Vpeti smo v njihov razvoj, ne da bi se tega pravzaprav zavedali, to bi opazili npr. šele takrat, ko na tržišču, zaradi neučinkovitega varstva, ne bi našli npr. računalniškega programa, ki ga potrebujemo, imetnik avtorske pravice pa bi nam prijazno pojasnil, da ga nimamo zato, ker meni, da v naši državi nismo dovolj poskrbeli za učinkovito varstvo avtorske pravice. Vesela sem, da kljub oceni o visoki stopnji računalniškega piratstva (glej str. 47), ki me je pravzaprav presenetila, lahko zapišem, da so se v Sloveniji pričele intenzivne aktivnosti tržnih inšpektorjev, carine in organizacije

antipiratskih združenj, ki delujejo v smeri preprečevanja pojava ponaredkov in piratskega blaga. Pričakujem, da bo ta ocena stopnje računalniškega piratstva iz leta v leto nižja.

Varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic ima vpliv tudi na socialno področje. Nove ideje vodijo k razvoju novih proizvodov in postopkov, ti pa zagotavljajo nove zaposlitve. Zmanjšuje se pojav ponaredkov in piratskega blaga, kar pa vpliva na ohranitev delovnih mest. Pozitiven vpliv na nove zaposlitve in ohranjanje delovnih mest ocenjujem kot vrednoto, saj viša stopnja zaposlenosti in kupno moč prebivalstva, ta pa vpliva, med drugim, tudi na proizvodnjo blaga in storitev.

Kot smo ugotovili, je navedene vplive preučila tudi ES, ki je področje trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic uredila z Direktivo Sveta ES 93/98/EEC. Upoštevajoč značilnosti, namen in učinek direktiv kot pravnega instrumenta, je z direktivo določila »rezultat, ki mora biti dosežen« v nacionalnih zakonodajah držav članic ES. Brez harmonizacije predpisov nacionalne zakonodaje držav članic ES na področju trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic svobodno gibanje proizvodov in storitev ni mogoče, ne da bi bila, med drugim, pri tem izkrivljena konkurenca na notranjem trgu ES.

Dotedanje razlike v ureditvah pravnega varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v državah članicah ES so pred harmonizacijo obstajale, kar je popolnoma razumljivo, saj so bile posledica njihovega dotedanjega samostojnega urejanja. K temu je potrebno dodati tudi njihove samostojne aktivnosti pri podpisovanju mednarodnih pogodb s področja varstva intelektualne lastnine. Prisotne so bile razlike v času trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic kot tudi v določitvi trenutka, od katerega se je pričelo računati njihovo varstvo.

Postopek harmonizacije nacionalnih predpisov na področju trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, tj. doseganje »rezultata, ki mora biti dosežen,« ki ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, je v ES že zaključen. Države članice ES so nacionalno zakonodajo morale harmonizirati, z izjemo trajanja varstva kinematografskih del in avdiovizualnih del, do 1. 7. 1995. Nadzor nad aktivnostmi na področju ureditve trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic pa še vedno poteka, saj morajo države članice Komisiji ES nemudoma sporočiti vsak osnutek nacionalnega predpisa, ki se nanaša na priznanje novih pravic. S tem sta zagotovljena kontrola in nadzor nad ustreznostjo nacionalnih predpisov, saj Komisija ES lahko posreduje, kjer so kasnejši nacionalni predpisi nezdružljivi z direktivo. Mnenja sem, da je zagotavljanje nadzora nad sprejemanjem novih predpisov, ki urejajo področje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, potrebno, saj bi v nasprotnem primeru lahko prav hitro na tem področju prišlo do negativnih vplivov, npr. izkrivljanja konkurence, protekcionističnih ovir, večanja pojava ponaredkov in piratskega blaga, zmanjševanja kreativnosti avtorjev, zmanjšanja števila delovnih mest ipd.

ES je na ta način zagotovila visoko raven varstva, ki ustreza zahtevam, potrebnim za pravilno delovanje notranjega trga ES. Po drugi strani je ustvarila tudi ustrezne pogoje za kreacijo književnih, umetniških in drugih del, za investicije v različne segmente, varovane z avtorsko pravico in sorodnimi pravicami, pozitiven vpliv, ki se odraža na socialnem področju ipd.

V obdobju sprejema Direktive Sveta ES 93/98/EEC je v Sloveniji, Hrvaški, Makedoniji ter Bosni in Hercegovini še vedno veljal v posamezne nacionalne rede naštetih držav prevzeti jugoslovanski zvezni Zakon o avtorski pravici iz leta 1978. Na podlagi primerjav, ki sem jih opravila v specialističnem delu, tudi sama ocenjujem, da je bil zakon zastarel in da praktično v ničemer ni ustrezal potrebam ter smerem nadaljnjega razvoja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic. Ugotovila sam, da je ta zakon pravzaprav v vseh pomembnih določbah, ki se nanašajo na trajanje varstva avtorske pravice, neusklajen z ureditvijo v ES. Verjamem, da je anekdota ameriške avtorice Erice Jong resnična in kaže na negativni sloves Jugoslavije kot kršiteljice avtorskih pravic vseh vrst. Tudi sama se spomnim, kako lahko je bilo konec osemdesetih let v rubriki oglasov številnih računalniških revij za nekaj drobiža naročiti atraktivne računalniške igrice za takratne računalnike Commodore in Spectrum.

Ne glede na sloves zastarelega in neučinkovitega zakona pa v procesu sprejemanja nove nacionalne zakonodaje posamezne države ta zakon ni bil med prvimi, ki bi bil deležen potrebnih sprememb. V teh državah je bila odzivnost na potrebe po spremembah zelo različna. V posameznih državah je takoj po razdružitvi vladalo vojno stanje (npr. na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini), zato ocenjujem, da je bil prav to vzrok, da so se njihove takratne nacionalne zakonodajne in mednarodne aktivnosti usmerile na druga področja.

Slovenija je bila prva, ki je sprejela svoj nov nacionalni zakon. To je bil Zakon o avtorski pravici in sorodnih pravicah iz leta 1995. Z zakonom je področje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic uredila na novo in sodobno. Hkrati je potrebno ugotoviti tudi to, da je pri novem urejanju tega področja sledila tako mednarodnim konvencijam, h katerim je pristopila kot samostojna država, kot tudi Direktivi Sveta ES 93/98/EEC. Z novim zakonom še ni dosegla popolne usklajenosti z omenjeno direktivo, zato je v letu 2001 sprejela novelo zakona, s katero je varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic popolnoma uskladila z določbami Direktive Sveta ES 93/98/EEC. Tudi primerjava, ki sem jo opravila v tem specialističnem delu, potrjuje trditev, da je doba trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v Sloveniji harmonizirana z navedeno direktivo. Slovenija mora sedaj zagotoviti uveljavitev sprejete zakonodaje ter učinkovito sodno varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic.

Zakonodajo na področju intelektualne lastnine izvajajo v Sloveniji Urad RS za intelektualno lastnino, Urad RS za varstvo in registracijo sort rastlin, Urad RS za priznavanje označb kmetijskih pridelkov oziroma živil, sodišča, policija in carina ter kolektivne organizacije za uveljavljanje avtorskih pravic. Glede na ugotovitve za nadzor pooblaščenih organov, npr. tržne inšpekcije, po opravljenih nadzorih v preteklih in letošnjem letu, ocenjujem, da naštetih

organi v tem trenutku še vedno nimajo dovolj velikega vpliva na dogajanje na našem tržišču. Vsekakor menim, da obstaja potreba po povečanju njihove vloge na področju varstva avtorske pravice in sorodnih pravic.

Mnogo sprememb in napredovanja v smeri uskladitve s predpisi ES je v svojo nacionalno zakonodajo uvedla tudi Makedonija. Tudi slednja je sprejela svoj lastni zakon, s katerim je v letu 1996 popolnoma na novo uredila področje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic. Med drugim je pomembne spremembe vnesla tudi na področje varstva trajanja avtorske pravice in sorodnih pravic. Tudi ta zakon je bil v letu 1998 noveliran, vendar je primerjava, ki sem jo opravila, pokazala, da kljub temu še ne moremo govoriti o popolni usklajenosti dobe trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic z določbami Direktive Sveta ES 93/98/EEC. Makedonija bo za popolno usklajenost na področju varstva avtorske pravice morala v svojo zakonodajo sprejeti in uveljaviti še nekaj dodatnih sprememb. V primerjavi s potrebo po povečanju vloge osrednjih organov, ki izvajajo zakonodajo na področju intelektualne lastnine v Sloveniji, menim, da je v Makedoniji potrebno mnogo energije in sredstev vložiti tudi v pogoje delovanja le teh, predvsem izboljšanje kadrovskih in tehničnih pogojev.

V nasprotju z ugotovitvami, ki sem jih podala za Slovenijo in Makedonijo, na podlagi opravljene primerjave ureditve dobe trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic na Hrvaškem ter v Bosni in Hercegovini, ki sem ju primerjala z ureditvijo v ES, podobnega mnenja zanj ne morem podati. Ugotovim lahko le to, da sta Hrvaška ter Bosna in Hercegovina od ugotovitve o usklajenosti z določbami Direktive Sveta ES 93/98/EEC še močno oddaljeni. Glede Hrvaške lahko ugotovim, da je na področju varstva avtorske pravice naredila napredek, s katerim je podaljšala dobo trajanja varstva avtorske pravice na posameznih avtorsko zaščiteneh delih in podaljšala dobo trajanja sorodnih pravic, ter uvedla varstvo dveh novih sorodnih pravic. Glede izpolnitev ostalih zahtev je, prav tako kot Bosna in Hercegovina, ostala na ravni ureditve, kakršna je veljala v SFR Jugoslaviji.

Iz ugotovitev, ki se nanašajo na stanje na področju varstva avtorske pravice in sorodnih pravic v Sloveniji, Makedoniji, Hrvaški ter Bosni in Hercegovini, lahko povzamem misel, da se kljub prvotnemu skupnemu izhodišču – jugoslovanskemu zveznemu Zakonu o avtorski pravici iz leta 1978 – stanje v posameznih državah glede trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic močno razlikuje. Vsaka izmed navedenih držav ima z ES sklenjene določene medsebojne pravne akte, iz katerih odseva tudi obveznost posameznih držav po višanju ravni varstva intelektualne lastnine. Med najpomembnejšimi naj naštejemo Pridružitveni sporazum, ki ga je ES sklenila s Slovenijo ter SAA, ki ga je ES sklenila najprej z Makedonijo, nato še s Hrvaško.

ES razvoj varstva avtorske pravice in sorodnih pravic ne prepušča naključju. Menim, da je, glede na motivacijo držav za polnopravno članstvo v ES, primerno, da je ES v okviru sklenjenih medsebojnih SAA umestila tudi določbe, ki državam, vključenim v integracijske

procesu, nalagajo dolžnosti vzpostavitve takega nivoja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, kot ga je razvila ES v procesu harmonizacije zakonodaj držav članic. Državam, vključenim v SAP, je namenila sredstva podpore v okviru različnih programov, ki jih države namenijo izpolnitvi obveznosti, ki jim jih nalagajo SAA.

Na podlagi opravljene primerjave ocenjujem, da je Slovenija že izpolnila vse obveznosti, ki se nanašajo na trajanje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic. Makedonija in Hrvaška pa bosta, če bo vse potekalo po načrtih, to storili v prihodnjih letih.

Upoštevač stanje, ki vlada v Bosni in Hercegovini po vojnem opustošenju, je slednja, kar je razvidno tudi iz podatkov opravljenih primerjav, izmed vseh najbolj oddaljena od visoke stopnje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic in morebitnega hitrega pristopa v članstvo ES. Bosna in Hercegovina je sicer vključena v SAP, vendar je še vedno na stopnji pogajanj za sklenitev SAA.

Ocenjujem, da bo vključenost držav Jugovzhodne Evrope v SAP pozitivno vplivala na doseganje višjega nivoja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic. Slab sloves in zastarelost jugoslovanskega zakona, ki je v tem trenutku še vedno v nespremenjeni obliki veljaven v Bosni in Hercegovini, se bo moral umakniti novim silnicam razvoja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, ki bodo s seboj prinesle predvsem pozitivne posledice na kulturnem, ekonomskem in socialnem življenju tržišča. Pozitivne posledice pa bodo vplivale tudi na življenje povsem povprečnega človeka.

Na podlagi primerjav, ki sem jih opravila v tem specialističnem delu, ocenjujem, da je na področju trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic nedvomno največ storila Slovenija, sledi ji Makedonija. Hrvaška mora v smeri usklajenosti z Direktivo Sveta ES 93/98/EEC storiti kar nekaj sprememb, Bosna in Hercegovina pa popolnoma vse. Vendar na tej poti niso prepuščene same sebi, saj v okviru SAP in SAA prejemajo sredstva, ki so med drugim, namenjena harmonizaciji nacionalne zakonodaje, ki vključuje tudi področje intelektualne lastnine. Ocenjujem, da bodo države, ki ustrezne stopnje varstva avtorske pravice in sorodnih pravic še niso dosegle, s pomočjo teh sredstev v nekaj letih dosegle želeno raven dobe trajanja varstva avtorske pravice in sorodnih pravic. Prednosti in kakovost, ki jih prinaša varstvo avtorske pravice in sorodnih pravic na področje kulture ter na ekonomsko in socialno področje, bodo države, ki ustrezne ravni varstva avtorske pravice in sorodnih pravic še niso dosegle, deležne šele tedaj, ko bodo ustrezno varstvo tudi uveljavile.

Ocenjujem, da bo gospodarsko sodelovanje z ES takrat potekalo na višji ravni in v večjem obsegu, saj bo vzpostavljen pomemben element za delovanje konkurence in odpravljanje protekcionističnih ovir za svoboden prehod blaga in storitev, izboljšani bodo ukrepi za preprečevanje pojava ponaredkov in piratskega blaga na tržišču, prisotno bo vzpodbujanje investicij in rast proizvodnje. Na tržišču se bodo pojavile nove storitve, digitalizacija postopkov, vedno več bo internetnih storitev.

Vsekakor pa je potrebno poudariti tudi to, da na potrebo po nadaljnjem razvoju varstva avtorske pravice in sorodnih pravic vpliva razvoj tehnologije. Poleg novih tehnologij fiksiranja posameznih del na materialno podlago prinese razvoj tehnologije tudi lažji in preprostejši dostop in možnost za neavtorizirano reproduciranje del, ki uživajo varstvo avtorske pravice ali sorodnih pravic. Reprodukcijska in distribucijska avtorskih del, npr. v digitalni obliki, je namreč zelo enostavna in poceni.

Tudi dandanes se pojavljajo potrebe po ustrezni ureditvi varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, ki so posledica že obstoječega tehnološkega razvoja. V mislih imam predvsem Internet, katerega aktivno uporablja vedno več uporabnikov, tako v poslovnem svetu kot tudi vsakdanjem življenju. Tudi sama sem se prepričala, da so preko Interneta digitalizirana avtorska dela, npr. glasbena dela s pomočjo Mp3, vsakemu dostopna brezplačno. Pravzaprav naključni obiskovalec internetne strani niti ne ve, na katerem strežniku in v kateri državi se nahaja server s podatki, saj, kot smo ugotovili, Internet ne pozna državnih meja. Poleg tega pa o tem, da so v ozadju morebitne kršitve avtorske pravice in sorodne pravice, naključni obiskovalec internetne strani niti ne ve. Pravzaprav sem kar prepričana o tem, da se v vsakdanjem življenju veliko ljudi o varstvu avtorske pravice in varstvu sorodnih pravic, ne glede na to, da so z njimi tesno obkroženi, niti ne sprašuje.

Države, ki si prizadevajo vzpostavitev visoke ravni varstva avtorske pravice in sorodnih pravic, kot je vzpostavljena tudi v ES, pa bodo morale poleg že dosežene ravni v prihodnosti upoštevati tudi nadaljnji razvoj njihovega varstva, ki je posledica razvoja tehnologije.

V sklepnih mislih specialističnega dela naj ugotovim, da razvoj varstva avtorske pravice in sorodnih pravic še zdaleč ni zaključen. Trajanje dobe varstva avtorske pravice in sorodnih pravic pa je le eden izmed zelo pomembnih elementov varstva intelektualne lastnine.



## ***LITERATURA IN VIRI***

### **Literatura:**

- Bergant-Rakočević Vesna: Posodobitev sorodnih pravic radiodifuznih organizacij po predlogu WIPO konvencije o pravicah radiodifuznih organizacij. Pravniki, Uradni list d.o.o., Ljubljana, Letnik 54 (1999), 11 – 12, str. 643 – 670.
- Bergant-Rakočević Vesna: Aktualni problemi "TV piratstva" (1. del). Pravna praksa, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 19 (2000), 16, str. 14 – 15.
- Bergant-Rakočević Vesna: Avtorsko pravo: Do tujih avtorskih del brez zavor? Pravna praksa, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 21 (2002), 5, str. 4 – 5.
- Bergant-Rakočević Vesna: Avtorska pravica na televizijski oddaji – neposredni prenos športnega dogodka. Pravniki, Uradni list d.o.o., Ljubljana, Letnik 57 (2002a), 6 – 8, str. 364 – 383.
- Bogataj Maja: Avtorsko pravo v dobi novih tehnologij: nove tehnologije terjajo in omogočajo drugačne mehanizme za spodbujanje. Pravna praksa, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 19 (2000), 36/37, str. 29 – 33.
- Bogataj Maja: Pravno varstvo tehničnih ukrepov za zaščito avtorskih del. Pravna praksa, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 21 (2002), 12, str. 34.
- Chitrakar Urša: Fotografija kot avtorsko delo. Pravniki, Uradni list d.o.o., Ljubljana, Letnik 53 (1998), 11 – 12, str. 723 – 750.
- Davis Jennifer: Intellectual Property Law. London, Edinburgh, Dublin, Butterworths Core Text Series, 2001, 316 str.
- Galič Aleš: Evropsko pravo – mit ali resničnost. Pravna praksa, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 11, (1992), 25, str. 25 – 26.
- Goruppi Walter: Analisi e documentazione: Macedonia. Est – Ovest, ISDEE, Istituto di studie documentazione sull'Europa comunitaria e l'Europa orientale, Trieste, 3, (2002), str. 187 – 204.
- Hamende Benoit: Analisi e documentazione: Bosnia ed Erzegovina. Est – Ovest, ISDEE, Istituto di studie documentazione sull'Europa comunitaria e l'Europa orientale, Trieste, 3, (2002), str. 223 – 231.
- Hostej Simona: Širitev EU in pridružitvene strategije kandidat. Pravna praksa, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 18 (1999), 421, str. 25.
- Igličar Albin: Zakonodajni postopek kot okvir za legitimno in racionalno sprejemanje zakonov. Pravniki, Uradni list d.o.o., Ljubljana, Letnik 57 (2002), 1 – 3, str. 3 – 34.
- Ilc Jože: Razmerje med avtorsko in lastninsko pravico. Podjetje in delo, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 26 (2000), 6/7, str. 1000 – 1006.
- Ilešič Marko: Varstvo intelektualne lastnine v Sloveniji (2.del). Pravna praksa, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 11, (1992), 263, str. 11.

- Ilešič Mirko: Pravna ureditev Evropske gospodarske skupnosti. ČGP Delo – TOZD Gospodarski vestnik, Ljubljana, 1983, 305 str.
- Ilešič Mirko: Pridružitveni sporazum in njegovi učinki v notranjem pravnem redu. Podjetje in delo, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, letnik 23, (1997), 8, str. 1323.
- Ivanjko Šime: Status gospodarskih subjektov v Federaciji Bosne in Hercegovine. Podjetje in delo, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 22, (1996), 4, str. 547.
- Jahkel Žiga, Stražišar Magda: Digitalnim goljufijam po robu. Finance, Gospodarski vestnik, Ljubljana, Letnik 10, (2001), str. 21.
- Jakulin Vid: Kršenje avtorskih pravic na računalniških programih kot prekršek. Pravniki, Uradni list d.o.o., Ljubljana, Letnik 54 (1999), 6 – 8, str. 421 – 427.
- Kilim Ehlimana, Pearson Jenny: Repartition in Bosnia and Hercegovina. University of Linköping, University of Sarajevo, 2001, 85 str.
- Kladošek Roman: Štiridesetim kabelskim operaterjem se te dni izteka rok. Dnevnik, Ljubljana, Letnik 52, (2002), 46, str. 1.
- Krisper-Kramberger: Miha Trampuž – Izbrana poglavja. Pravniki, Uradni list d.o.o., Ljubljana, Letnik 55 (2000), 11 – 12, str. 834 – 837.
- Maček Matjaž: Zgodba o intelektualnem kapitalu. Finance, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 11 (2002), 106, str. 19.
- Makarovič Boštjan: Mp3 in druge oblike internetne glasbe. Pravna praksa, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 19, (2000), 11/12, str. 34 – 35.
- Mežnar Špela: Avtorske moralne pravice kot osebne pravice. Pravniki, Uradni list d.o.o., Ljubljana, Letnik 56 (2001), 6 – 8, str. 386 – 403.
- Mežnar Špela: Izbrani problemi ameriške sodne prakse s področja avtorskega prava. Pravniki, Uradni list d.o.o., Ljubljana, Letnik 57 (2002), 1 – 3, str. 82 – 103.
- Možina Damjan: Internet in varstvo potrošnikov v mednarodnem zasebnem pravu. Pravniki, Uradni list d.o.o., Ljubljana, Letnik 22 (2000), 4 – 5, str. 323 – 345.
- Oman Branko: Avtorska pravica. Podjetje in delo, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 22, (1996), 4, str. 448 – 462.
- Panjek Paolo: Analisi e documentazione: Slovenia. Est – Ovest, ISDEE, Istituto di studie documentazione sull'Europa comunitaria e l'Europa orientale, Trieste, 3, (2002), str. 93 – 109.
- Panjek Paolo: Analisi e documentazione: Croazia. Est – Ovest, ISDEE, Istituto di studie documentazione sull'Europa comunitaria e l'Europa orientale, Trieste, 3, (2002), str. 111 – 129.
- Perše Zoran: Varstvo in zaščita avtorskih pravic v digitalnem okolju. Pravna praksa, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 19, (2000), 36/37, str. 34 – 38.
- Perše Zoran: Elektronsko poslovanje in avtorske pravice. Podjetje in delo, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 20, (2001), 2, str. 213.
- Piano Andrej: Označevanje pravic intelektualne lastnine. Pravna praksa,

Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 16, (1997), 22, str. 8 – 10.

- Pogačnik Miha: Izbrani pravno-institucionalni vidiki širitve Evropske unije. Pravniki, Uradni list d.o.o., Ljubljana, Letnik 54 (1999), 9 – 10, str. 509 – 530.
- Pogačnik Miha: Strategija širitve Evropske unije. Pravna praksa, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 19, (2000), 35, str. 15 – 20.
- Prechal Sacha: Directives in European Community Law, A Study on EC Directives and their Enforcement by National Courts. Amsterdam: Oxford European Community Law Series, December 1994, 394 str.
- Prek Miro: Pravo gospodarskih družb – uskladitvene zahteve "Evrope." Pravna praksa, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 17, (1998), 14/15, str. 2 – 5.
- Prek Miro: Primarni viri prava Evropskih skupnosti in Evropske unije. Pravniki, Uradni list d.o.o., Ljubljana, Letnik 56 (2001), 9 – 10, str. 525 – 559.
- Puharič Krešo: Pravno varstvo računalniških programov. Podjetje in delo, Ljubljana: Gospodarski vestnik, d. d., Letnik. 22, 1996, št. 5. str. 1025 – 1031.
- Puharič Krešo: Skupina avtorjev: Intellectual property reading material. Pravniki, Uradni list d.o.o., Ljubljana, Letnik 51 (1996a), 1 – 3, str. 131 – 132.
- Puharič Krešo: Nova pravna vprašanja intelektualne lastnine v odprtih elektronskih okoljih. Podjetje in delo, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 23, (1997), 6/7, str. 1063 – 1071.
- Puharič Krešimir: Conciliation as a Method of Settlement of International Commercial Disputes. Croatian Arbitration Yearbook. Zagreb, Vol. 4 (1997a), str. 155 – 165.
- Puharič Krešo: Razvojnost pravne ureditve prenosa in odstopa uporabe pravic intelektualne lastnine. Podjetje in delo, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 24, (1998), 6/7, str. 748 – 752.
- Puharič Krešimir: Diane Rowland et Elizabeth MacDonald: Information Technology Law. Pravniki, Uradni list d.o.o., Ljubljana, Letnik 53, (1998a), 4 – 5, str. 340 – 341.
- Puharič Krešo: Volker Boehme-Neßler: Cyber Law. Pravniki, Uradni list d.o.o., Ljubljana, Letnik 56, (2001), 11 – 12, str. 842 – 843.
- Repanšek Jaka: Društvo državnih tožilcev Slovenije: O avtorju in varstvu njegove stvaritve. Pravna praksa, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 16, (1997), 375, str. 39.
- Sajovic Bogomir: O posegih v avtorsko pravo – Martin Chakraborty: Das Rechtsinstitut der freien Benutzung in Urheberrecht. Pravniki, Uradni list d.o.o., Ljubljana, Letnik 54, (1999), 4 – 5, str. 303 – 306.
- Singer Mladen: Commercial Arbitration as a Means for Resolving Industrial Property and Transfer of Technology Disputes. Croatian Arbitration Yearbook. Zagreb, Vol. 3 (1996), str. 107 – 126.
- Sluga Dejan: Fotografija še vedno na robu trga. Finance, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 11, (2002), 121, str. 25.

- Strobl Majda, Kristan Ivan, Ribičič Ciril: Ustavno pravo SFR Jugoslavije. Ljubljana, Časopisni zavod Uradni list RS Slovenije, 1986, 423 str.
- Strojnik Gregor: Novejši trendi pravne zaščite programske opreme – preskok v patentno ero. Pravna praksa, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 20, (2001), 8, str. 28.
- Šabec Andreja: Sporazum TRIPs. Mednarodno poslovno pravo. Center za mednarodno sodelovanje in razvoj, Ljubljana, Letnik XIV, (2002), 156, str. 11 – 13.
- Trampuž Miha: Avtorsko pravo v praksi: zbirka predpisov, mednarodnih sporazumov, literature, odločb in organizacij s področja avtorskega prava Jugoslavije. Ljubljana, Gospodarski vestnik, d. d., 1991. 236 str.
- Trampuž Miha: Direktiva Sveta Evropskih skupnosti z dne 14. maja 1991 o pravnem varstvu računalniških programov. Pravna praksa, Gospodarski vestnik, d.d., Letnik 11, (1992), 263, str. 16.
- Trampuž Miha: Avtorskopravno varstvo pred računalniškim piratstvom. Pravna praksa, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 14, (1995), 319, str. 8.
- Trampuž Miha, Oman Branko, Zupančič Andrej: Zakon o avtorski in sorodnih pravicah s komentarjem. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 1997. 472 str.
- Trampuž Miha: Avtorsko pravo: izbrana poglavja. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2000. 171 str.
- Trampuž Miha: Avtorska dela, ki nastanejo na univerzi. Podjetje in delo, Gospodarski vestnik d.d., Letnik 26, (2000a), 6, str. 1283.
- Trampuž Miha: Avtorska pravica na jezikovnem prevodu. Podjetje in delo, Gospodarski vestnik d.d., Letnik 28, (2002), 6, str. 1086 – 1096.
- Trstenjak Slavko: Bistvo moralnih upravičenj avtorskega prava. Pravnik, Uradni list d.o.o., Ljubljana, Letnik 52, (1997), 4 – 5, str. 269 – 299.
- Zupančič Andrej: Nova ureditev sorodnih pravic v ZASP. Podjetje in delo, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 22 (1996), 4, str. 463 – 482.
- Zagorac Željka: DZ bo zatrl piratstvo. Gospodarski vestnik d.d., (2001), 36, str. 3.
- Zupančič Andrej: Sorodne pravice. Podjetje in delo, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 26 (2000), 6/7, str. 1293 – 1301.

#### **Viri:**

- 1998 Regular Report from the Commission of Slovenia's progress towards accession. The European Commission, November 1998, 55 str.
- 1999 Regular Report from the Commission of Slovenia's progress towards accession. The European Commission, 13. oktober 1999, 91 str.
- 2000 Regular Report from the Commission of Slovenia's progress towards accession. The European Commission, 8. november 2000, 99 str.
- 2001 Regular Report from the Commission of Slovenia's progress towards

accession. The European Commission, 13. november 2001, 110 str.

- 2002 Regular Report on Slovenia's progress towards accession. Commission of the European Communities, 9. oktober 2002, 138 str.
- Aktualno: Vrh EU utrl pot uspešni sklenitvi pristopnih pogajanj [URL: <http://evropa.gov.si/aktualno/2002>], 28. 10. 2002, 92 str.
- Autorsko pravo. Brošura Pravni magazin, št. 6. [URL: <http://www.job22.org/magazin5/autorsko.htm>], julij 2001.
- Bernska konvencija za varstvo književnih in umetniški del z dne 24. 7. 1971 (Uradni list SFRJ MP 14/75, 4/86).
- Bosna i Hercegovina danas. [URL: [Http://www.bihpress.ba/bih/politika/politika.htm](http://www.bihpress.ba/bih/politika/politika.htm)], 1. 3. 2002, 2 str.
- Bosnia and Herzegovina, Country Strategy Paper, 2002 – 2006. [URL: [http://europa.eu.int/comm/external\\_relations/see/bosnie\\_herze/csp/02\\_06\\_en.pdf](http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/bosnie_herze/csp/02_06_en.pdf)], 31. 5. 2002, 71 str.
- Bosnia & Herzegovina – the European Contribution. 2002. [URL: [Http://europa.eu.int/comm/external\\_relations/see/bosnie\\_herze/index.htm](http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/bosnie_herze/index.htm).], 1. 3. 2002, 5 str.
- BSA Slovenija, Novice [URL: <http://www.bsa.si/novice.php>], marec 2002, 2 str.
- CARDS Assistance Programme, Former Yugoslav Republic of Macedonia, 2002 – 2006. European Commission [URL: [http://europa.eu.int/comm/external\\_relations/see/fyrom/csp/02\\_06\\_en.pdf](http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/fyrom/csp/02_06_en.pdf)], 22. 10. 2001, 72 str.
- CARDS Assistance Programme to the Western Balkans, Regional strategy paper 2002 – 2006. European Commission [URL: [http://europa.eu.int/comm/external\\_relations/see/docs/cards/sp02\\_06.pdf](http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/docs/cards/sp02_06.pdf)], 22. 10. 2001, 58 str.
- Communications Strategy for Enlargement. 2000. [URL: [http://europa.eu.int/comm/enlargement/communication/pdf/sec\\_737\\_2000\\_en.pdf](http://europa.eu.int/comm/enlargement/communication/pdf/sec_737_2000_en.pdf)], 15.11.2002, 7 str.
- Consolidated version of the Treaty Establishing The European Community. 2. 10. 1997. [URL: [Http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/ec\\_cons\\_treaty\\_en.pdf](http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/ec_cons_treaty_en.pdf).], 31. 5. 2002.
- Consolidated version of the Treaty on European Union. 2. 10. 1994. [URL: [Http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/eu\\_cons\\_treaty\\_en.pdf](http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/eu_cons_treaty_en.pdf)], 31. 5. 2002.
- Contracting Members of Pertinent International Intellectual Property Treaties. [URL: <http://wipo2.wipo.int/process2/report/html/annex2.html>], 31. 5. 2002, 7 str.
- Contracting Parties – Bern Convention for the Protection of Literary and Artistic Works. [URL: <http://www.wipo.org/documents/english/pdf/e-berne.pdf>], 31. 5. 2002, 3 str.
- Contracting Parties – International Convention for the Protection of Performers, Producers and Broadcasting Organisations. [URL: <http://www.wipo.org/documents/english/pdf/k-rome.pdf>], 31. 5. 2002, 2 str.
- Contracting Parties – WIPO Copyright Treaty. [URL: <http://www.wipo.org/documents/english/pdf/s-wpct.pdf>], 31. 5. 2002, 1 str.
- Contracting Parties – WIPO Performances and Phonograms, Ženeva 1996. [URL: <http://www.wipo.org/treaties/ip/performances/index.html>], 31. 5. 2002, 1 str.

- Council Directive 93/98/EEC of 29 October 1993 harmonizing the term of protection of copyright and certain related rights (Official journal NO. L 290, 24/11/1993 P. 0009 – 0013).
- Country Strategy paper for Croatia 2002 – 2006 CARDS. European Commission [URL: [http://europa.eu.int/comm/external\\_relations/see/croatia/csp/02\\_06.pdf](http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/croatia/csp/02_06.pdf)], 22. 10. 2001, 76 str.
- Croatia signs Stabilisation and Association Agreement (SAA), 2001. [URL: [Http://www.osce.org/croatia/news\\_in\\_brief/archive/301001.pdf](http://www.osce.org/croatia/news_in_brief/archive/301001.pdf)], 1. 3. 2002, 1 str.
- Croatia Stabilisation and Association Report, 2002. [URL: [http://europa.eu.int/comm/external\\_relations/see/sap/com02\\_341.pdf](http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/sap/com02_341.pdf)], 4. 4. 2002, 33 str.
- Croatia – the European contribution. [URL: [Http://europa.eu.int/comm/external\\_relations/see/croatia/index.htm](http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/croatia/index.htm)], marec 2002, 4 str.
- Dayton peace agreement. Pariz, [URL: [Http://www.bihpress.ba/BIH/dejton/dejton.htm](http://www.bihpress.ba/BIH/dejton/dejton.htm)], 14. december 1995, 1 str.
- Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the Information Society (Official Journal L 167 , 22/06/2001 P. 0010 – 0019).
- Državni program Republike Slovenije za prevzem pravnega reda Evropske unije do konca leta 2002: Prednostne naloge in časovni okvir. Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za evropske zadeve, [URL: <http://evropa.gov.si/vkljucvanje/prevzem-pravnega-reda>], februar 1999, 4 str.
- Enlargement 2001 [URL: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/report2001/index.htm>], september 2002, 19 str.
- European Union and Southeastern Europe: Regional projects, European Commission Delegation to the Federal Republic of Yugoslavia [URL: [http://www.eudelyug.org/en/eu\\_in\\_see/regional.htm](http://www.eudelyug.org/en/eu_in_see/regional.htm)], september 2002, 9 str.
- Eurostat yearbook, The statistical guide to Europe, Data 1990 – 2000, Theme 1, General statistic. European Commission, 2002 Edition.
- Follow – up to the Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society. [URL: [Http://europa.eu.int/ISPO/infosoc/legreg/dopcs/com96586.html#11](http://europa.eu.int/ISPO/infosoc/legreg/dopcs/com96586.html#11)], 20. 11. 1996.
- Former Yugoslav Republic of Macedonia Stabilisation and Association Report, 2002 [URL: [http://europa.eu.int/comm/external\\_relations/see/sap/com02\\_342.pdf](http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/sap/com02_342.pdf)], 4. 4. 2002, 31 str.
- Green paper, Copyright and Related Rights in the Information Society. The European Commission, Brussels, 19.07.1995, 91 str.
- Internal market [URL: <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l70000.htm>], avgust 2002, 6 str.
- Intellectual property, Europa. [URL: <http://europa.eu.int/cadplus/leg/en/lvb/l26021.htm>], 23.1.2002, 3 str.

- Konvencija o statusu beguncev z dne 28. 7. 1951 (Uradni list FLRJ 7/60).
- Konvencija o statusu oseb brez državljanstva z dne 28. 9. 1954 (Uradni list 8/59).
- Konvencija o ustanovitvi Svetovne organizacije za intelektualno lastnino z dne 14. 7. 1967 (Uradni list SFRJ MP 31/72).
- Konvencija za varstvo izvajalcev, proizvajalcev fonogramov in radiodifuznih organizacij (Rimska konvencija) z dne 26. 10. 1961 (Uradni list RS MP št. 8/1996).
- Ley de Propiedad Intelectual. Ministerio de culture; Real decreto legislativo 1/1996 de 12. abril. [URL: [http://www.mcu.es/Propiedad\\_Intelectual/anexos/LeyProp\\_Intelectual\\_mod171.pdf](http://www.mcu.es/Propiedad_Intelectual/anexos/LeyProp_Intelectual_mod171.pdf)], 12. 4. 1996.
- Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah z dne 16. 12. 1966 (Uradni list SFRJ7/71).
- Načelna pravna mnenja in pravna mnenja: Gospodarska sodna praksa (1. del), Podjetje in delo, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana, Letnik 23, (1997), 8, str. 1436.
- Novice, Avtorska agencija za Slovenijo. [URL: <http://www.aas.si/novice/index-novice.htm>]. oktober 2001, 2 str.
- Obvestilo o začetku veljavnosti nekaterih sporazumov Republike Slovenije z Evropskimi skupnostmi (Uradni list RS MP št. 3/99).
- Pogodba Svetovne organizacije za intelektualno lastnino o avtorski pravici z dne 20. 12. 1996 (Uradni list RS MP št. 25/99).
- Pogodba Svetovne organizacije za intelektualno lastnino o izvedbah in fonogramih z dne 20. 12. 1996 (Uradni list RS MP št. 25/99).
- Poročilo o napredku RS pri vključevanju v EU, [URL: <http://evropa.gov.si/vkljucevanje>], junij 2001, 229 str.
- Pročiščeni tekst Ustava Republike Hrvatske obuhvaća Ustav Republike Hrvatske («Narodne novine» br. 56/90, 135/97, 8/98 –pročiščeni tekst, 113/2000,124/2000 – pročiščeni tekst) te Promjenu Ustava Republike Hrvatske objavljenu u »Narodnim novinama« broj 28/2001.
- Računalniško piratstvo. BSA GIZ, [URL: <http://www.bsa.si/piratstvo.php>], 17. 11. 2002, 5 str.
- Redno poročilo evropske komisije. Urad vlade za informiranje, [URL: <http://evropa.gov.si>], 9. 10. 2002, 2 str.
- Relacije v evropski zakonodaji, število dokumentov in vloga MGD. 2002. [URL: <http://europa.jabolko.si/ez/relacije.html>], 31. 5. 2002, 1 str.
- Report from Commission on the feasibility of negotiating a Stabilisation and Association Agreement with the Republic of Croatia. Brussels. [URL: [http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/rpt/2000/com2000\\_0311en01.pdf](http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/rpt/2000/com2000_0311en01.pdf)] 25. 5. 2000, 26 str.

- Report from the Commission, The Stabilisation & Association process (SAP): First Annual Report.Brussels. [URL: [http://europa.eu.int/comm/external\\_relations/see/sap/com02\\_163.pdf](http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/sap/com02_163.pdf)], 4. 4. 2002, 26 str.
- Results of the Luxemburg General Affairs Council on 9. 4. 2001. [URL: [Http://www.auswaertiges-amt.de/www/en/eu\\_politik/aktuelles/raete/0904\\_htm](Http://www.auswaertiges-amt.de/www/en/eu_politik/aktuelles/raete/0904_htm)], 9. 4. 2002, 1 str.
- Road map to Europe: The Stabilisation and Association Process. [URL: [http://europa.eu.int/comm/external\\_relations/see/region/road\\_map\\_to%20\\_europe.pdf](http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/region/road_map_to%20_europe.pdf)], 31. 5. 2002, 1 str.
- Rules of Procedure of the council, O. J. 149, 23. 6. 2000.
- Splošna deklaracija o pravicah človeka z dne 10. 12. 1948.
- STA. Slovenska tiskovna agencija [URL: <http://www.sta.si/os.php?k=4>], 15. 11. 2002, 1 str.
- Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States and the Republic of Croatia. [URL: [Http://www.mei.hr/download//2001/08/02/SAACouncil Proposal.pdf](Http://www.mei.hr/download//2001/08/02/SAACouncil%20Proposal.pdf)], 29. 10. 2001.
- Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their member States and the former Yugoslav Republic of Macedonia, of the other part, 9. 4. 2001.
- State of ratification, acceptances and accessions up to 1 January 2000. [URL: [http://www.unesco.org/culture/laws/doubletax/html\\_eng/page1.shtml](http://www.unesco.org/culture/laws/doubletax/html_eng/page1.shtml)], 1. 1. 2000, 6 str.
- Svetovna (univerzalna) konvencija o avtorski pravici z dne 24. 7. 1971 (Uradni list SFRJ MP 54/73).
- The internal Market in an enlarged Europe. The European commission, Internal market. [URL: [Http://europa.eu.int/comm/internal\\_market/en/speeches/spch046.htm](Http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/speeches/spch046.htm)], 21. 2. 2000, 8 str.
- The European contribution. [URL: [Http://europa.eu.int/comm/external\\_relations/see/fyrom/index.htm](Http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/fyrom/index.htm)], november 2002, 5 str.
- Trade liberalisation: prepare a future free trade area. [URL: [http://europa.eu.int/comm/external\\_relations/see/actions/trade\\_liberalisation.pdf](http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/actions/trade_liberalisation.pdf)], 15.11.2002, 1 str.
- Treaty of Amsterdam amending The Treaty on European Union, The Treaties establishing the European Communities and certain related acts. [URL: <Http://www.europarl.eu.int/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>], 2. 10. 1997.
- TRIPS 1994 – Sporazum o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine (Uradni list RS MP št. 10/1995).
- Uredba sa zakonskom snagom o izmjenama in dopunama Zakona o autorskom pravu (Službeni list R BiH3/1993).
- Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao Republički zakoni (Službeni list R BiH broj 2/92).
- Ustav na Republika Makedonija (Služben vesnik br. 52/91).



- Ustava RS (Uradni list RS št. 33/91 – I in 42/97).
- Ustava SFRJ, neuradno prečiščeno besedilo (Uradni list SFRJ 9/74, 38/81 in 70/88).
- Ustava SRS (Uradni list SRS št. 6/74, 22/81, 32/89, 8/90, 35/90, 7/91).
- Ustroj Evropske unije, Notranji trg. 2002. [URL: <http://europa.jabolko.si/izo/1.html>], 14. 11. 2002, 3 str.
- Zakon o avtorski pravici (Uradni list SFRJ 19/78, p. 34/78, 24/86, p. 75/89, 21/90).
- Zakon o avtorski pravici in sorodnih pravicah (Uradni list št. 21/95).
- Zakon na avtorsko pravo i srodnite prava (Službeni vesnik na RM br. 47/96).
- Zakon o avtorskom pravu (Narodne novine 53/91 i 58/93).
- Zakon o carinskih ukrepih pri kršitvah pravic intelektualne lastnine (Uradni list RS št. 30/01).
- Zakon o izmjenama in dopunama Zakona o avtorskom pravu (Narodne novine br. 58/1993).
- Zakon o izmjenama in dopunama Zakona o avtorskom pravu (Narodne novine br. 76/1999).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (Uradni list RS št. 9/2001).
- Zakon o ratifikaciji Evropskega sporazuma o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in Evropskimi skupnostmi in njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru Evropske unije na drugi strani s sklepno listino ter protokola, s katerim se spreminja Evropski sporazum o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in evropskimi skupnostmi ter njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru evropske unije na drugi strani (Uradni list RS, MP št. 13/97).



## PRILOGA 1:

### SLOVAR SLOVENSКИH PREVODOV TUJIH IZRAZOV

- **Contracting parties** – pogodbene stranke;
- **Custom union** – carinska unija;
- **Efemerni posnetki** – kratkotrajni filmi;
- **Fonogram** – mehanični zapis zvoka na fonogramskem valju ali plošči;
- **Free movement** – prost pretok, npr. blaga, storitev ipr.;
- **Free trade area** – območje proste trgovine;
- **Harmonizacija** – uskladitev;
- **Having regard to** – glede na to;
- **Ipsa facto** – s samim dejanjem;
- **Kohezija** – vez, zveza, povezanost;
- **Kontradiktorno** – protislovno, medsebojno si nasprotujoče;
- **Objets trouvés** – najdeni predmeti;
- **Piedestal** – fig.: stopnja, na katero se kdo postavlja;
- **Right of Establishment** – pravica ustanovitve sedeža;
- **Services** – storitve;
- **Sistem Copyright** – varstvo investicij; pogoj za pridobitev, uveljavljanje in varstvo avtorskih pravic potrebna registracija in nostrifikacija avtorskih del;
- **Sistem Droit d'auteur** – varstvo kreativnosti; utemeljuje kot človekovo pravico, središče celotne ureditve je avtor kot fizična oseba;
- **Sistem domaine public payment** – sistem, v katerem postane avtorsko delo po

preteku dobe trajanja njegovega varstva prosta dobrina in ga lahko kdorkoli brez omejitev uporablja, vendar je za uporabo dela potrebno plačati nadomestilo avtorskim organizacijam ali državi;

- **Sistem domaine public** – sistem, v katerem postane avtorsko delo po preteku dobe trajanja njegovega varstva prosta dobrina in ga lahko kdorkoli uporablja brez denarnega nadomestila in brez omejitev;
- **Stabilisation and Association Agreement (SAA)** – sporazum o stabilizaciji in pridružitvi;
- **Stabilisation and Association Process (SAP)** – proces stabilizacije in pridružitve;
- **Transmisija** – prenos, porazdeljevanje;
- **Triada** – trojnost; celota iz treh enakovrstnih delov;
- **Unifikacija** – poenotenje, izenačenje;
- **Whereas** – ker;
- **Workers** – delavci;

## **PRILOGA 2: PREGLED TABEL:**

**Tabela 1:** Področja izdajanja CD-ROM-ov v letu 1994 v Evropi.

**Tabela 2:** Primerjava trajanja varstva avtorske pravice, kot ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, v primerjavi s slovenskim Zakonom o avtorski in sorodnih pravicah.

**Tabela 3:** Primerjava trajanja varstva sorodnih pravic, kot ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, v primerjavi s slovenskim Zakonom o avtorski in sorodnih pravicah.

**Tabela 4:** Primerjava trajanja varstva avtorske pravice, kot ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, v primerjavi s hrvaškim Zakonom o avtorskom pravu.

**Tabela 5:** Primerjava trajanja varstva sorodnih pravic, kot ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, v primerjavi s hrvaškim Zakonom o avtorskom pravu.

**Tabela 6:** Primerjava trajanja varstva avtorske pravice, kot ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, v primerjavi z makedonskim Zakonom o avtorski in sorodnih pravicah iz leta 1996.

**Tabela 7:** Primerjava trajanja varstva sorodnih pravic, kot ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, v primerjavi z makedonskim Zakonom o avtorski in sorodnih pravicah iz leta 1996.

**Tabela 8:** Primerjava trajanja varstva avtorske pravice, kot ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, v primerjavi z Zakonom o avtorski pravici Bosne in Hercegovine.

**Tabela 9:** Primerjava trajanja varstva sorodnih pravic, kot ga določa Direktiva Sveta ES 93/98/EEC, v primerjavi z Zakonom o avtorski pravici Bosne in Hercegovine.

**Tabela 10:** Primerjava trajanja varstva avtorske pravice v ES, Sloveniji, Hrvaški, Makedoniji ter Bosni in Hercegovini.

**Tabela 11:** Primerjava trajanja varstva sorodnih pravic v ES, Sloveniji, Hrvaški, Makedoniji ter Bosni in Hercegovini.

**Tabela 12:** Podpora Evropske skupnosti v regijo, vključeno v SAP 1990 – 2000 (milijoni Evro)

**Tabela 13:** Podpora Evropske skupnosti državam Jugovzhodne Evrope, v obdobju 1991 – 2000 (program Phare in Obnova): Hrvaška (milijoni Evrov).

**Tabela 14:** Podpora Evropske skupnosti državam Jugovzhodne Evrope, v obdobju 1991 – 2000 (program Phare in Obnova): Makedonija. (milijoni Evrov).

**Tabela 15:** Podpora Evropske skupnosti državam Jugovzhodne Evrope, v obdobju 1991 – 2000 (program Phare in Obnova): Bosna in Hercegovina (milijoni Evrov).

**PRILOGA 3:**

**PREVOD:**

**DIREKTIVA SVETA 93/98/EEC,  
z dne 29. oktobra 1993**

**HARMONIZACIJA TRAJANJA VARSTVA AVTORSKE PRAVICE  
TER SORODNIH PRAVIC**

Glede na Pogodbo o Evropski skupnosti, še posebej 57(2), 66. ter 100a člen,

Upoštevajoč predlog Komisije,

V sodelovanju s Parlamentom ES,

Glede na mnenje ECOSOC,

(1) Ker Bernska Konvencija o varstvu književnih in umetniških del ter Mednarodna konvencija o varstvu izvajalcev, proizvajalcev fonogramov in radiodifuznih organizacij (Rimska konvencija) določata minimum trajanja varstva pravic, na katere se nanaša, in prepuščata državam podpisnicam svobodo pri zagotovitvi daljšega trajanja varstva; ker so nekatere države članice to pravico že zagotovile; ker nekatere države članice niso podpisnice Rimske konvencije,

(2) Ker, posledično, obstajajo razlike med nacionalnimi zakoni, ki določajo trajanje varstva avtorske pravice ter sorodnih pravic, in tako preprečujejo svobodno gibanje proizvodov ter storitev, ter izkrivljajo konkurenco na skupnem trgu; ker morajo biti ti zakoni držav članic z vidika pospeševanja delovanja notranjega trga harmonizirani na tak način, da se določi enako trajanje varstva po vsej Skupnosti,

(3) Ker mora harmonizacija obsegati ne le dobo varstva, temveč tudi določene dopolnilne ukrepe, kot npr. trenutek, od katerega se začne računati trajanje varstva,

(4) Ker določbe te Direktive ne vplivajo na uporabo določb členov 14a(2), (b), (c) in (d) ter (3) Bernske konvencije,

(5) Ker minimalna doba varstva, določena v Bernski konvenciji, obsega varstvo za avtorjevega življenja in 50 let po njegovi smrti in je predvidena kot zagotovitev varstva avtorju ter prvima dvema generacijama njegovih potomcev; ker se poprečna življenjska doba v Skupnosti daljša do te mere, da tako določena doba ne zadostuje dvema generacijama,

(6) Ker so nekatere države članice, z namenom, da bi nadomestile učinke svetovnih vojn, v smislu izkoriščanja avtorjevih del, zagotovile varstvo, daljše kot 50 let po smrti avtorja,

(7) Ker so za varstvo sorodnih pravic nekatere države uvedle trajanje varstva 50 let od trenutka, ko je bilo delo objavljeno oziroma je delo na dovoljen način postalo dostopno javnosti,

(8) Ker je Skupnost v Urugvajski rundi pogajanj v okviru Splošnega sporazuma o carinah in trgovini (GATT) zavzela stališče, da je doba varstva za proizvajalce zvočnih zapisov 50 let po prvi objavi;

(9) Ker predstavlja obveza, ki se nanaša na ustanovitev pravic, eno splošnih načel prava, varovanih s pomočjo pravnega reda Skupnosti; ker harmonizacija trajanja varstva avtorske pravice ter sorodnih pravic ne more imeti učinka, ki bi pripeljal k zmanjšanju dobe trajanja varstva, ki ga uživajo imetniki avtorske pravice v Skupnosti; ker bo z namenom ohranitve učinka začasnih predpisov na minimum ter omogočanja delovanja notranjega trga v praksi, harmonizacija dobe trajanja varstva temeljila na podaljšanju dobe;

(10) Ker je v sporočilu z dne 17. januarja 1991 "Slediti Zeleni knjigi – delovni program Komisije na področju avtorske pravice ter podobnih pravic", Komisija poudarila potrebo po harmonizaciji avtorske pravice ter sorodnih pravic na nivoju njihovega varstva, saj so te pravice temelj intelektualnih kreacij, ter ob tem poudarila, da njihovo varstvo zagotavlja podpiranje ter razvoj kreativnosti, ki je v interesu avtorjev, industrijske kulture, potrošnikov in družbe kot celote;

(11) Ker mora biti, z namenom doseganja visokega nivoja varstva, ki se istočasno srečuje z zahtevami notranjega trga ter potrebe po oblikovanju pravnega okolja, sprejemljivega za harmonični razvoj književnih in umetniških kreacij v Skupnosti, doba trajanja varstva avtorske pravice harmonizirana na 70 let po smrti avtorja oziroma 70 let odkar je delo na dovoljen način postalo dostopno javnosti, ter za sorodne pravice na 50 let po dogodku, ki sproži začetek štetja trajanja varstva.

(12) Ker so zbirke varovane, glede na 2(5) člen Bernske konvencije, ko zaradi delitve ter ureditve vsebine predstavljajo intelektualno kreacijo; ker so ta dela varovana, brez škode za avtorsko pravico vsakega dela, ki tvori del te zbirke; ker se, posledično, določena doba trajanja varstva lahko uporabi za posamezno delo, vključeno v zbirko;

(13) Ker se, v primerih, kjer se ena oziroma več fizičnih oseb identificirajo kot avtorji, doba varstva računa od njihove smrti; ker o vprašanju avtorstva celotnega dela oziroma njegovega dela odločajo nacionalna sodišča;



(14) Ker se trajanje varstva računa od prvega dne januarja tistega leta, ki sledi dogodku, kot je določeno v Bernski in Rimski konvenciji;

(15) Ker 1. člen Direktive Sveta 91/250/EEC z dne 14. maja 1991 o pravnem varstvu računalniških programov predvideva, da države članice varujejo računalniške programe z avtorsko pravico, kot književno delo, znotraj pomena Bernske konvencije; ker ta direktiva harmonizira dobo trajanja varstva književnih del v Skupnosti; ker se 8. člen Direktive 91/250/EEC, ki določa začasno ureditev dobe varstva računalniških programov, potemtakem razveljavi;

(16) Ker 11. člen ter 12. člen Direktive Sveta 92/100/EEC z dne 19. novembra 1992 o pravici dajanja v najem in posojanja ter o drugih pravicah, ki so sorodne avtorski pravici na področju intelektualne lastnine, vsebuje le določbo o minimalni dobi trajanja varstva, s pridržkom nadaljnje harmonizacije; Ker ta Direktiva predvideva nadaljnjo harmonizacijo; ker se tiste člene zatorej razveljavi;

(17) Ker je varstvo fotografij v državah članicah podvrženo različnim režimom; ker je potrebno, z namenom doseganja zadostne stopnje harmonizacije dobe trajanja varstva fotografskih del, še posebej tistih, ki imajo zaradi svojega umetniškega oziroma profesionalnega značaja poseben pomen na notranjem trgu, definirati nivo izvirnosti, ki ga zahteva ta Direktiva; ker je fotografsko delo znotraj pomena Bernske konvencije izvirno, če je avtorjeva lastna kreacija, ki odseva njegovo osebnost, se pri tem ne upoštevajo drugi kriteriji, kot npr. vrednost oziroma namen; ker je zaščita drugih fotografij prepuščena nacionalnemu pravu;

(18) Ker se je potrebno izogniti razlikam glede trajanja varstva sorodnih pravic, zato je potrebno določiti trenutek, od katerega začne teči rok varstva le teh, enako po vsej Skupnosti; ker predstavljajo izvajanja, posnetki, prenosi, dovoljeni načini objave ter dovoljeni načini sporočanja javnosti dogodke, s katerimi iz avtorske pravice izhajajoče pravice postanejo dostopne javnosti na splošno, se ti dogodki upoštevajo za začetek računanja časa varstva, ne glede na državo, kjer so bili nastopi, predstave, oddaje, dovoljeni načini objave, dovoljeni načini sporočanja predstavljeni javnosti;

(19) Ker pravica radiodifuznih organizacij, ki je v tem, da prenašajo oddaje, bodisi po žicah ali zraku, vključujoč kabel oziroma satelit, ne more biti stalna; ker je potrebno določiti trajanje varstva, ki se začne s prvim oddajanjem določene oddaje; ker se ta določba razume kot izogibanje ponovnemu začetku trajanju varstva, v primerih, ko je oddaja identična predhodni;

(20) Ker je državam članicam prepuščeno svobodno uvajanje sorodnih pravic, še posebej glede varstva kritik in znanstvenih del; ker je z namenom zagotovitve obveščenosti na nivoju Skupnosti potrebno, da države članice, ki uvajajo nove pravice, o tem obvestijo Skupnost;

(21) Ker je potrebno pojasniti, da se harmonizacija, ki se dosega s to Direktivo, ne nanaša na moralne pravice;

(22) Ker je za dela, ki v skladu z določbami Bernske konvencije, izhajajo iz tretjih držav, katerih avtor ni državljan Skupnosti, potrebno opraviti primerjavo trajanja varstva ter zagotoviti, da v Skupnosti usklajeno trajanje varstva ne prekorači dobe, določene v tej Direktivi;

(23) Ker v primeru, ko upravičenec ni državljan Skupnosti in uživa varstvo pravic po mednarodnem sporazumu, traja varstvo sorodnih pravic, kot to določa ta Direktiva, razen če tako določena doba varstva ne prekorači dobe, ki je določena v državi, katere državljan je upravičenec.

(24) Ker primerjava dobe trajanja varstva ne sme nasprotovati mednarodnim obveznostmi držav članic;

(25) Ker se zaradi nemotenega delovanja notranjega trga ta Direktiva uporablja od 1. julija 1995;

(26) Ker so države članice proste pri sprejemanju predpisov o interpretaciji, spreminjanju ali izvrševanju pogodb o izkoriščanju varovanih del ter drugih vsebin, ki so bile sklenjene pred podaljšanjem trajanja varstva, ki ga določa ta Direktiva;

(27) Ker so pridobljene pravice ter zakonita pričakovanja del pravnega reda Skupnosti; ker države članice lahko določijo, da v nekaterih okoliščinah avtorska pravica ter sorodne pravice, usklajene s to Direktivo, ne smejo povzročiti škode osebam, ki so v dobri veri začele izkoriščati delo v času, ko je tako delo bilo del javne dobrine;

## **JE SPREJEL DIREKTIVO**

### **1. člen: Doba trajanja avtorskih pravic**

1. Pravica avtorja književnega oziroma umetniškega dela, v smislu 2. člena Bernske konvencije za varstvo književnih in umetniških del, traja za časa življenja avtorja ter 70 let po njegovi smrti, ne glede na datum, kdaj je bilo delo na dovoljen način dostopno javnosti.

2. V primeru dela, nastalega s sodelovanjem več avtorjev, se doba trajanja varstva, ki ga določa 1. člen, šteje od smrti zadnjega preživelega avtorja.

3. V primeru anonimnih del oziroma del pod psevdonomom se doba trajanja varstva šteje 70 let, odkar je delo na dovoljen način postalo dostopno javnosti. V primeru, ko je avtorjev psevdonom nedvomno identificiran, oziroma v primeru da avtor odkrije svojo identiteto v obdobju, določenem v 1 stavku, se doba trajanja varstva računa tako, kot določa 1. odstavek.

4. Kjer država članica ureja avtorsko pravico kolektivnega dela oziroma kjer določa pravno osebo kot upravičenca, se doba trajanja varstva računa upoštevajoč 3. odstavek, razen če so fizične osebe, ki so delo ustvarile, kot take identificirane v verziji dela, ki je bilo dostopno javnosti. Ta odstavek ne sme škodovati pravicam avtorjev, katerih prispevek je identificiran in vključen v delo in za katere se uporabi 1. oziroma 2. odstavek.

5. V primeru, ko je delo objavljeno v zvezkih, delih, nadaljevanjih, izdajah oziroma epizodah, začne varstvo teči od trenutka, ko je delo na dovoljen način dostopno javnosti, in sicer ločeno za vsak zvezek, del, nadaljevanje, izdajo, epizodo.

6. Delu, katerega varstvo se ne računa od trenutka smrti avtorja oziroma avtorjev in ki ni bilo na dovoljen način dostopno javnosti v času 70 let od njegovega ustvarjanja, varstvo preneha.

## 2. člen: **Kinematografsko oziroma avdiovizualno delo**

1. Za avtorja oziroma enega avtorjev kinematografskega oziroma avdiovizualnega dela velja glavni režiser. Države članice lahko določijo tudi druge soavtorje.

2. Doba varstva kinematografskega oziroma avdiovizualnega dela preneha 70 let po smrti zadnje preživele osebe, ne glede na to, ali je določena kot soavtor: glavni režiser, pisec scenarija, pisec dialogov in skladatelj glasbe, namensko ustvarjene za kinematografsko oziroma avdiovizualno delo.

## 3. člen **Trajanje sorodnih pravic**<sup>6</sup>

1. Pravica izvajalcev preneha 50 let po izvajanju. Če je posnetek izvajanja v tem obdobju na dovoljen način predvajan oziroma na dovoljen način predstavljen javnosti, preneha pravica 50 let po dnevu prvega takega predvajanja oziroma prve take predstavitve.

---

<sup>6</sup> Drugi odstavek tega člena je bil s Direktivo Evropskega parlamenta in Sveta ES 2001/29/EC Harmonizacija določenih vidikov avtorske in sorodnih pravic v informacijski družbi ter nekatere druge, zamenjan z naslednjim besedilom: "2. Pravica proizvajalcev zvočnega zapisa preneha 50 let od posnetka. Če je bil zvočni zapis v tem obdobju na dovoljen način objavljen, varstvo preneha 50 let od dneva prve take objave. Če zvočni zapis v tem obdobju ni bil objavljen in če je bil zvočni zapis v tem obdobju zakonito sporočen javnosti, varstvo preneha po 50 letih od dneva, ko je bil zvočni zapis sporočen javnosti.« Sledi tudi določba, v kateri je navedeno, kako se določba uporablja v primerih, kjer je varstvo že pričelo po dosedanjih predpisih.

2. Pravica proizvajalcev zvočnega zapisa preneha 50 let po končanem snemanju. Če je zvočni zapis v tem obdobju na dovoljen način objavljen oziroma na dovoljen način predstavljen javnosti, preneha pravica 50 let po dnevu prve take objave oziroma prve take predstavitve.

3. Pravica producentov prvega posnetka filma preneha 50 let po končanem snemanju. Če je film v tem obdobju zakonito objavljen ali na dovoljen način predvajan javnosti, preneha pravica 50 let po dnevu prvega takega predvajanja. Pojem "film" obsega vsako kinematografsko oziroma avdiovizualno delo oziroma gibljive slike, ne glede na to ali ga spremlja zvok.

4. Pravica radiodifuznih organizacij, preneha 50 let po prvi oddaji, ne glede na to, ali je bil prenos oddaje izveden po žici ali zraku, vključujoč kabel in satelit.

#### **4. člen: Varstvo predhodno neobjavljenih del**

Oseba, ki po prenehanju varstva avtorske pravice na dovoljen način prvič objavi oziroma sporoči javnosti predhodno neobjavljeno delo, uživa varstvo, enakovredno varstvu materialnih pravic avtorja. Doba varstva te pravice je 25 let od prve objave dela oziroma zakonite priobčnitve javnosti.

#### **5. člen: Kritike in znanstvene objave**

Države članice lahko zagotovijo varstvo objavljenih kritik in znanstvenih del, ki so postale javna dobrina. Maksimalna doba varstva takih pravic je 30 let od prve zakonite objave.

#### **6. člen: Varstvo fotografij**

Fotografije, ki so izvirne v tem smislu, da predstavljajo avtorjevo lastno intelektualno stvaritev, se varujejo v skladu s 1. členom. Noben drug kriterij se ne sme dodatno uporabiti za odločanje o tem, ali izpolnjujejo pogoje za svoje varstvo. Države članice lahko določijo način varstva drugih fotografij.

#### **7. člen: Varstvo vis-à-vis tretjih držav**

1. V primeru, ko je izvor dela, v smislu Bernske konvencije, tretja država ter avtor dela ni državljan Skupnosti, doba, ki jo zagotavljajo države članice za varstvo takega dela, preneha,

ko preneha varstvo v državi, iz katere delo izvira, vendar ne sme prekoračiti dobe, določene v 1. členu.

2. Doba trajanja varstva, določena v 3. členu, se uporabi tudi v primeru, ko države članice upravičencem, ki niso državljani Skupnosti, zagotovijo varstvo. Brez vpliva na obveznosti držav članic, ki izhajajo iz mednarodnih sporazumov, doba varstva, ki ga zagotavljajo države članice preneha najkasneje na dan, ko preneha varstvo, zagotovljeno v državi, katere državljan je upravičenec, ter ne sme presegati dobe, določene v 3. členu.

3. Države članice, ki na dan sprejema te Direktive, v skladu s svojimi mednarodnimi obveznostmi zagotavljajo daljše trajanje varstva, kot je določeno v 1. in 2. odstavku, lahko zagotavljajo tako določeno varstvo do sklenitve mednarodnih sporazumov o dobi trajanja zaščite avtorske pravice in sorodnih pravic.

#### 8. člen: **Računanje rokov**

Roki varstva, določeni v tej Direktivi, se računajo od 1. januarja leta, ki neposredno sledi letu, v katerem je prišlo do dogodka, od katerega začne teči rok.

#### 9. člen: **Moralne pravice**

Direktiva ne vpliva na določbe držav članic, ki urejajo moralne pravice.

#### 10. člen: **Uporaba določb**

1. V primeru, ko je rok varstva v državi članici daljši kot določa ta Direktiva in je na dan, določen v 13(1). členu te Direktive že začel teči, se rok trajanja varstva v tej državi članici ne skrajša.

2. Doba trajanja varstva, določena v tej Direktivi, se uporabi za vsa dela in ustrezne vsebine, ki so varovani v vsaj eni državi članici, na dan, določen v 13(1). členu, v skladu z nacionalnimi določbami o avtorski pravici in sorodnih pravicah, ki izpolnjujejo kriterije varstva, ki jih določa Direktiva 92/100/EEC.

3. Direktiva ne vpliva na izkoriščanje dela, ki se izvaja pred dnem, določenim v 13(1). členu. Države članice sprejmejo potrebne predpise za varstvo pridobljenih pravic tretjih strank.

4. Državam članicam ni potrebno uporabljati določbe 2(1). člena za kinematografska oziroma avdiovizualna dela, ki so bila ustvarjena pred 1. julijem 1994.

5. Države članice lahko določijo dan, od katerega se 2(1). člen uporablja, vendar slednji ne sme biti kasnejši kot 1. julij 1997.

#### 11. člen **Tehnična uskladitev**

1. 8. člen Direktive Sveta 91/250/EEC se razveljavi.

2. 11. in 12. člen Direktive Sveta 92/100/EEC se razveljavi.

#### 12. člen **Postopek objave**

Države članice nemudoma sporočijo Komisiji vsak osnutek za priznanje nove sorodne pravice, vključujoč bistvene razloge za priznanje ter utemeljenost roka varstva.

#### 13. člen: **Splošne določbe**

1. Države članice uveljavijo zakone, uredbe ter upravne predpise, potrebne za izpolnitev 1. do 11. člena te Direktive pred 1. julijem 1995. Predpisi, ki jih države v namen izvrševanja Direktive sprejmejo, se morajo sklicevati na to Direktivo oziroma morajo biti ob svoji uradni objavi dopolnjeni s sklicevanjem na to Direktivo. Metodo sklicevanja določijo države članice. Države članice sporočajo Komisiji besedila določb nacionalnih zakonov, ki jih sprejmejo na področju, ki ga ureja ta Direktiva.

2. Države članice izvršujejo določbo 12. člena od datuma objave te Direktive.

#### 14. člen

Ta Direktiva je naslovljena na države članice.

V Bruslju, 29. oktobra 1993

Predsednik